

ॐ

॥ श्री ॥

SATURDAY

JAN '16

2

002-364 WK-00

सदाशिवसमारम्भां शंकराचार्यप्रथमाम्
अस्मदाचार्यपरिनाम् वन्दे गुरुपरम्पराम् ।

श्रुतिस्मृतिपुराणामात्रयं करुणालयम् ।
नमामि भगवत्पादं शंकरं लोकशंकरम् ॥

शंकरं शंकराचार्यं केशवं सादरायणम् ।
सूत्रभाष्यकृतौ वन्दे भगवन्तौ पुनःपुनः ॥

ॐ पूर्णमिदं पूर्णमिदं पूर्णत्पूर्णमिदच्यते ।
पूर्णस्य पूर्णमादाय पूर्णमिवावशिष्यते ॥

ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

February 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28	29													

Your speciality influences others, so use it the best way you can.

02-01

शांकर वेदान्त दर्शन
अर्थात्
- विवेकचूडामणि -

आद्य शंकराचार्य-भारतीय तत्त्वज्ञानक्षेत्रातील महान अध्येक्षू! अद्वैत तत्त्वज्ञानाचे पूर्णतेने पुरस्कर्ते! ब्रह्म सत्यं जगन्मिथ्या जीवो ब्रह्मैव नापरः। असा विश्वास असणारे तत्त्वज्ञ! आयुष्यभर याच मताचा प्रचार व प्रसार, पुरस्कार त्यांनी केला. आपल्या भाष्यग्रंथातून तसेच स्तोत्रकाव्यातून त्या परमात्मतत्त्वाच्या अनेकविध स्वरूपांचे सरल, प्रासादिक वर्णन त्यांनी केले. मात्र या दोन्ही प्रकारांपेक्षा वेगळा एक प्रकार आहे. तो म्हणजे प्रकरणग्रंथ!

प्रकरणग्रंथ म्हणजे एखाद्या विशिष्ट विषयाचाच विविध तऱ्हेने उदापोह करणारा ग्रंथ अशा प्रकारच्या ग्रंथांमधून आचार्यांनी आपले तत्त्वज्ञान अधिक विस्तृतपणे मांडले आहे. अद्वैत तत्त्वज्ञानाचे विविध पैलूवर आचार्यांनी प्रकरण-ग्रंथातून प्रकाश टाकला आहे. अशा अनेक ग्रंथांपैकी श्रेष्ठ प्रकरणग्रंथ आहे - विवेकचूडामणि!

विवेकचूडामणि या ग्रंथाचे नावच मुक्ती अन्वर्थक आहे. विवेक एव चूडामणि असा या शब्दाचा विग्रह करता येतो. विवेचनं विवेकः म्हणजे दोन गोष्टी एकमेकात मिसळल्या असतील तर त्यापैकी एक वस्तू दुसरीपासून वेगळी काढणे चांगले - वाईट, योग्य - अयोग्य, सत्य - असत्य यातील वेगळेपणा कळणे, भेद जाणवणे म्हणजे विवेक होय.

February 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28	29													

TUESDAY

JAN '16

5

005-361 WK-01

विच् - उ उ.प. - वेवेकी, वेविकते किंवा
७.उ.प. विनाकी, विक्त

याचा अर्थ भाग पाडणे, नारतम्य जाणणे.

विविच म्हणजे निर्णय करणे

Discriminate, Judge, Determine

यावरूनच विचक्षण असा शब्द आला आहे.

ज्याचा अर्थ शहाणा, हुशार, चतुर असा आहे.

विचार हा शब्ददेखील याच धातुपासून आला आहे.

विवेक ही तन्त्रज्ञानातील - विशेषतः त्वेदानातील
संज्ञा आहे. पारिभाषिक Term आहे. त्यामुळेच
विचार व विवेक यात फरक केला जातो.

विचार हा ऐहिक व अनात्म गोष्टींविषयी
असतो, तर विवेक हा पारमार्थिक गोष्टींविषयी
असतो. या ग्रंथात मात्र आचार्यांनी असा भेद
केलेला नाही. अनेकदा, विवेक या अर्थीच विचार
हा शब्द वापरला आहे.

अपरोक्षानुभूति या दुसऱ्या प्रकरणग्रंथात
आचार्यांनी विवेकाची सुंदर व सार्थ व्याख्या केली आहे.
नित्यं आत्मस्वरूपं हि दृश्यं तद् विपरीतगमा।
एवं यो निश्चयः सम्यक् विवेको वस्तुनः स वै ॥

आत्मस्वरूप नित्य आहे आणि दृश्याविषय यत्तद
आहे असा जो निश्चय तोच आत्मानात्मविवेक
होय आणि असा जो विवेक तो चूडामणिप्रमाणे
श्रेष्ठ आहे हे या शीर्षकातून सुचवायचे आहे.

January 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31							

When you try your best and your best is not good enough, leave it in the hands of God.

चूडामाणि हे एक अमूल्य, सुंदर, तेजस्वी रत्न आहे, ते मस्तकावर धारण केले जाते किंवा चूडा म्हणजे मुकुट आणि माणि म्हणजे रत्न असा अर्थ घेतला तर या नावानून, विवेकाचा मुकुटमाणि असा अर्थ देखील सूचित होतो.

किंवा केसांचा मस्तकावर बांधलेला बुचडा आणि तो नीट स्थिर राहण्यासाठी त्यावर लावलेले शोभिवंत रत्न म्हणजे चूडामाणि! असे विविध अर्थ आहेत.

कोणत्याही ग्रंथाचा किंवा शास्त्राचा अभ्यास करताना त्यामध्ये योजिलेल्या संज्ञा किंवा परिभाषेचा निश्चित अर्थ समजल्यावायून पुढे जाता येत नाही. अशा संज्ञा, परिभाषा, व्याख्या आणि त्यांचे निश्चितार्थ साधकाच्या चिन्तांवर ठसवण्याचे काम प्रकरणग्रंथ करतात.

वेदान्त हे वस्तुतः जीवनाचे शास्त्र आहे, या ग्रंथाच्या अभ्यासाने वेदांतातील संपूर्ण सिध्दांत अचूकपणे स्मरण येता येतील. कारण विचिकित्सा करण्याचे पूर्ण स्वातंत्र्य वापरून यामध्ये श्लोकांचा अभ्यास करायचा आहे.

मुक्ततत्वांचे ज्ञान करून घेतल्याशिवाय जर तयार केलेले अध्यात्ममार्गावर मार्गक्रमणा करण्याचे इरवले तर ती दिशाहीन धडपड इरू शकते. त्यामुळे कष्टमय साधना करून सुध्दा अंती निराशाच पदरी पडू शकते.

February 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28	29													

THURSDAY

JAN '16

7

007-359 WK-01

या ग्रंथाचा काळजीपूर्वक अभ्यास केला तर प्रगतिच्या मार्गावरील सर्व खोचवळी दूर होव्यास निश्चित मदत होऊ शकते. अध्यात्मसाधनेत स्थिर प्रगति होऊ शकते. यातील श्लोकांमध्ये महान विचार संपदा दडलेली आहे हा ग्रंथ जीवनासंबंधी एक निश्चित दृष्टीकोण देऊन साधकाचे पुनर्बोधन करतो.

चूडामाणे जसा दृश्य आहे, प्रकाश देणारा आहे तसाच हा ग्रंथही आत्मज्ञानप्राप्तीचा मार्ग दाखविणारे दृश्य साधन आहे.

आत्मज्ञानाशिवाय मुक्ती नाही

मुक्ती हेच नरजन्माचे ध्येय आहे.

हे दोन सिध्दान्त मांडणाना आचार्य विवेकाकाय प्राधान्य देतात आणि विवेकाचाच पुरस्कार करतात.

या ग्रंथातील विषय काहीसा निवेदनात्मक तर बराचसा गुरु-शिष्य संवादात्मक मांडला आहे. त्यामुळे तज्ज्ञान असूनसुद्धा ते रुई न वारता सुबोध झाले आहे.

निसर्गातील व व्यवहारातील नित्य परिचयाच्या सहाय्यासुद्धा उदाहरणांमुळे ब्रह्मज्ञानासारखा विषय सहजसुलभ झाला आहे.

वायुना नीयते मेघः पुनस्तेनैव तीयते ।

किंवा मना नाम महाव्याधौ विषपरण्यभूमिषु ।

अशी काही उदाहरणे सांगता येतात.

January 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31							

You can't produce a baby in one month by getting nine women pregnant.

काही ठिकाणी सलग पुढे ८ श्लोकांत शेवटची ओळ एकच आढळते. म्हणजे तो विचार महत्वाचा म्हणून वेगवेगळ्या पद्धतीने मांडला आहे. तो विचार मनावर ठसविण्यासाठी आचार्यांच्या या रचनेचा उपयोग नक्कीच होतो.

पुढे समर्थ रामदास स्वामींच्या रचनांवर विशेषतः मनोबोधावर आचार्यांचा प्रभाव दिसून येतो.

आचार्यांची भाषा सरळ, सुबोध, प्रासादिक आहे. वर्णन करण्याची शैली प्रसन्न आहे. त्यामुळे तन्वज्ञान रोचक झाले आहे. संस्कृत भाषेवरील प्रभुत्वाचा तर जागोजागी प्रत्यय येतो. शब्दालंकार, अर्थालंकार यामुळे भाषेची समृद्धी प्रकट होते.

'अहं ब्रह्मास्मि' हा अनुभव शब्दबद्ध करताना आचार्यांनी वृत्तवैविध्य वापरले आहे. यानून शिष्यांचा ओसंडून जाणारा आनंद यथार्थ स्वरूपात व्यक्त होतो. त्याची आनंदघन अवस्था यानून प्रकट होते.

हा ग्रंथ म्हणजे खरोखरीच एक महाकाव्य आहे. यात एकूण ५८९ श्लोक असून त्यांची ५७ सर्गामध्ये विभागणी केली आहे. प्रत्येक सर्गाचे पुन्हा परिच्छेद आहेत. त्यात आलेल्या विषयांचे विवेचन केले आहे.

सर्वत्र विखुरलेल्या सिद्धांतांचे एकसूत्री विवेचन या प्रकरणग्रंथात आहे.

February 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28	29													

विवेकचूडामणि या ग्रंथात शिष्य
सद्गुरुला सात पारमार्थिक प्रश्न विचारतो.

को नाम बन्धः कथमेव आगतः।
कथं प्रतिष्ठास्य कथं विमोक्षः।
कोऽसावनात्मा परमः क आत्मा।
तयोर्विवेकः कथमेतदुच्यताम् ॥

१. बन्ध हा काय स्वरूपाचा आहे ?
२. हा कसा व कोठून आला ?
३. तो काय कारणाने जीवाच्या भागे नेहमी लागलेला असतो ?
४. त्यातून मुक्ती कशी ?
५. अनात्म्याचे स्वरूप काय ?
६. परमात्म्याचे स्वरूप काय ?
७. त्या अनात्म्याचा आणि परमात्म्याचा विवेक कसा करायचा ?

या प्रश्नांची सद्गुरुने दिलेली युक्त, सविस्तर
आणि आत्मप्रचीतिपूर्ण सदुत्तरे म्हणजेच हा
श्रेष्ठ ग्रंथ - विवेकचूडामणि.

January 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31							

- सर्गनुसार विभागणी -

SUNDAY

JAN '16

10

010-356 WK-01

१. सर्ग पहिला -	१ ते ५१
२. सर्ग दुसरा	५२ ते ७२
३. सर्ग तिसरा	७३ ते १२५
४. सर्ग चौथा	१२६ ते १३८
५. सर्ग पाचवा	१३९ ते १५५
६. सर्ग सहावा	१५६ ते २१३
७. सर्ग सातवा	२१४ ते २२७
८. सर्ग आठवा	२२८ ते २५४
९. सर्ग नववा	२५५ ते ३३१
१०. सर्ग दहावा	३३२ ते ४१३
११. सर्ग अकरावा	४१४ ते ४४५
१२. सर्ग बारावा	४४६ ते ४६४
१३. सर्ग तेरावा	४६५ ते ४७९
१४. सर्ग चौदावा	४८० ते ५२०
१५. सर्ग पंधरावा	५२१ ते ५६५
१६. सर्ग सोळावा	५६६ ते ५८०
१७. सर्ग सतरावा	५८१

February 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28	29													

You have enemies? Good. That means you've stood up for something, sometime in your life.

सर्ववेदानसिद्धान्तगोचरं तमगोचरम् ।
गोविन्दं परमानन्दं सद्गुरुं प्रणतोऽस्म्यहम् ॥

14

014-352 WK-02

अन्वय - (इन्द्रियः) अगोचरं, अपि तु सर्ववेदानसिद्धान्त-
गोचरं तम् परमानन्दं सद्गुरुं गोविन्दं अहं प्रणतः अस्मि

अर्थ - इन्द्रियाद्वारा ज्याचे ज्ञान होऊ शकत नाही पण
वेदांचा (अंतिम) सारभूत भाग जी उपनिषदे, त्यातील
सिद्धांताच्या योगाने ज्याचा साक्षात्कार होऊ शकतो
अशा परमानंदस्वरूप गोविंद भगवत्पादांना मी
नमस्कार करतो.

विवरण - हा मंगलाचरणाचा श्लोक आहे. कोणताही
ग्रंथकर्ता आपली ग्रंथनिर्मिती निर्विघ्न व्हावी, म्हणून
इष्टदेवतेला वंदन करत असतो. आचार्यांनी येथे
परमानंदस्वरूप गोविंदाला वंदन केले आहे.

मात्र येथे सगुण, साकार, मुरतीधर श्रीकृष्ण
अभिप्रेत नाही तर त्या कृष्णाचेच सच्चिदानंद
परब्रह्मरूप, त्यांच्या इष्टीसमोर आहे. वंदनीय आहे.

सर्व उपनिषदे, एकाच विषयाचा उदापोह करतात.
तो म्हणजे परब्रह्मत्वाचे स्वरूप ! उपनिषदांचा वर्ण्य-
विषय गोचर आहे. परब्रह्म अगोचर आहे.

भारतीय संस्कृति सद्गुरुंना परब्रह्मस्वरूप
मानले आहे. आचार्यांनी 'गोविंद' या शब्दामधून
आपल्या गुरुंविषयी आदर व्यक्त केला आहे.
श्लेष आणि अनुप्रास असे दोन्ही अलंकार यातून
व्यक्त होनात.

कमी शब्दात मोठा आशय ही आचार्यांची
मनोरम शैली आहे. याच श्लोकामधून या ग्रंथाचा

February 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28	29													

(२)

नरजन्मप्रशंसा - २ ते ५,

FRIDAY

JAN '16

15

विषयही मोठ्या खुशीने सूचित केला आहे. आता आचार्य आपल्या प्रतिपाद्य विषयाकडे वळतात.

015-351 WK-02

जन्मूनां नरजन्म दुर्लभमतः पुंस्त्वं ततो विप्रता ।
तस्माद्बैदिकधर्ममागपरता विद्वत्त्वमस्मात्परम् ।
आत्मानात्मविवेचनं स्वनुभवो ब्रह्मात्मना सांस्थिति-
मुक्तेर्नो शतकोटिजन्मसु कृतेः पुण्यैर्विना लभ्यते ॥१॥

अन्वय- जन्मूनां नरजन्म दुर्लभम् । अतः पुंस्त्वम् दुर्लभम् ।
ततः विप्रता दुर्लभा । तस्मात् वैदिकधर्ममागपरता
दुर्लभा । अस्मात् परं विद्वत्त्वम् दुर्लभम् । आत्मानात्म
विवेचनं स्वनुभवः ब्रह्मात्मना सांस्थितिः मुक्तेः च
एतत् सर्वं शतकोटिजन्मसुकृतेः पुण्यैः विना न लभ्यते ।

विवरण- जीव आपल्या कर्मानुसार ८० कोटी योनित
जन्म घेत असतो. आणि मृत्यु पावत असतो. जन्म-
मृत्युचे हे चक्र अखंड सुरु असते. यातून मुक्ते (मिळणे
सहजासहजी शक्य नाही. त्यासाठी जीवाला स्वतःच्या
खऱ्या स्वरूपाची ओळख पटायला हवी. ही ओळख
पटव्यासाठी त्याला विचार व विवेक करता यायला
हवा आणि विचार करण्याची शक्ती फक्त माणसालाच
दिली आहे. अशी विचारशक्ती असणाऱ्या मनुष्याचा
जन्म मिळायला हवा. त्यातून जर तो पुरुषाचा जन्म
असेल तर अधिक स्वतंत्रतेने प्रयत्न करू शकतो.
त्यात तो विप्र असेल तर दुधात साखरच. त्यातून
त्याला अध्ययनाची आवड हवी. वेदान्तग्रंथांचा अभ्यास
करण्यासाठी विद्वत्ता हवी.

January 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31							

आचार्यांनी येथे मुक्ति बरोबरच आत्मानात्म
विवेचन आणि ब्रह्मात्मना संस्थिति असे
शब्दही वापरले आहेत. या मुक्तिच्याच पायत्या
आहेत. मुक्ति मिळवण्याची आसू कशा लगेत?
जेव्हा आपण बंधनात आहोत आणि या बंधना-
पत्नीकडील अवस्था आनंददायक आहे असे समजेल
तेव्हा मुक्ति लाभदायक वारेल.

इक्यातल्या ब्रेडकाला तेवढेच जग असते.
त्याला समुद्रापर्यंत जाण्याची इच्छाच होत नाही.
पिंज्यातल्या पोपटाला पिंजराच आवडू लागतो.
शाश्वत-अशाश्वत, सत्य-मिथ्या यातील भेद
कळला की मुक्ती सुलभ आहे. हा भेद कळणे
मृगजेच विवेक!

आत्मा मृगजे चैतन्य शाश्वत आहे आणि हे
सारे दृश्य विश्व अशाश्वत मृगजेच अनात्म आहे.
हे नव्वतः समजणे हाच आत्मानात्मविवेक आहे.

ब्रह्मात्मना संस्थिति: मृगजे ब्रह्म आणि
आत्मा यांच्यातील ऐक्याचे ज्ञान! इथे आत्मा मृगजे
जीवात्मा आहे. ब्रह्म आणि आपण एकच आहोत.
आपणच ब्रह्मरूप आहोत असा साक्षात्कार होणे
मृगजेच ब्रह्मात्मिक भाव निर्माण होणे आहे.

आपल्यामधीक दिव्यतत्त्वाशी ऐक्य साधण्याकरता
आत्मजागृती चढायला हवी. वस्तुतः विश्वामध्ये अनंत
सजीव प्राणी आहेत. त्यांना जंतु म्हटले आहे. परंतु
तरीही दगडापेक्षा वनस्पतीजीवन अधिक विकसित आहे.
सजीवांमध्येही वर्गवारी करता येते.

मात्र या सर्वांमध्ये माणूस हा परमोच्च
प्राणी आहे. असा मानवजन्म मिळून पुढपायीची
मनोकृती असणे हे दुर्मिळ आहे.

February 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28	29													

SUNDAY

JAN '16

17

017-349 WK-02

इथे कुठेही स्त्री जातीला कमी लेखण्याचा हक्क नाही.

कारण कोणतीही वेदांत साधना ही शरीराने करावयाची नसते. मनन आणि निदिध्यासन यासारख्या साधना निकोप मनाने व कुशाग्रबुद्धीने करावयाच्या असतात.

धृति, विवेक, अनासक्ती, समयिता, शांती हे पुरुषसुलभ गुण आहेत. त्या परमश्रेष्ठ अत्यंत तन्वाकडे वाटचाल करण्यासाठी त्या व्यक्तीजवळ बुद्धि किंवा अंतःकरणविषयक गुण हवेत हा या विधानाचा खरा अर्थ आहे.

काही पुरुषांमध्ये स्त्री गुण असू शकतात. तसेच निश्चयाचा पक्केपणा, अनासक्ती, कणखरेपणा, समयित्व धैर्य असणाऱ्या अनेक स्त्रियाही असू शकतात. एखादी व्यक्ती केवळ स्त्री देहधारी आहे म्हणून तिका स्तुतिग्रंथांचा अभ्यास करणे, आत्मविकास साधणे यशा कोणत्याही साधेपासून वंचित राहणे कागणार नाही.

विप्रता - जे केवळ जन्माच्या अपघाताने ब्रह्मणपुत्र आहेत त्यांनाच फक्त आत्मप्राप्ती होऊ शकते असा हास्यास्पद अर्थ यानून काढू नये.

पशु मानव — मनुष्य मानव — देव मानव.

मनुष्य मानवाच्या उत्क्रांतीची अंतिम अवस्था म्हणजे अतिमानव Super human!

इथून देवत्वाकडे विकसित होण्यासाठी जे विशिष्ट गुण लागतात ते ज्या व्यक्तीकडे असतील ते विप्र!

संतोष, आत्मसमर्पण आणि शांती हे

सुविकसित पुरुषाचे विशेष गुण आहेत.

जन्मना जायते शुभ्रः संस्कारात् विज्ज उच्यते।

विद्यया याति विप्रत्वं त्रिभिः श्रेत्रत्वं उच्यते।

January 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31							

वैदिक धर्ममार्गपरता - ज्याला अंतःकरणाचे उच्चतर गुण आणि बुद्धीची सात्विक वृत्ती लाभली असते तो निश्चितच स्वतःची उन्नती करून घेईल. निष्काम कर्मकारांचे एकाग्रता साधता येते. अंतःकरण शुद्ध होत जाते

विद्वन्वम् - अशी व्यक्ती श्रुतिग्रंथांचा अभ्यास करण्यासाठी अधिकारी होते. उपनिषदे ही या मार्गाचे मार्गदर्शक ठरतात.

ही व्यक्ती श्रुतिग्रंथांचा अभ्यास करत असताना जड आणि चेतन यातील भेद विवेकाने जाणून घेते. आपल्यातील आत्मतत्त्व आणि सर्वांमधील आत्मतत्त्व एकच आहे हे त्याच्या लक्षात येते. आणि तो देवत्वाचे अनुभूतीमध्ये रक्षित होतो.

सदाचरणाने आत्मविकसन साधतो. परमेश्वरारी एकरूप होतो स्वतः शिवस्वरूप होतो. त्यालाच मुक्ती म्हणतात.

मर्त्य मानवाला सर्व बंधनापासून मिळणारा अंतिम व परिपूर्ण मोक्ष तो हाच।

या श्लोकातील शेवटची ओळ म्हणजे दुःखाचे रडणारे नाही.

जागृत होणे आणि प्रयत्न करणे, आत्मविकसन करणे आणि अत्युच्च लाभ संपादन करणे यासाठी मानवाला उद्युक्त करण्यासाठी दिलेली ती एकच आहे. कोणीही स्वतःला कमी समजू नये. या साधनेचा फलाने लाभ घ्यावा. वेदोत यशाची खात्री देत आहे.

आक्स, औदासीन्य इतकून जीवनाला सामोरे जावे ज्ञान मिळवून अंतिम ध्येयापर्यंत पोहोचावे. त्वरा करवी. इथेच आणि आताच अशी मानवाला हाक दिली आहे.

February 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28	29													

TUESDAY

JAN '16

19

दुर्लभं त्रयमेवैतद्देवानुग्रहहेतुकम् ।
मनुष्यत्वं मुमुक्षुत्वं महापुरुषसंप्रथः ॥३॥

019-347 WK-03

विवरण - मनुष्यजन्म मुक्त होण्याची इच्छा आणि सत्संग या तिन्ही गोष्टी स्वतंत्रपणे असू शकतात. परंतु तिन्ही गोष्टी एकाच ठायी एकत्र असणे मात्र दुर्मिळ आहे. प्रत्येक मनुष्याला मुक्तीची आस असेलच असे नाही. आणि मुमुक्षु माणसाला साक्षात्कारी सत्ताचा स्हवास लाभेल असे निश्चित सांगता येत नाही. इथे आचार्यांनी त्यांच्या नेहमीच्या सिध्दांतापेक्षा वेगळा विचार मांडला आहे.

आचार्य म्हणतात - मानव म्हणून जन्माला येणे हेच मुळी इशकूपचे लक्षण आहे. त्यानंतर चढत्या क्रमाने येणारे मुमुक्षुत्व म्हणजे खोल आकलनाच्या विवेकी जीवनात व्यग्र होणे आहे. विषयांची विकलता ओळखून आत्म्याचे स्वरूप जाणून घेण्यासाठी उदात्त मार्ग स्वीकारावा लागतो. इशतिय त्यासाठी. इत्साह टिकवावा लागतो. हे चडून येण्याकरता महापुरुष, सज्जनांचा स्हवास लाभावा लागतो.

या सर्वांचे त्रय सर्व शक्तिमान परमेश्वरी कूपेला जाते. परमेश्वर काही ढगान वसून निवडक व्यक्तीवर कूपेची खेरात करतो असा त्याचा अर्थ मुळीच नाही.

कृपा याचा अर्थ त्या त्या व्यक्तीने उदात्त आणि महान सत्त्वशील कामांनी शरलेल्या आपल्या उमेक पूर्व जन्मजन्मांतरी मिळवलेल्या निकोप आणि विवेकी जीवनातील प्रतिक्रियांची एकठा बरीज होय. इथे देव म्हणजे अदृष्ट शक्ती.

देह - Instrumental value आहे पण Ultimate value नाही.

January 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31							

What was the future happens now, what happens now becomes the past- so why worry.

लब्ध्वा कथंचिन्नरज्ज्म दुर्लभं
 नत्रापि पुंसवं श्रुतिपारदर्शिनम्।
 यः स्वात्ममुक्त्या न यतते मुदधीः
 स ह्यात्महा स्वं विनिहन्यसद्ग्रहणम्॥

अर्थ - कसा का असेना, दुर्लभ मनुष्यजन्म मिळाल्यावर त्यानही पुरुषत्व आणि वेदानशास्त्र जाणव्याची योग्यता प्राप्त झाल्यावर सुद्धा जो मूर्ख स्वतःच्या मुक्तीसाठी प्रयत्न करीत नाही तो स्वतःचाच धान करणारा असतो. तो अशाशक्त्या दिकाणी निष्ठा ठेवून स्वतःचा नाश करून घेतो.

विवरण - नरजन्म, विद्वत्ता व पौरुष या गोष्टी प्राप्त होऊनही जो मुक्तीकरता प्रयत्न करत नाही त्याला मुदधीः असे विशेषण आचार्य वापरतात. आणि त्याला आत्महत्यारा म्हणतात.

खरोखर पाहिले तर आत्म्याचे ह्मन करणे शक्य नसते. म्हणून सत्यतत्त्वाच्या दृष्टीने आत्मह्मन होऊ शकत नाही. परंतु आपल्या दैनंदिन जीवनातील आपणास, आत्मा व अनात्मा यातील विवेक समजावा म्हणून ते आपल्या पातळीवर उतरतात. आत्मतत्त्वाच्या वाट्याला काही दुखे येत नाहीत. ती जीवाच्या वाट्याला येतात. स्वप्नात आपल्याला कितीकदा संकटे भोगावी लागतात. पण म्हणून माझ्यावर खरे संकट कोसळत नाही. मी ज्या अर्थीने पुरात सापडत नाही किंवा अग्नि त अडकत नाही. जाग येताक्षणीच ते स्वप्न होते हे समजते ती माझ्या निराधार अशा स्वप्नजगताची निमित्ती होती हे समजते. खरा, शहणा माणूस स्वप्नाला सत्य म्हणून कवटाळत नाही. तो त्यापलून आक्षेप असतो. महापुरुषांचा सहवास नेहमीच शक्य नसतो.

February 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28	29													

THURSDAY

JAN '16

21

021-345 WK-03

म्हणून प्रतिनिधिरूप 'श्रुतिपरदर्शनम्'

असे या ठिकाणी वापरले आहे.

असदग्रहान्त - यातील असत् चे दोन अर्थ होताना.

असत् म्हणजे मिथ्या, कायम न ठिकणार,

अशाशक्त होय. आणि ग्रह म्हणजे स्वीकार!

अशाशक्त विश्वाचा शाशक्त म्हणून स्वीकार करून
माणूस स्वतःचा घात करत असतो.

असत् शब्दाचा दुसरा अर्थ आहे चुकीचे!

विश्व सत्य आहे, नित्य आहे असे चुकीचे मत करून
घडून जो मी व माझे यात गुरफटतो तो स्वतःचा
घात करतो, असे आचार्यांचे प्रतिपादन आहे.

धनानि श्रुमो पशवश्च गोष्वे
भार्या गृहद्वारे जन्ः स्मशाने।
देहश्चिनायां परलोकमार्गे
कर्मिणुगो गच्छति जीव एकः॥

जन्म जन्मा येडुनि रामा गेलो मी वाया।
दुष्ट पातकी शरण मी आलो सत्वर तुज पाया॥
आधी चुकलो मुकूलो मी निज वेद स्वाध्याया।
कर्म श्रान्त स्मार्त न घडली सदगती साध्याया।
पुराण परिसुनि सादर झालो यश हीन स्व गाया
अन स्वस्थपणे काथे नाही फावते तुजला पूजाया॥

January 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31							

इतः कोण्वास्ति बुद्धात्मा यस्य स्वार्थं प्रमाद्यति।
दुर्लभं मानुषं देहं प्राप्य तत्रापि पौरुषम् ॥५॥

विवरण - सर्व प्राणिमात्रांना निसर्गाने पायच्या पायच्यांनी वर नेत नेत त्यांना वरच्या उत्क्रान्त उपकरणामध्ये (देहामध्ये) घडवेपर्यंत लक्षावधी वर्षे वाट पहावी लागते. हे विकसन काही जाणीवपूर्वक नसते. अनेक कपणे मिळालेला तो धक्का असतो.

वाढ, परिवर्तन, काय अशी हजारो वर्षे गेल्यावर खडकापासून माती बनते. माती झाडांना आधार देते. झाडांना फळे येतात. आणि ती फळे, धान्य-बीज खाऊन लोखणे पुकीजे आणि स्त्री बीजे तयार होतात. त्यापैकी फारच थोड्यांचा संयोग होतो. अगणित शक्यतांपैकी मनुष्यप्राणी जन्माक्या येणे ही खरोखर दुर्मिळ संधी आहे. आणि अशा तऱ्हेचा नरदेह मिळाल्यानंतर आपण त्याचे काय करतो? देहरचनेच्या इष्टीने तो पूर्णपणे उत्क्रान्त झालेला आहे. आता त्याच्यात त्वीन, काही सुधारणा घडवायची शिकूक नाही. निसर्गाने त्याचे काम योख केले आहे.

आता त्याच्या उत्क्रान्ति मन आणि बुद्धीच्या पालकीवर होणार असते आणि त्या प्रक्रियेत मात्र निसर्ग मुकीय सहाय्य करत नाही. तो विकसन ज्माच्या त्यानेच साधायचा आहे. आपली उन्नति, जेव्हा आपणच करून घ्यायचा आहे. उच्चैरदात्मनात्मानम्।

नरजन्म, मानसिक, बौद्धिक क्षमता लक्षणसुद्धा जो आत्मविमोक्षण आणि आत्मशोधन या उच्चतर सिद्धीसाठी त्यांच्या विवेकपूर्ण वापर करत नाही. असा कोणी महामुखा शिवाय दुसरा कोण असणार?

February 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28	29													

SATURDAY

JAN '16

23

023-343 WK-03

आचार्यांनी इथे वापरलेला स्वार्थ हा शब्द नेहमीच्या अर्थाने वापरलेला नाही. तर आत्मकल्याण किंवा पारमार्थिक हित या अर्थाने स्वार्थ शब्द वापरला आहे.

प्रमादात् - प्रमाद याचा अर्थ आपण सर्वसाधारणपणे चुकू या अर्थी घेतो. परंतु जे करायला पाहिजे ते न करणे आणि जे करू नये त्यात रुचि राखणे यसा त्याचा खरा अर्थ आहे.

मनुष्यदेह मिकाळा आहे तो आत्मकल्याण साधण्यासाठी ! आणि गर्भगत अक्षर्यंत याची जाणीव असते देखील परंतु जीव जन्माळा येताच तो डहम्ची जाणीव विकून जाते आणि तो कोडहम् मध्ये उडकतो. देहाला स्वस्व मानतो आणि पुढची समष्टी धडपड देहसुखासाठीच करत असतो. जीवनाची इति-कर्तव्यता कशात आहे याचा पूर्णपणे विसर पडतो.

बालस्तावत् क्रीडासक्तः तरुणस्तावत् तदणीरक्तः।
वृद्धस्तावत् पिन्तामनः परं ब्रह्मणि कोऽपि न लभः।

वदन्तु शास्त्राणि यजन्तु देवान्
कुर्वन्तु कर्माणि भजन्तु देवताः।
आत्मैक्यबोधेन विना विमुक्ते
न सिद्ध्यन्ति ब्रह्मशास्त्रान्तरेऽपि ॥ ६ ॥

अर्थ - साधकांनी कितीही शास्त्रांचे पठण केलेले असो, देवतांचे भजनपूजन केलेले असो, कितीही कर्मांचे अंगारण करी पण ब्रह्म व आत्मा एकच आहे असो साक्षात्कार साध्याशिवाय शकतो ब्रह्मवेत्तेची साधुपणे मोठी तरी मोक्ष मिळणार नाही.

January 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31							

शब्दज्ञान, यज्ञ, कर्म, पूजा ही मोक्षसाधने नाहीत.
एका ब्रह्मात्म्यैक्यबोधशिवाय सारे व्यर्थ आहे.
असा आचार्याचा अभिप्राय आहे.

मोक्षप्राप्तिच्या काळावधीची प्रदीर्घता
अनिश्चितता दाखवण्यासाठी ब्रह्मशतान्तरेऽपि असा शब्द
वापरला आहे. ब्रह्मदेवाचा एक दिवसच मुकी आपल्या
४ अब्ज ३२ कोटी वर्षे इतक्या काळावधीचा असतो.
यावरून असे शक्य होऊन गेले तरी हा
उद्देश्य किती प्रदीर्घ काळावधीचा निदर्शक आहे याचा
प्रत्यय येईल.

पृथु मानवास (पुरुषार्थ पूर्ण) मनुष्य मानव म्हणून
संस्कारित करण्यासाठी शास्त्राभ्यास, यज्ञ-याग, देवतांची
पूजा-अर्चा, निष्काम सेवा उपयोगी पडतात. अनेक वर्षे
या सर्व साधना तळमळीने करून घ्याव्यात त्यातील उणीवा
जेव्हा स्पष्टपणे जाणवतात तेव्हा सदगुरूचरणाकडे घाब
घेणारे काही साधक असतात. अशा फार थोड्यांना
उद्देशून आचार्य सांगत आहेत. या ठिकाणी सर्व
कर्मकांडांची निंदा केली आहे.

कोणत्याही पद्धतीचा सराव करून घेणे म्हणजे
त्या चाकोरीत अडकणे आणि सर्व प्रगति अडवणे होय.
आणि म्हणूनच कधी कधी पूजादि कर्मकांडसुद्धा यांत्रिक
होते आणि शेवटी ते निष्फल होते.

शास्त्राभ्यास, यज्ञयागाने देवतांची अराधना
करणे, निष्काम कर्म आणि देव-देवतांची भक्ती यापैकी
कशातही आपणाला मोक्ष देण्याचे सामर्थ्य नाही.

हे विधान नैराश्य निर्माण करणारे मुकीच नाही
तर तो आत्म शोधनाचा मार्ग आहे. आपल्यातील आत्मतत्त्व
हेच सर्वात आत्मतत्त्व आहे हे गूढ शोधणे साधकावर
अवलंबून राहिले असे या ठिकाणी सांगितले आहे.

February 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28	29													

MONDAY

JAN '16

25

025-341 WK-04

अमृतत्वस्य नाशास्ति विनेनत्येव हि श्रुतिः।
ब्रवीति कर्मिणो मुक्तरहेतुत्वं स्फुटं यतः॥७॥

अर्थ - 'धनमुळे मोक्षप्राप्तिची आशा नाही' अशा अर्थाची श्रुति कर्म हे मुक्तीचे कारण नाही हे स्पष्ट करते.

विवरण - अमृतस्य न आशा आस्ति विनेन। हे श्रुतिवचन आहे. बृहदारण्यक उपनिषदाच्या दुसऱ्या अध्यायान याज्ञवल्क्य मंत्रेयी यांचा संवाद आहे. याज्ञवल्क्य जेव्हा आपल्या संपत्तीची वाटणी आपल्या दोन्ही पत्नींमध्ये (कात्यायनी व मंत्रेयी) करू शकितान. तेव्हा मंत्रेयी प्रश्न विचारते - आपण जी संपत्ती मला देऊ करत आहात तिच्यामुळे मला अमृतत्वाची प्राप्ति होणार आहे काय? तेव्हा याज्ञवल्क्य तिला या शब्दात उत्तर देतात. ते म्हणतात - "धनमुळे मोक्षप्राप्तिची आशा करता येणार नाही."

अमृतत्वम् - हेच सर्व उपनिषदांमध्ये अंतिम साध्य सांगितले आहे. मात्र अमृताची (किंवा स्वर्गाची) प्राप्ति असा त्याला केवळ अर्थ करणे चुकीचे ठरते. कारण मग केवळ मृत्युनंतर त्याचा लाभ मानवाला मिळणार आहे. अशी वाचकाची चुकीची समजूत होण्याची शक्यता आहे.

मृत्युनंतर अगदी उच्च जीवनाचे अभिक्थन नरी दिके नरी उपासकाला त्यात विशेष रस नसतो. त्याला पूर्णत्व हवे असते, ते नावडताव! ज काही मिळवायचे आहे ते 'इथेच' आणि 'आताच' आणि खरेच आहे ते! श्रुतिंनी आश्वासितले अमृतत्व ही निर्विगानंतर प्राप्त होणारी स्थिती नाही. नर ज्यामध्ये सीमिततेचा (Binding) अनुभव येऊ शकत नाही अशी सातत्यपूर्ण जीवनाची अवस्था म्हणजे

January 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31							

'अमृतत्व' असा निर्देश लुपी करतात.
 आधुनिक मानव जीवनातील आनंद
 दुष्ठावघ्यासाठी, आपली प्रखरता टिकवण्यासाठी
 आणि आपली जीवन्मर्यादा लॉबवण्यासाठी
 सतत धडपडत असतो.

आपल्याभोवती असलेल्या परिस्थितीला न
 जुमानता आपण ज्यायोगे समयिक्तता आणि शांति
 यांचा सततचा अनुभव इहलोकिये घेऊ शकू
 अशी आपल्यातील परिपूर्णता म्हणजे अमृतत्व!
 परंतु मानसिक समतोल, बुद्धिकोशस्थ आणि अंशय
 शांति काही विषयवस्तूंच्या धनाने मिळवता येत
 नाही. हा श्लोक आधीच्या श्लोकावर प्रकाशझोत टाकतो.
 वाटेत तितक्या इंद्रियभोग्य वस्तु (मग ते वेदग्रंथ
 असोत, कर्म असो किंवा यज्ञ, पूजा-आराधना असो)
 आपल्याला मनाच्या शांतिपर्यंत नेत नाहीत.

श्रुतिग्रंथाची दृढकथने ही अंतिम स्वधपायी,
 अविवाद्य आणि अधिकारवाणीची आहेत असे सर्वच
 आचार्य मानतात. कारण त्यांच्यापर्यंत नी श्रुतिकथने
 पोलोचविणारे लुपी आणि त्यांचे त्यानुसार आचरण,
 चारित्र्य व स्वभाववृत्ती! ने आपल्या आत्मशोधनाच्या
 पूर्ण समाधानात जीवन व्यतीत करायचे. त्यांनी केवळ
 दयार्द्र, बुद्धीने स्वानुभूतीचे सत्यतत्त्व साधकांना प्रेमाने
 सांगितले. त्यांच्या स्वदन्त्यात त्यांची खरोखर कोणतीही
 अपेक्षा नव्हती. देहाच्या दृष्टीने त्यांच्यापुरते ने मृतवत
 होते. कामना आणि मागण्या यांच्या जगापासून त्यांनी
 फारकत घेतली होती.

February 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28	29													

WEDNESDAY

JAN '16

27

027-339 WK-04

अतो विमुक्त्यै प्रयत्नेन विद्वान्
सन्त्यस्तवाह्वयार्थसुखः स्पृहः सन्।
सन्तं महान्तं समुपेत्य दशिकम्
नेनापदिष्टार्थं समाहितात्मा ॥ २ ॥

विवरण - मागील श्लोकांचा संदर्भ दाखवताना अंतः हे पद वापरले आहे. तस्मात् प्रमाणे.

मोक्षप्राप्ति व्हायची असेल तर वाह्वयार्थसुखस्पृह सोडून दिली पाहिजे. विषयासक्ती न ठेवता त्यातून विरक्त व्हायला पाहिजे. त्यासाठी विषय हे विषवत बाटायला हवेत. त्यांचे मिथ्यत्व हे आतून जाणवायला हवे. आणि हे गुरुपदेशाने शक्य आहे.

आत्मज्ञानासाठी साक्षात्कारी गुरुंचा नितीत आवश्यकता आहे आणि त्यांनी केलेल्या उपदेशावर जित्त एकाग्र करण्याची तयारी हवी. प्रयत्न हवेत. हे प्रयत्न आपणच निष्पन्न करायला हवेत.

मात्र मागील काही श्लोकांवरून असे वाटण्याची शक्यता आहे की स्वतःला मुक्त करण्यासाठी कोणताच मार्ग नाही. असे अनुमान घाईने काढू नये.

सत्सतत्वाच्या मागील च्यांगील स्थित व्हावे म्हणून साधकाने नक्की काय करावे याबद्दलचे मार्गदर्शन आपल्याला या श्लोकात मिळित मिळते.

पूजा-प्रार्थना या अध्यात्ममार्गावरच्या प्राथमिक पायऱ्या आहेत. इथे विद्वान् या शब्दाने खऱ्या अधिकारी साधकाचा निर्देश केला आहे. शिष्याला जेव्हा विषयवस्तूचे वैयर्थ लक्षात येते तेव्हा तो आपोआपच कामनांचा त्याग करून गुरुकडे येतो.

शुद्ध अस्तित्वाच्या (संत) जाणीवेत जो पक्का स्थित असतो तो संत! सद्गुरु साक्षात्कारी पर अस्तित्वातच परंतु त्यापेक्षाही ते विशाल अंतःकरणाचे

January 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31							

आचार, विचार, उच्चार, प्रचार, व्यवहार आणि परमाध्य
या ६ अंगांनी महंतांचे व्यक्तिमत्व विकसित होते.

THURSDAY

JAN '16

28

028-338 WK-04

सहानुभूति दाखवणारे, दयाकु मूढात्म असायला
हवेत. त्यांच्यापाशी मनाचा मोठपणा, दिव्यताची
अनुभूती आणि श्रुतिग्रंथांच्या चांगला परिचय
असेल तरच ते, सद्गुरु होऊ शकतात.

श्रुतिग्रंथांच्या गाढ अभ्यासानेच सद्गुरूंना
शिष्यांच्या शंकांचे निरसन योग्य परिभाषा वापरून
किंवा बौद्धिक युक्तिवादान करता येते.

काही गुरु सुंदर अशा गुरूमध्ये एकांतवसात मौन
ब्राह्मण रहात असतात. असे साधक जगाला काही
देऊ शकत नाहीत. काहीजवळ ज्ञान भांडार असते
परंतु दुसऱ्यांपर्यंत पोहोचवण्याची कला नसते. म्हणजे
त्यांच्यात संगीत असते परंतु संगीताचे सूर काढण्या-
साठी लागणारी बासरी त्यांच्याकडे नसते.

या सर्व वैशिष्ट्यांनी युक्त असणाऱ्या गुरूंना
येथे देशिक म्हटले आहे.

असे सद्गुरु जरी साधकांना लावले तरी
त्यांच्याजवळ जाताना शिष्याकडे जो मनोभाव हवा
तो समुपेत्य या शब्दाने सूचित केला आहे.

तद्विधिं प्रणिपतनं परिप्रथेन सेवया।

गुरूंकडे जाताना त्यांची परीक्षा पराध्याच्या
दृष्टीने किंवा आपले ज्ञान पाजकण्यासाठी कधीही
जाऊ नये. पाणी हे नेहमी उंच पातळीवरून खालच्या
पातळीकडे वाहते. नीच गोष्ट ज्ञानवितरणसंबंधी आहे.
नम्रता आणि समर्पणभावाशिवाय हे शक्य नाही.

त्यांनी सांगितलेल्या मार्गावरून जाण्याचा
प्रयत्न जर करूयास जर साधक तयार नसेल तर
महत्त्वांनी दिलेले ज्ञान साधकामध्ये मूळ धरू
शकणार नाही. गुरुपाशी गेल्यावर साधकाने
कसे वागावे यासंबंधी काही आचारसंहिता आहे.

February 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28	29													

You never know who's swimming naked until the tide goes out.

28-01

गुरुणां सन्निधौ तिष्ठेत् सर्वेव विनयान्वितः।
पादप्रसारणादीनि तत्र नैव समाचरेत् ॥८॥
व्यक्तीने खरे तर सद्गुरुंच्या उपदेशाचे
गूढ माथितार्थ जीवनात उतरवावयास पाहिजे -
पुष्कळ वेळा आपण सद्गुरुंनी काय केले याचेच
अनुकरण करीत असतो परंतु काय सांगितले त्याचे नवे
आणि म्हणूनच श्रीकृष्णाचे १६१०८ विवाह किंवा
देवांचे सामसू पान अशी उदाहरणे आपण आपल्या
दोषांचे समर्थन करण्यासाठी करत असतो
भक्तांच्या क्षेत्रात अशा प्रकारचे गैरप्रकार
सरीस सुरू आहेत. अध्यात्म हा विनमांडकी घेता
झाला आहे हे आपण अनुभवतोच.

उद्धरेदात्मनात्मानं मग्नं संसारवारिधौ।
योगारूढत्वमासाद्य सम्यग्दर्शननिष्ठया ॥९॥

विवेचन - योगारूढ अवस्था म्हणजे ज्ञानप्राप्तीची अवस्था।
इथे गौतमील निष्काम कर्मयोगी असलेला योगारूढ
अभिप्रेत नाही तर 'ज्ञानयोगी' अपेक्षित आहे।
संस्कृतमधील दर्शन म्हणजे तत्त्वज्ञान आहे।
तत्त्वज्ञानाच्या दृष्टीने जगाचे दर्शन घेणे असा या
सम्यग्दर्शन शब्दाचा अर्थ आहे.

जेव्हा साधक जीवनाकडे या दृष्टीकोणातून पाहतो
आणि यथाधीतने अवलोकन करतो तेव्हा त्याला संय
परंतु अविचल अशी योगारूढ अवस्था प्राप्त होते।
जेव्हा कामनांची भुणभुण नसते तेव्हा विचार
निर्माण होत नाहीत आणि जेव्हा विचार निर्माण होत
नाहीत तेव्हा कर्म पूर्णपणे थांबतात.

January 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31							

जेव्हा व्यक्ती अध्यासाने, सत्संगाने आणि विवेकाने जीवनाचे आणि त्यातील घटनांचे यथार्थ वृत्तीने आणि बौद्धिक शांत लीनाने निरीक्षण करते तेव्हा ती सहजच योग स्थितीत स्थिर होत असते.

योगात स्थित होणे म्हणजे उच्च ध्येय प्राप्त करून घेण्यासाठी स्वताच्या ज्ञान दोषांवरही मत्त करून उन्नत होण्याचा प्रयत्न करण्याची सवय करणे आहे. सध्या योग हा शब्द फार सवंगीने वापरला जातो. सामान्यपणे आसन क्रियेला योग म्हटले जाते.

त्यापेक्षा बऱ्या अर्थे म्हणजे - निम्न मूल्यातून अधिक निरोगी, अधिक दिव्य जीवनाप्रत स्वताच्या उन्नत करण्याच्या मनाच्या कोणत्याही प्रयत्नात योग असू शकतो.

परंतु खरी योगास्थिती याच्याही बऱ्या पायरी आहे. योग ही करण्याची गोष्ट नाही तर ती एक अनुभवाच्या स्थिती आहे. स्थूल शरीरातून एकूण मुक्त होत आत्यंत तरल अवस्थेची अनुभूती घेणे, त्या परमोच्च लक्षाशी आपण जोडते जाणे ही खरी योगारूढ अवस्था आहे.

एखादी जीव हा संसाररूपी समुद्रात गटांगळ्या खातच असतो. संसार म्हणजे सृष्टी हा एक अर्थ तर दुसरा अर्थ म्हणजे जन्म मृत्यूचे अविरत घातणारे चक्र!

संन्यस्य सर्वकर्मणि भवबन्धविमुक्तये।
यत्नतां पण्डितधीरित्ताभ्यामेव उपास्थितः ॥ १० ॥

अर्थ - आत्मज्ञान करून घेण्याच्या मार्गाला लागलेल्या धैर्यावान व विद्वान साधकांनी सर्व कर्मांचा शास्त्रानुसार त्याग करून संसारबंधनातून मुक्त होण्यासाठी प्रयत्न करावा.

February 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28	29													

आत्मतत्वाचा पुनर्दीर्घ करण्याचा अभ्यास
 करणाऱ्या विद्वान व दैर्घ्याने माणसांना इथे
 उपदेश केला आहे. त्याने स्वतःची हाव
 वाटविणाऱ्या आशांनी आणि मनोविघटन
 करणाऱ्या कामनांनी प्रेरित झालेल्या सर्व कर्मांचा न्याय
 करावा असे त्याला सांगितले आहे.
 कोणती कर्मे करावची आणि कोणती कर्मे
 टाकावची याचा विवेक करता आला म्हणजे पुढचा
 मार्ग सुकर होत जातो. त्यामुळे जगत व्यवहारासाठी
 आवश्यक असणाऱ्या कर्मांचा त्याग करण्याविषयी
 आग्रही राहू नये.

वेदान्त हा मानवाला आढसत जीवन व्यतीत
 करण्यासाठी उद्युक्त करतो असा गौरसमज निमीग
 होण्याची शक्यता असते. तथा प्रकारच्या समजुतींना
 खतपाणी घालू नये. मात्र जीवनातील फाजील
 उद्दीपता आणि अविवेकी कामना यामुळे बौद्धिक आणि
 मानसिक शक्तींचा अपव्यय होत असतो. त्याला
 आळा घालावा आणि नीच शक्ती सत्कारणी लूवावी.
 चांगले आणि तत्कमळीने पार पाडले कर्मे
 उत्तम फल देत असते तर अव्यवस्थितपणे केलेल्या
 कर्मापासून निरर्थक चिंता आणि आत्मघाती दुःख
 वाट्याला येते. आणि म्हणूनच स्वतःला सुसंघटित करण्याचा
 प्रयत्न करणाऱ्या साधकाला विवेकी जीवनाचा मार्ग
 आक्रमण करण्याचा उपदेश केलेला आहे.

भवबन्ध म्हणजे जन्म-मरणरूपी बंधन! कर्मांमुळे
 हा बंध निर्माण होतो आणि आत्मज्ञानामुळे या
 बंधनातून मुक्तता मिळते. आणि म्हणून आचार्यांचा धर्म
 कर्मत्यागावर आहे.

January 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31							

5

ब्रह्मतत्त्वाचा विचार आवश्यक - ११ लेख

MONDAY

FEB '16

1

032-334 WK-05

चिन्तस्य शुद्धये कर्म न तु वस्तुपुलब्धये
वस्तुसिद्धये विचारणं न किञ्चित्कर्मकारिभिः ॥११॥

अर्थ - कर्म चिन्तशुद्धिला कारणीभूत होते.
संत तत्त्वाच्या साक्षात्काराला नाही. संत तत्त्वाची प्राप्ति
विचाराने होते. कोरी कर्म करून काहीही होत नाही.

योगिनः कर्म कुर्वन्ति सद्गुणं त्यक्त्वात्मशुद्धये।

कर्म चिन्तशुद्धी करते अशी भारतीय तत्त्वज्ञानातील
संकल्पना आहे. नित्य आणि नैमित्तिक कर्म दक्षतापूर्वक
करत राहिल्यास मन हळूहळू शुद्ध व निर्मल होत जाते.
सारी किंमिजे नष्ट होताना.

गृहिणीने केलेले पाकसिद्धीचे कर्म देखील निष्ठा
रूप वाढवते. त्यातून मन शुद्ध होते, मल्ले होते.

व्यवहारात आपण कोणत्याही गोष्टीला वस्तु
मूळतो इथे आचार्यांनी सद्बल्लु किंवा परमात्मवल्लुचा
निर्देश केला आहे.

आत्मा म्हणजे चेतनत्व आणि अनात्मा म्हणजे
जडतत्त्व यातील भेदाचा विचार म्हणजेच विवेक
म्हणजेच नित्यानित्यवल्लुविवेक! आणि विचारात जायते
ज्ञानम् असे स्वामी विद्यारण्य आपल्या पंचदशीच्या
ग्रंथात म्हणतात.

विचारानेच आत्मतत्त्वाचे ज्ञान मिळते याचा दाखला
तेजोश्रीय उपनिषदात देखील मिळतो. शृंगु वल्लीतील कथा
हेच स्पष्ट करते. ब्रह्म म्हणजे काय ते जाणून घेण्यासाठी
शृंगु आपले पिता वरुण यांच्याकडे जातो. अर्धीरि ब्रह्मते
अशी विनंति करते आणि पिता त्याला सांगतात. की तू
ब्रह्म तू (मानसिक) तपातून म्हणजेच विचारातून जाणून घे.
आणि त्याप्रमाणे शृंगु पुन्हा पुन्हा विचार करून ते ब्रह्मत्व
जाणून घेतो अशी कथा आहे.

शुद्ध चिन्तान्त्य आत्मप्रकाश प्रकाशतो

February 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28	29													

कर्म जेव्हा शुद्ध निष्काम भावनेने अंगिकारले जाते तेव्हा ते मन-बुद्धि ही जांतर-उपकरणे शुद्ध करते. आणि शुद्धतर मनाच्या ठिकाणीच एकामा होण्याचे सामर्थ्य वाढत जाते.

जेव्हा काही कर्म कोणत्यातरी हेतूने केले जाते तेव्हा ती व्यक्ती विच्छिन्न किंवा श्रांत होते. याउलट समर्पण भावनेने केलेले कर्म मनावरचा ताण किंवा बोजा कमी करते. आणि मन स्थिर होउन शांती वाढीला लागते. निःस्वार्थी कर्मांमुळे साधनेला प्रत्यक्ष मदत होत नसली तरी निष्काम कर्मांला फार महत्त्वाचे स्थान आहे. अशा कर्मांमुळे व्यक्ती अहंकाराच्या अतीत जाऊ शकते. आणि अशा कर्मे 'पत्कीकडे' शेवटची स्नेप घेव्यासाठी पंख पुरविण्याचे काम करते.

अनित्य कर्मे कितीही महान, उदात्त, दिव्य असोत त्याने आत्मतत्त्व प्राप्त होत नाही किंवा ज्ञान होत नाही.

सम्बन्धिव्यासः सिद्धा रज्जुतन्वावधारणा।

भ्रान्त्योदितमहासर्पमयदुःखविनाशिनी ॥१२॥

मागील श्लोकामध्ये निर्देश केलेल्या विचारांचे महत्त्व कळावे म्हणून येथे नित्य परिचित अशा रज्जु-सर्पचे उदाहरण दिले आहे. नन्वजानातील हा प्रसिद्ध इष्टांत आहे.

अंधारामुळे किंवा लांब अंतरावर असल्यामुळे कधी कधी वेडीवाकडी पडलेली दोरी 'दोरी' म्हणून कळत नाही. अज्ञानामुळे सर्पाचा भास होतो. त्याचप्रमाणे सत्यतन्वाच्या अज्ञानामुळे निर्माण झालेली नामरूपे ही त्यामागील सत्यतन्व समजल्यावर संपुष्टात येतात.

ज्ञान दाराला दार म्हणून ओळखले आहे त्याला सर्पदंशाची भीती वाटणार नाही.

March 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31										

जेव्हा दिव्याच्या (किंवा बॅटरीच्या) प्रकाशाने
माथूस विचार करतो तेव्हा त्या दोरीचे खरे
स्वरूप कळते आणि त्यावर होणारा सर्पिला
भास नाहीसा होतो.

ब्रह्माच्या बाबतीतही हेच घडते. ब्रह्माचे खरे
स्वरूप न कळल्यामुळे त्याच्यावर विश्वाचा भास होतो.
हा भास 'ब्रह्म सत्यं जगन्मिथ्या' या विचारानेच नष्ट
होऊ शकतो. मात्र या विचाराला प्रवृत्त करणे ही
हितोक्ति आचार्य पुढील स्मृकाल सामानात.

मृशूनय साधकाला कर्माच्या वारे आत्मशोधनाचा
आनंद मिळवता येणार नाही. त्यासाठी विवेक-
विक्षेपणाचा ज्ञान मार्ग हाच उपाय आहे.

सत्यतत्वाचे अज्ञान आणि त्याबद्दल विपरीत
भावना याचा परिणाम मृशूनय जीवनात दुःख
भागावी लागतात. मात्र ज्ञान होतानाच सर्व चित्र
स्पष्ट होते. अज्ञान निधून जाते. यथार्थ ज्ञान होते.

अर्थस्य निश्चयो दृष्टो विचारेण हितोक्तिः।
न स्नानेन न दानेन प्राणायामशतैः वा ॥१३॥

हितकर वचनाने सत तत्वांचा निश्चय विचारानेच
होताना दिसतो. तो स्नानाने, दान केल्याने किंवा शेकडो
प्राणायामांनी देखील होत नाही.

या ठिकाणी पुन्हा स्वंग धार्मिक आचारांच्या
दिखाड पध्दतींची निंदा केली आहे. असे आपल्या
लक्षात येईल. साधक हा वेदांनी असल्याने त्यांना
योग्य मार्गाचे निर्देशन करताना प्रत्येक महत्त्वाचा
धर्मीतील उाड वाराच्या बाबत फार कडक टीका
करावी लागते. त्यामुळे व्याक्रीच्या विकारनाकरना
निश्चित मदत होत असते.

February 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28	29													

बालवर्गीत अनुसरावयाच्या अध्यापनपद्धती विश्वविद्यालयात लागू पडत नाहीत. पवित्र तीर्थक्षेत्रांमध्ये संगमावरील स्नान, अनेक देवालयांना किंवा पवित्र ठिकाणांना भेटी किंवा निष्काम बुद्धीने केलेले दान, आसन, प्राणायाम यासारख्या आत्मशुद्धीच्या बाह्य साधनांच्या पूर्णपणे धिक्कार केलेला आहे.

प्रत्येक धार्मिक आचार सोडून देऊन स्वतःला सिद्ध वेदांती म्हणून घेणे हे वेदांतमार्गावरील उतावळ्या नवागताला सोयीचे वारते. इथे थोड्याच इशारा द्यावासा वारतो.

कारण प्राथमिक धर्म्याचारी निंदा करताना सद्गुरू अधिक सूक्ष्म आणि वेदांतप्रणीत पराकाष्ठेच्या साधना सांगताना अधिक कठोर व कडक होतात.

नेहमीच्या धार्मिक आचारपद्धती सोडायला सांगताना त्या विशिष्ट विचारासाठी सोडायला हव्यात.

इस्राण हा विचार हव्या त्या मार्गाने करायचा नसतो. खोबदार विचार करण्याची एक निश्चित पद्धत असते आणि ती श्रुतिग्रंथात सांगितली आहे.

आणि म्हणूनच गुरुजींच्या शिकवणीनुसार (हितोक्तिः) विचाराचा (विवेकाचा) अंगिकार आपल्याला खऱ्या अर्थाने मुक्तिकडे नेऊ शकेल.

हितोक्ति - जो विश्वासू असतो, जात असतो त्याचे बोल हितकर असतात. तत्त्वज्ञानात गुरु आणि शास्त्रग्रंथ हे जात आहेत. ते हितकारक बोलतात. महावाक्यांसारखी वचने म्हणजे हितोक्ति आहे.

किंवा दुसरा अर्थ म्हणजे ज्ञानसाक्षात्कार वा मोक्षाप्राप्ति हे माणसाचे हित ज्यामुळे साध्य अशी उक्ती म्हणजे 'हितोक्ति' ! मात्र आत्मसाक्षात्कार हाथ्यासाठी नशी.

पात्रता अंगी असावी लागते जसे आपाय पुढील शोकान सांगताना

March 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31										

FRIDAY

FEB '16

5

036-330 WK-05

अधिकारिणमाशास्त्रे फलसिद्धिविशेषतः ।
उपाया देशकालाद्याः सन्त्यस्मिन्सहकारिणः ॥

साधनेच्या प्रारंभीच उदयवे आत्म्यामुळे जे सामान्यपणे निराश होतात अशा साधकांना या ठिकाणी सूचना देण्यात आली आहे. जेव्हा एकाच गुरुंकडे अनेकजण शिकायता येतात तेव्हा त्यापैकी काही जण लवकर प्रगती करतात. आणि जे मागे पडतात ते निराश स्थितीला पोहोचतात. पुढे ते शास्त्राच्या पोकळपणाबद्दल तक्रार करतात. अशा साधक शिष्यांना इथे सहा दिला आहे. आत्मविकसनाच्या प्रगतीतील अभावाचा दोष व्यक्तिगत किंवा आंतरिक गरमकांना द्यावा.

सूर्याचा प्रकाश आरशावर आणि खापरवर सादखाच पडतो परंतु आरशामध्ये त्याचे प्रतिबिंब स्पष्ट दिसते. खापरत दिसत नाही.

फलसिद्धी ही विशेषतः विशिष्ट अधिकार असलेल्यांना प्राप्त होते असे शास्त्राने सांगितले आहे हे आत्मज्ञानरूपी फळ मिळण्याला देश काल इंगीठी फक्त सहाय्य करणाऱ्या होत असतात.

काही लोक माठपणाच्या अभिनिवेशाने लक्ष्मीच्या साधकांना वेदांत साधनेसाठी अनधिकारी म्हणून नाकारतात. तेव्हा अशा उतावीळ पडितांकडून 'आधिकारी' या संज्ञेचा चुकीचा अर्थ लावला जातो.

खरे तर कोणताही मानव या मुद्द्यावर तरी दुसऱ्याची नियंतात्मक पारख करू शकणार नाही. अध्यात्म मार्गावरील यशस्वी मार्गक्रमणेकरता आवश्यक असणारी गुणवैशिष्ट्ये आचार्यांनी साधकांच्या आत्मभूत्याकनासाठी सांगितली आहेत.

February 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28	29													

महणजेच अध्यात्म मार्गावर यश समाधानकारक मिळत नसेल तर अडथळा अंतःकरणालाच आहे हे प्रथम साधकाने ओळखावे. असे अडथळे दूर करून आत्मविकासासाठी एकतामतेने प्रयत्न करावे. व्यवहारातही असे दिसून येते. पेट्रोलने पूर्ण टांकी भरलेली नवी कोरी मोटार भर रस्त्यात बंद पडते. तेव्हा अनुभवी वाहनचालकाचा त्याच्या नादुरुस्तीचे कारण चरकून सापडते. व गाडी सुरू होते. मात्र ज्याला त्यातील गम्य नाही तो उगीचच डिग्रेट उधडून स्वतःचाच पिरागळतात व दाड्याशी घरापट करतात. पण इन्जिन सुरू होत नाही.

त्याचप्रमाणे साधकाने निराश होऊन मरिचकिका किंवा वेदांतशास्त्राचा दोष घेत न घसना आपल्या अंतःकरणाचे झाकण वर उचलून आवश्यक त्या सुधारणा करायला हव्यात. या श्लोकामधून आपल्या अंतःकरणातील सामान्य दोष समजू शकतील. व त्यांचे निराकरणही होई शकते.

साधनेक्षता गुरुपदेश, वेद, जागा इ. निश्चितपणे महत्त्वाचे असतात. परंतु त्या दुय्यम प्रतीच्या महत्त्वाच्या गोष्टी आहेत. आंतरिक समायोजन हे सर्वाधिक महत्त्वाचे आहे. आणि ते ज्याच्याकडे आहे तो अत्यंत प्रातिकूल परिस्थितीमध्ये सुद्धा त्याच्या अनुक्रम उपयोग करून घेईल.

प्रत्येक ग्रंथाच्या सुरुवातीला अनुबध्द - चतुष्टय सांगितले जाते. त्यात अधिकारी ही पारिभाषिक संज्ञा वापरली जाते. तत्त्वज्ञानविषयक ग्रंथांमध्ये प्रामुख्याने तो ग्रंथ वाचण्यासाठी कोणू पात्र आहे हे कळवे म्हणून काही निकष दिलेले असतात. हे गूढ ज्ञान कोणत्याही अपात्र, अयोग्य व्यक्तीच्या हाती लागू नये म्हणून ही पध्दत होती. योग्य काळ, योग्य जागा या गोष्टी आत्मतानाकी पुरक

March 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31										

SUNDAY

FEB '16

7

ठरत असल्या तरी आत्मसंवाद / आंतरिक
समायोजन सर्वाधिक महत्वाचे आहे. इतर
गोष्टी सहस्यभूत ठरत असल्या तरी त्या गोष्टीच
आहेत पूरक आहेत.

038-328 WK-05

**अनो विचारः कर्तव्यो जिज्ञासोरात्मवस्तुनः।
समासाद्य दयासिन्धुं ब्रह्मविदुत्तमम् ॥१५॥**

म्हणून आत्मतत्त्व जाणव्याची इच्छा करणा-याने
करुणासागर आणि ब्रह्मवैतन्यात श्रेष्ठ अशा गुरुकडे
जाऊन आत्मतत्त्वाचा विचार करायला हवा.

यापूर्वी त्या श्लोकात संत व महंत अशी दोन
विशेषणे येऊन गेली आहेत. आता इयं दयासिन्धु व
ब्रह्मविद् अशी विशेषणे वापरत आहेत. यानून गुरुची
प्रतिमा स्पष्ट होत जाते.

गुरु ब्रह्मविद् तर असायलाच हवा पण त्याच
बरोबर त्यांचा स्वभाव दयाशील असायला पाहिजे.
आणि ही दया अकारण (स्वभावात) असावी. निरपेक्ष
दयाबुद्धी हे सदगुरुंचे वैशिष्ट्यच आहे.

नाना सद्विद्येयं गुण। याहीवरी कृपाकूपण।
हे सदगुरुंचे लक्षण। जाणजे श्रौती ॥ समर्थ रामदास
आचार्यांच्या विचारांचा समर्थ मनातून उमटलेला हा
प्रतिवाद आहे. अशा लक्षणांनी युक्त गुरुकडे जाऊन
सतत विचार-चिंतन करावे. खरा जिज्ञासु शिष्य
त्या योग्यतेचा असतोच.

आणि खरा गुरु देखील दुर्मिळ असतो. आंतेम
ध्येयसिद्धीच्या मार्गावर असणाऱ्या इतरांना दिशा
दाखवण्याचे काम प्रत्येक साक्षात्कारी मानव कार्यक्षमतेने
अगावर घेऊ शकतो असे नाही.

गुरु नुसते साक्षात्कारी असून भागणार नाही तर

February 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28	29													

सर्व प्रकारच्या साधकांबद्दल त्यांच्या मनात सहानुभूती आणि दया हवी. ही अटक अशी पूर्वजट आहे. कारण त्याशिवाय महत्त्वे शिष्याच्या पानकीवर जाऊ शकत नाहीत व त्यांच्या अडचणी सहानुभूतीपूर्वक समजावून घेऊ शकत नाहीत.

पूर्वी समुपेत्य ही संज्ञा वापरली होती आता 'समासाद्य' - योग्य रीतीने सन्निध्य होणे हा सूचित अर्थ आहे. तद्गुरुशी संपर्कीत आल्यावर त्यांच्या-पासून जास्तीत जास्त लाभ उठवण्यासाठी ज्या प्रकारची मनोवृत्ति अपेक्षित आहे त्यावर हा शब्द निश्चितपणे बोट ठेवतो.

महावद्गीतेमधील दया अध्यायात जेव्हा अर्जुन आपल्या चंचक मनाबद्दल खंत व्यक्त करतो तेव्हा श्रवणं अत्यंत दयाळू होऊन म्हणतात. 'असंशयं महाबाहो मनो दुर्निग्रहं चलम्।

विचक्षणः।
मेधावी पुरुषो विद्वानुहापोह विचारप्रणा।
आधिकार्यात्मविद्याया मुक्तलक्षणलक्षितः ॥१६॥

उपनिषदांच्या अभ्यासाचा यशस्वीरीत्या अंगिकार करण्यापूर्वी अभ्यासकांमध्ये काही आवश्यक गुण असायला हवेत. अगदी थोड्या अवधीत असख्य शुनींचे पठण करण्याची निव्वळ अचार स्मरणशक्ती म्हणजे 'मेधा' नव्हे. यांत्रिक पध्दतीने केलेले पठण म्हणजे मेधा नाही घटना घडते वेळीच तिला अभ्यासकाने दिकेला लोच प्रतिसाद - को जो त्यानंतर विनासायास आपोशाप (स्मृति) अनुभव पानकीवर उद्भूत होतो - अशा प्रकारचे शिष्याचे सामर्थ्य म्हणजे मेधा असा अर्थ इथे आचार्यांना अभिप्रेत आहे.

March 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31										

या अधीन आपण कोणीही या स्मृति-सामर्थ्यामध्ये कमी पडत नाही. ज्यांना एकही श्लोक किंवा परिच्छेद पाठ नाही, त्यांना त्यांच्या बालपणचे प्रसंग आठवतात.

परंतु अध्यात्ममार्गावर गुंठनी विशद केलेली तत्त्वचिंतने आणि सिध्दांत एकतानाच साधकाने ती आत्मसात करणे आवश्यक आहे. एकदा टिपणे लिहून घेऊन नंतर परीक्षेपूर्वी त्यांचा अभ्यास करणे असा प्रश्नच येथे उद्भवत नाही.

वैदान अध्ययन तत्काळ आकलनाचा आग्रह धरते. ज्याला हे सामर्थ्य आहे तोच वेदांताच्या अभ्यासाकरता पात्र विद्यार्थी होय. वेदान्तशास्त्राच्या अभ्यासासाठी मंद बुद्धीचा आणि गुंता करणाऱ्या मनाचा साधक शिष्य हे काही योग्य उपकरण नव्हे.

विद्वान् - श्रुतिगुंथाचा स्वप्रयत्नाने, कितीही अभ्यास केला तरी तो खरा विद्वान् होऊ शकणार नाही. शिष्याला बाह्य जगाचे चांगल्यापैकी भौतिक ज्ञान आणि स्वतःच्या मनोवैज्ञानिक आणि बौद्धिक मनोरचनेसंबंधी पुरेशी अंतर्दृष्टी हवी. साधकाच्या या बहुधा ज्ञानामुळे गुंठना निरनिराळी उपमा, इष्टांत आणि अन्यायाने यांच्याद्वारा लुप्त सत्यतत्वाचे ज्ञान करून देणे सोपे जाते.

सारांश असा की वेदांताचा अभ्यासक हा गुंठनी व्यक्त केलेला प्रत्येक लुप्त विचार पकडण्यात तत्पर असावा आणि त्या विचारात्मिक स्वया रहस्यापर्यंत पोहोचण्यात तत्पर ग्रहणशील आणि चपक बुद्धीचा असावा.

February 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28	29													

विवेकिनो विरक्तस्य शमादिगुणशक्तिः।
मुमुक्षोरिव हि ब्रह्मनिजासायाभ्यन्ता मता ॥१७६॥

ज्ञानग्रहणाकरिता कोण पात्र आहे याची गुणलक्षणे मागील काही श्लोकांमध्ये सांगितली आहेत तर या श्लोकाने त्यांची वैशिष्ट्ये अधिक स्पष्टपणे कोरली आहेत.

विवेकी, विरक्त, शमादि गुण, मुमुक्षु या संज्ञा ऐकून सामान्य मनुष्य द्याबदन जाण्याची शक्यता आहे. परंतु बाराकाईने निरीक्षण केल्यास त्या निकोप, सहज प्रवृत्ति असल्याचे दिसून येईल. मात्र फारच थोडे लोक या गुणांची जाणीवपूर्वक जोपासना करतात. त्या प्रत्येक गुणाचा स्विकार आढावा घेईल.

विवेक - आत्मा-अनात्मा, नित्य-अनित्य या मधील भेद जाणवण्याची क्षमता म्हणजे विवेक। अशी क्षमता जेव्हा व्यक्तिसा आंतरिक मनोरचनेत कार्यान्वित केली जाते तेव्हा ती व्यक्ती खऱ्या अर्थाने अध्यात्ममार्गावरून चालणारी विवेकी होते.

वैराग्य - सर्वसाधारणपणे अनासक्ती म्हणजे वैराग्य असे म्हटले जाते. काहींना तर वैराग्य म्हणजे जिवंत मरणच वाटते. परंतु वेदान्तानुसार वैराग्य म्हणजे विवेकाची फळशुभी आहे. खरोखर आत्मानात्मविवेक साधला तर आपोआपच मिथ्या गोष्टी दूर सारल्या जाताना आणि त्याचे क्लेशही होत नाहीत. माझी सावकी म्हणजे मी नवे आहे जेव्हा खरोखर परते नेव्हा ती सावकी सोडून गेल्याचे दुःखही होत नाही किंवा न्या सावकीबद्दल कितीही गाड्या गेल्या तरी मला न्याचे दुःख नसते. अनात्म गोष्टीत मी अडकून पडत नाही.

March 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31										

THURSDAY

FEB '16

11

042-324 WK-06

शमः (शान्ति) - शमादि पटक

शम, दम, उपरानि, समाधान, निनिदान अर्था
हे गुण म्हणजे जीवनातील मानसिक मूल्ये

आहेत. आणि आत्मविकासाची आद असणाऱ्या
प्रत्येक निकोप मनाच्या माणसाने ती जोपासलीच
पाहिजेत. कोणत्याही विधायक विचारामधीत यश
हे त्या व्यक्तीच्या गुणांशी सम प्रमाणात असते.

मुमुक्षु - मोक्ष प्राप्त करून घेण्याची जाचल्य
तळमळ म्हणजे मुमुक्षुत्व! परंतु आधुनिक मानवासाठी
हे काही पुरेसे प्रतोलन नाही. कारण मोक्ष
म्हणजे मरणांतर कायदा अशी (पर) समजूत आहे.
आणि माणसाला तर जोवर जिवंत आहेत तोवर
भौतिक लाभ उठवण्याची न शमणारी तृष्णा असते.
त्यामुळे वेदांताने देऊ केलेले हे अभिवचन आपल्याला
पटत नाही.

तुरुंगातून पळून जाण्यासाठी सर्व साधने अनुकूल
असली तरी ज्याला मुक्त होण्याची इच्छाच नसेल तो
या पौरुषीतेचा लाभ कसा व का उठवेल? संसाररुपी
कारामृहानून सुटण्याची इच्छा असल्या खेरीज तो जीव
मुक्त होणारच नाही आणि म्हणूनच आत्मज्ञानप्राप्तिसाठी
देखील मोक्तु इच्छा म्हणजेच मुमुक्षा असावी लागते.
खरा साधक परिपूर्ण जीवन व्यतीत करण्याबाबत
या शारीरिक, बौद्धिक आणि मानसिक मर्यादासंबंधी
अधेर ज्ञानला असतो, त्यांच्यावर मान करण्यासाठी तो
धडपडत असतो तो मुमुक्षु असतो.

February 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28	29													

(6)

साधनचतुष्टयसंपदा - १८ ते ३३

FRIDAY

FEB '16

12

043-323 WK-06

साधनान्यत्र चत्वारि कथितानि मनोविधिः।

येषु सत्स्वेव सान्निष्ठा यदभावे न सिध्यति ॥ १६ ॥

ज्यांच्या संपादनामुळे ब्रह्मप्राप्तीची शक्यता असते आणि ज्यांच्या अभावी ते उद्दिष्ट्य गाठता येत नाही अशा चार गुणांच्या या ठिकाणी महात्मा ज्ञानी उद्भव केला आहे.

नित्यानित्यविवेक, इहामुत्रफलभोगविराग, शमदमादि षट्क आणि मुमुक्षा ही साधने आत्मज्ञानप्राप्तिसाठी नुसती आवश्यकच नाही तर अपरिहार्य आहेत.

Mahadattany. साधकाने प्रथम या साधन-चतुष्टय गुणांनी परिपूर्ण, संपन्न जाले पाहिजे.

अध्यात्ममागीर प्रगती करत असतानाच कधी कधी परागती सुध्दा होऊ शकते. अशा वेळी साधकाने निराश होव्याऐवजी सुबुध्दपणाने स्वतःचे मूल्यांकन करायला हवे. या गुणांच्या अभावाचा शोध घेव्यासाठी अंतर्मुख व्हायला हवे.

जेव्हा ऋण निस्तेज दिसायला लागतो त्यावेळी त्रैध ज्याप्रमाणे त्याच्यामध्ये अक्षयविषयक उणीवांचा (Deficiency) तपास करतात व पुढे आवश्यक ते औषधोपचार करतात. त्याचप्रमाणे अध्यात्ममागीर प्रगती होत नसेल तर तो थकवा व्हाय प्रतिबंधामुळे नाहीतर आध्यात्मिक आरोग्यामध्ये निर्माण झालेल्या गंभीर स्वरूपाच्या उणीवांमुळे आलेला असतो.

आदीं नित्यानित्यवस्तुविवेकः परिगच्छते ।

इहामुत्रफलभोगविरागस्तदनन्तरम् ।

शमादिषट्कसंपत्तिर्मुमुक्षुत्वमिति स्फुटम् ।

अथ सत्यं ज्ञानैर्व्यंकरूपो विनैत्रयः ॥

March 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31										

Great changes may not happen right away, but with effort even the difficult may become easy.

12-02

सोऽयं नित्यानित्यवस्तुविवेकः समुदाहृतः।
नर्वैराग्यं बुभुक्षा या दशनश्रवणादिभिः॥२१॥

देहादिब्रह्मपर्यन्ते ह्यनित्ये भोग्यवस्तुनि।
विरज्य विषयव्रानादौषदृष्ट्या मुहुर्मुहुः॥२२॥

स्वतृक्ष्ये नियतावस्था मनसः शम उच्यते।
विषयेभ्यः परावर्त्य स्थापनं स्वस्वगोतके॥२३॥

उभयेषामिन्द्रियाणां स दमः परिकीर्तितः।
साध्यानात्मन्वनं वृत्तेरषोपरनिद्रममा॥२४॥

प्रथम नित्यानित्यविवेक विचारान् घेतला जातो आणि त्यानंतर इह परलोकालातील भोगांविषयीचे वैराग्य, शमदमादिषट् संपत्ति व सुमुक्षा ही साधने हे स्पष्टच आहे. ब्रह्म सत्य जगन्मिथ्या अशा प्रकारच्या इदानीश्रवणातच नित्यानित्यविवेक म्हटले जाते.

देहादिकांपासून ब्रह्मदेवापर्यंत किंवा ब्रह्मलोकालापर्यंत अनिष्ट अशा उपभोग्य वस्तूविषयी पापून, एकून वर्गेर जो तितकारा निर्माण होतो तेच वैराग्य होय.

अशी विषयांविषयी विरक्ति निर्माण करून स्वतःच्या आंतून लक्ष्यावर मन एकाग्र करणे म्हणजे 'शम'

आणि उभय इंद्रियांना (कर्माक्रिये व ज्ञानाक्रिये) विषयांपासून निवृत्ति करून त्यांची स्वस्थानी स्थापना करणे म्हणजे दम। चित्तवृत्तीने बाह्य विषयांचे ग्रहण न करणे हीच उत्तम उपरति होय!

१. नित्यानित्यविवेकः समुदाहृतः।
२. नर्वैराग्यं बुभुक्षा या दशनश्रवणादिभिः॥२१॥
३. देहादिब्रह्मपर्यन्ते ह्यनित्ये भोग्यवस्तुनि।
४. विरज्य विषयव्रानादौषदृष्ट्या मुहुर्मुहुः॥२२॥
५. स्वतृक्ष्ये नियतावस्था मनसः शम उच्यते।
६. विषयेभ्यः परावर्त्य स्थापनं स्वस्वगोतके॥२३॥
७. उभयेषामिन्द्रियाणां स दमः परिकीर्तितः।
८. साध्यानात्मन्वनं वृत्तेरषोपरनिद्रममा॥२४॥

February 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28	29													

ज्या साधकाचा अध्यात्ममागविरीत यशाचा त्या गाढाच्य़ा आहे त्याला आवश्यक असणाऱ्या गुणवैशिष्ट्याचा आचार्य क्रमाने पुनरुच्चार करताना

विवेक हा सर्वच मानवांमध्ये सुप्तावस्थेत असतो परंतु सर्वांमध्ये तो जागृत होईलच असे नाही. त्यासाठी बुद्धिची कुशाग्रता असावी लागते. परंतु अशी बुद्धि म्हणजे स्वर्गातून कोण्या देवाने दिलेले ते वसित नव्हे तर तो पूर्ण विकसित आणि सुसंघटित मन व बुद्धि यांचा परिमल आहे. आणि ज्यांच्यामध्ये विवेक असतो त्यांचे व्यक्तिमत्त्व सुसंघटित आणि प्रभावी असते.

इत्यादपणे जीवमातून पच काढणे, बुद्धिशीशिल्या मुळे, अस्वस्थानेवृत्ति पत्करण, भोवतालच्या घटनांविषयी वस्तुविषयी, उदासीन असणे, देहाच्या किमान गरजांचा अंदाज करणे म्हणजे वैराग्य नव्हे किंवा अनासक्ती म्हणजे दुःखमय/शोकमय जीवन नव्हे.

अनासक्ती म्हणजे विवेकातून निर्माण झालेले वैराग्य आहे. हे वैराग्य जेव्हा नीत्र असते तेव्हा विवेकाचा सुगंध व कार्यक्षमता वाढेली लागतात.

आचार्य यथे 'ब्रह्मसूत्रसंग्रह' या दृढ निश्चयाला नित्यानित्यवस्तुविवेक म्हणतात. इथे नवीन साधकाच्या मनात घोरता उत्पन्न होऊ शकतो. कारण सत्य म्हणजे खरे आणि मिथ्या म्हणजे खोटे अशी आपली धारणा असते आणि जे दृश्य विश्व आपण दररोज पाहतो, अनुभवतो ते खोटे कसे काय मानणारा असा प्रश्न मनाला सुतावत राहतो.

इथे सत्य म्हणजे नित्य आणि मिथ्या म्हणजे अनित्य! जे विनाशी आहे, परिवर्तनशील आहे, ज्याचे एकच एक रूप नेहमी कायम राहत नाही ते सत्य मिथ्या, अनित्य आहे. जेव्हा सत्य व मिथ्या, नित्य व अनित्य समजून घ्यायला हवे आणि नुसते समजूनच नाही तर त्याविषयी

March 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31										

इहामुत्रफलभोगविराग

MONDAY

FEB '16

15

046-320 WK-07

विनिश्चय मरणे विशेष निश्चय त्यांना
अभिप्रेत आहे.

सत्यतत्त्व हे अपरिवर्तनीय आणि सर्वव्यापी
असते आणि मरणच जीवनाचा शोध घेताना
आपल्याला त्या चैतन्याचा अनुभव येतो. याच
वेळीक घटकाळा, आधिष्ठानाळा वेदांतामध्ये प्रश्न
या नावाने ओळखले जाते.

हे नित्य आधिष्ठानच केवळ सर्वदा अस्तित्वात
असणारे, अपरिवर्तनशील, रूपरहित, अमर्त्य आहे. आणि
आपण अनुभवत असलेले विविधतेचे जग मात्र त्याच
ब्रह्माचे इष्य आणि आक्षर्यकारक रूप आहे. ते
परिवर्तनशील अनित्य आणि आनंदरहित असते आहे.
या सूत्रक दृष्टिकोणानून जीवन घडवणे आणि त्या
मूल्यांच्या आधारे ते निश्चित करणे याचाच
वेदांतामध्ये विवेक म्हणतात.

सकाळी उमळलेले, आपल्या सौंदर्याने व सुगंधाने
जगाला वेडे करणारे, धुंद करणारे फल संध्याकाळी पार
केविलेबाणे, निस्तेज होऊन जाते. हे पाहून त्याची केवळ
अनित्यताच मनवर उरते.

गौतम बुद्धाका देखील इणभंगुर विषयांच्या
दर्शनाने अनित्यतेची जाणीव झाली. कित्येकदा दर्शनाने
नाही तर स्वप्नाने देखील ही अनित्यता कळून येते.

आणि ही अनित्यता केवळ ऐहिकच नाही तर अगदी
ब्रह्मदेव किंवा ब्रह्मलोकसुद्धा इणभंगुरच आहेत.

उमृत्र भोग मरणे स्वर्गलोकालील सुखांचा उपभोग!
हे सुख देखील नित्य कायत नाही. पुण्याई सेपती की
पुण्या मर्त्यलोकाला यावेच लागते.

February 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28	29													

आता हे सर्व समजून घेण्यासाठी मनाची एकाग्रता आवश्यक आहे. त्यामुळेच एखाद्या गोष्टीचे यथार्थ ज्ञान होऊ शकते.

आचार्यांच्या 'शम' चे स्वरूप हेच आहे.

मनाची ब्रह्मस्वरूपज्ञानविषयीची एकाग्रता। यानाच स्वतःकडे नियतावस्था असा शब्द आचार्य वापरतात. 'आत्मज्ञान' या एकमेव ध्येयात मनाची स्थिरता व्हायला हवी. पण मन हे जोदाळ आहे. ते विषयांकडे धाव घेते. विषय व त्यांचे भोग हे क्षणभर सुख देणारे परंतु अंतिम दुःख देणारेच आहेत असे मनाला समजावून त्याच्यापासून दूर ठेवणे आणि आत्मस्वरूपामध्ये स्थिर करणे म्हणजे शम।

धोडक्यात मनोनिग्रह व चिंतकाम्य म्हणजे शम।

दम म्हणजे इंद्रियसंयम किंवा इंद्रियनियमन।

उज्ञानेन्द्रिये व उ कर्मेन्द्रिये - या सर्व इंद्रियांना त्यांच्या त्यांच्या विषयापासून परावृत्त करणे ही दम'ची पहिली पायरी आहे आणि परावृत्त केलेल्या इंद्रियांना 'स्वस्थानी' स्थापित करणे ही दुसरी पायरी आहे.

इंद्रियाव्दारे आपण सुखाची प्राप्ति करण्याचा प्रयत्न करतो. प्रातिकूल घडते तर दुःख होते आणि मनासारखे घडते तर सुख होते. मात्र सुख व दुःख या दोन्ही गोष्टी परावृत्तबी (Objective) आहेत. आनंद मात्र Subjective स्वतःचा असावा. बाह्य विषय लाभोत न लाभोत, जीवाची आनंदवृत्ती अपरिवर्तनीय असावी.

बाहेर कितीही दुःखाचे जोंगर कोसळते तरी मनाची आनंदवृत्ती न दळणे, हेच कोशल्य आहे. हे साधने की उपरति साधली. शेवटी आनंद तरी काय, मनाचीच वृत्ती आहे. त्यांनी बाह्य विषयांवर विसंबून राहणे सोडणे की तीच 'उपरति' होय.

March 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31										

- तितिक्षा -

WEDNESDAY

FEB '16

17

048-318 WK-07

सहजं सर्वदुःखानामप्रतीकारपूर्वकम् ।
चिन्तित्वापरहितं सा तितिक्षा निगद्यते ॥२५॥

प्रारब्धानुसार जी दुःखे प्राप्त होनीन त्यांचा व्यक्तिचित्तही प्रतिकार न करता, त्याबद्दल चिंतावाद न देता वा दुःखाद्गार न काढता ती सहज करणे याचा तितिक्षा म्हणतात.

निःशब्द सहिष्णुता या नावाने या गुणाचा सर्व धर्मीयांनी गौरव केला आहे. लीनतापूर्वक समर्पणबुद्धी किंवा मुकाट सोशिकता हे सर्व शिस्तबद्ध धर्माचरणाचे परवर्तीचे शब्द आहेत.

मात्र काही लोक तितिक्षेच्या नावाखाली चुकीच्या गोष्टी करतात. स्वतःची शारीरिक आणि मानसिक गांजवणूक करवून घेणाऱ्यांच्या पदरान अत्यंत कपटी कुरूप, विकृत मनोवृत्तिये दान पडते. ते आंतरिक सौंदर्य किंवा पूर्णत्व प्राप्त करून घेऊ शकत नाही.

वस्त्रत्याग करणे, उपासमार करून घेणे, शरीराच्या किमान गरजा ही नाकारणे, मनाला अनावश्यक वेदना करून घेणे, जीवनावून पलायन करणे, एकांततमध्ये अमानवी आहार करणे, पशुंच्या सोनिध्यात राहून पशुवत जीवन जगणे, शरीरविच्छेदन करणे यांपैकी एकही खरी तितिक्षा नव्हे.

जेव्हा मन बौद्धिक स्तरावर, स्वयंप्रस्थापित, परिपूर्ण, दिव्य, उदात्त, उत्साह आणि श्रद्धा यांनी नियमित झालेले असते तेव्हा ते आपल्यामध्ये ती शक्ती राखते. पवित्र ध्येय प्राप्त करण्याकरिता सर्व प्रतिबंधक अडचणींना हस्तमुखाने लोंड देत असते. सर्व स्थित्यांमधील जुळवून घेत अडथळ्यांकडे सहजशीतपणे दुर्कक्ष करते ही ती मनाची क्षमता आहे ती तितिक्षा आहे.

(उदीत पानावर)

February 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28	29													

Sometimes in life we wear so many masks that it becomes difficult to see our true self.

शास्त्रस्य गुरुवाक्यस्य सत्यबुद्ध्यावधारणा सा श्रद्धा कथिता साधर्म्येया वस्तुपुत्रभ्यते ॥२६॥

शास्त्र आणि गुरु यांचा उपदेश बरा आहे असा जो निश्चय, ज्यायोगे ब्रह्मप्राप्ती होते त्यालाच सज्जन लोक 'श्रद्धा' म्हणतात.

श्रद्धेच्या बळीवर माणूस खूप काही सहन करू शकतो. गुरुवचन शास्त्रवचन यांचा मनापासून मीन ठेवावा असे सांगिताना इथे शास्त्र शब्द वेदवचन या अर्थी आलेला आहे. आणि वेद या शब्दाने केवळ चार वेदच नाही तर ब्रह्मण्य, उपनिषदे यांचाही समावेश होतो. गुरुने नामस्मरण करायला सांगिताना मूर् का कसे कुठे असे प्रश्न न विचारता गुरुंच्या सांगण्यावर इठ विश्वास ठेवून नामस्मरण करीत राहणे म्हणजे श्रद्धा होय.

पुराणिक बुवांनी कथेत सांगितले होते की नित्य नामस्मरण केल्याने हा भवसागर पार करता येतो. त्याप्रमाणे नदीपलीकडील गावातून येणाऱ्या भाविक स्त्रिया प्रवचन संपल्यावर नदीला पूर आलेला असताना नामस्मरण करीत नदीच्या पलीकडे पोहोचल्या. त्या स्त्रियांचा हा जो अभंग विश्वास तो श्रद्धा आहे.

आचार्य शिष्य पद्मपादचार्य

समर्थ शिष्य कल्याणस्वामी - छाटी उडान्याचा प्रसंग किंवा ब्रह्मपिरया: केवळ निषेधने तरून गेले. ही श्रद्धा!

मात्र सध्या 'श्रद्धा' या आध्यात्मिक संज्ञेचा दुर्दुपयोग केला जातो. ती इषित झाली आहे.

श्रद्धेच्या नावाखाली विकृत मनोवृत्तिये काही धर्ममार्गद बऱ्यापैकी श्रद्धेकडू परंतु अडाणी समजारी निर्लज्जपणे वागताना दिसतात आणि त्यात ते यशस्वी होतात. श्रद्धा म्हणजे अंधविश्वास नसतो.

March 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31										

FRIDAY

FEB '16

19

050-316 WK-07

श्रद्धा म्हणजे महावाक्य आणि गुरुवाक्य
यामागील पवित्र गूढार्थाचे महत्त्व वैदिक
स्तरावर अवगत करून घेण्याचा सुस्पष्ट प्रयत्न आहे.
श्रुतिग्रंथातील सूत्रे त्यांच्या लक्षणाधारित
प्रयत्न पूर्वक समजावून घेणे. त्या कुवतीला/क्षमतेला
श्रद्धा अस म्हणतात.

आपल्या मित्राच्या हकीगत कथनावर आपण विश्वास
डेवतो. कवीच्या शब्दावरील श्रद्धेने मला काव्याचे
सौंदर्यदर्शन घडते. चित्रकाराने मारलेले रंग, कादंबऱ्या
रेखा यावरील श्रद्धेमुळेच मला त्यातील निरागसता
अनुभवता येते. बाह्य जगात जर श्रद्धा गरजेची वाक
असेल तर शास्त्रवाक्य आणि गुरुवाक्य यामधील
गर्मित शब्दांचा अनुस्यूत अर्थ व त्यातून मिळणारा
संदेश आकडून करण्याच्या प्रयत्नात, श्रद्धा ही
निश्चितपणे आवश्यक आहे.

तितिक्षा - देहाची दुःखे ही देहाची आहेत, माझी नव्हत.
असे मानून ती सहन करायला हवीत. ज्याला
संसारातून मुक्ति हवी त्याने प्रथम सहनशील बनले
पाहिजे. दुःखाचा स्वीकार विनाय न करता केला पाहिजे
गेविले अनंत तैसाचे रावे. लो. दिक्क - कारवास.
कबीर - कुमा जाने और चमडी जाने.

लीनाताई रस्तोगी - जबडा फाटला असताना भगवद्गीता!
स्वामी विवेकानंदांचे, सहाध्यायी - भूत देऊ नका मी माझे
मन तेंधून काढून घेता.

मात्र आपायांची ही सहनशीलता दुबळ्या
माणसाची नाही. प्रतिकाराचे सामर्थ्य असूनही
प्रतिकार न करता सहन करण्याची ताकद म्हणजे तितिक्षा

February 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28	29													

Someone's sitting in the shade today because someone planted a tree a long time ago.

दुःखाचा प्रतिकार करण्याचा प्रयत्न जर
शेरमागिने केला तर अधिक संकट आपल्या
वाट्याला येतील. दारिद्र्य-तस्करी-बैध, काशी

त्यापेक्षा येणाऱ्या दुःखांचा स्वीकार
केला की त्याची धार बंधर होत जाते. दुर्धर
रोगामुळे एखादा खूण विक्राप करत बसला तर
उद्याचे मरण आजच येईल, त्याउलट ६ दिवस जर
खेकीमेकीने राहिला तर काही दिवस आणखी जगेल.
अशी तितिक्षा हरिसंघाकडे होती. शत्रूवृत्ती
सोडून डोंबाचे काम करण्याची पाकी आले तर
त्याची सहनशक्ती अभाग राहिली.

१८ जुलै २०१६

सम्यग्साध्यापनं बुद्धेः शुद्धे ब्रह्मणि सर्वदा।

तस्माद्धानमित्युक्तं न तु चिन्तस्य लालनम् ॥२०॥

'समाधान' हा शब्द उच्चारल्यावर आपल्याला जो
अर्थ प्रतीत होतो, तो इथे आचार्यांना अभिप्रेत नाही.
आपल्या मनासारखे होते तेव्हा आपल्याला समाधान
लाभते पण आचार्य अत्यंत सुस्पष्ट शब्दात बजावतात
ते म्हणतात - न तु चिन्तस्य लालनम्।

मनाला सतत ब्रह्माच्या ठिकाणी ठेवणे म्हणजे
समाधान! सम् + आ + हि (धान) आणि मनाला वा बुद्धीला
ब्रह्माशी ठेवायचे म्हणजे त्याला ब्रह्मतन्वुविचाराने (कात्रे)
करायचे. थोडक्यात मनात सारखे संकल्प विकल्प
हवे-नको सुरु असते. त्याच मनाला निर्विकल्प, निर्विचार
करण म्हणजे खऱ्या अर्थाने समाधान!

अर्थात निर्विचार मन करणे म्हणजे त्याला बांधून
ठेवायचे नाही तर मोकळीक घ्यायची. एकदम विश्वात्मक
आणि सर्वव्यापी परिपूर्ण ध्येय लक्ष्यनेत २ समाधान
होण्याचे जेव्हा मनस भरपूर प्रमाणाने वळण दिलेले
असते तेव्हा मनास प्राप्त होणारे समच्चिन्तन आणि

March 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31										

शान्तचित्तत्व म्हणजे समाधान होय.

जीवनातील आव्हानांना सामोरे जाण्यासाठी चैतन्य नसण्यामुळे स्वस्थ वसून राहण्याची, मनाची जी अवस्था असते, ती म्हणजे समाधान नव्हे. उतर जी व्यक्ती जीवनात मुकाबला करते ती समाधानी असते. शरीराच्या आणी बुद्धीच्या पानवीवर, भाडपणाच्या मोबदल्यात स्वीकारलेला मुकाटपणा म्हणजे तर समाधान नव्हेच नाही.

ज्याचा वैयक्तिक पाया ज्वळत, आडग आहे अशी व्यक्ती. भावनिकदृष्ट्या विशांततर ध्येयाच्या अत्युच्च शिखरावर भद्राच्या मारते तेव्हा त्याच्यामध्ये निर्माण झालेली मानसिक अवस्था म्हणजे समाधान!

शेजायांबरोबर झालेले जमिनीच्या तुकड्यावरून झालेले भांडण असो किंवा सहकाऱ्यांबरोबर घडलेला कुळक वादविवाद किंवा अपमानाचा प्रसंग असो. त्यातून वेपभावना वादीला लागते. परंतु तेच आपण विमानातून उंचीवरून खाली पडू लागतो तेव्हा त्या दोन्ही जमिनीच्या अखंड सौंदर्याविस्मर प्रत्ययाला येते आणि स्वतःच्या झुडक्याची कोव येते. केवळ एकनाथ अनुभवाला येते. सहईविषयक झुड माभेद अर्थहीन होऊन निष्प्रभ होऊन जातात.

अहंकारादिदेहान्नान्बन्धानज्ञानकल्पितान्।

स्वस्वरूपवाच्येन भोक्तुमिच्छा मुमुक्षुता॥२॥

अज्ञानाने कल्पिलेल्या अहंकारादिपासून देहावयवितच्या बंधामधून स्वस्वरूपज्ञानाने सुरण्याची उच्छा होय मुमुक्षा होय.

इथे आचार्यांनी, देह अहंकार १० गोष्टींना 'अज्ञान कल्पित बंध' असले म्हटले आहे. विश्वाच्या उत्पत्तिमधीक अहंकार हा महत्त्वाचा घटक आहे.

February 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28	29													

मी कर्ता या अहंकाराने माणूस अधिकधिक कर्मे करतो आणि त्यातून कर्मबध्नात अडकत जातो. दुसऱ्याची वस्तू घेऊन आपण ती आपलाच मानायला लागतो. नर ती चोरी ठरून आपण अडकता तसेच वेदांना कर्तृत्वाचा अभिमान आला की ती देखील चोरी ठरते.

बदकाच्या पिकाळा जेव्हा पाण्यात आपले स्वर प्रतिकेवळ दिसते तेव्हा आपण बद्दक असल्याचा भ्रम नारीला होतो आणि आपण राजहंस झालेत ही आत्मस्वरूपाची जाणीव होते.

स्वनातीत अयकरक घटनांमुळे तरदहन घडत येतो परंतु जागे होताच त्याचे मिथ्यात्व पडते व सत्यस्वरूपाचे ज्ञान होते १) नरनाजी - सिंह - पाठलाग

२) जनक - शत्रु - उपाशी

क्या वह सच है या यह सच है?

आपणही आपल्या सत्यस्वरूपाच्या अज्ञानांमुळे मी म्हणजे देह, मी म्हणजे मन, मी म्हणजे बुद्धि या अहंकेतित कायनांमध्ये गुरफडून जातो

स्वतःच्या बळ्यात्कारी अनित्यत्वाचे, मर्यादांचे वेदांतलीत स्पर्हीकरण ज्याला यथाथिणे समजते तो खरा साधक आहे. दिवसाकाठी काही काळ कर्मकांडीत घालवणारा, त्यातून आपला आध्यात्मिक विकास साधण्याची भोगाळ इच्छा करणारा कोणी अंध साधक म्हणजे मुमुक्षु नव्हे.

माझ्या विद्वस्वरूपाचा संपूर्ण प्रकाशस्रोत माझ्यावरच परत मिळवण्यासाठी मला माझे मन व बुद्धी शुध्द केले पाहिजेत. आयुष्यभर पूर्णवेळ कर्थाच्या प्रयत्नांचा तो परिपाक आहे. Part संभर नाही. आयुष्याचा प्रत्येक क्षण सत्यातत्वाचा पाठपुरावा करणारा तो खरा मुमुक्षु!

March 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31										

मन्दमध्यमरूपामि वैराग्येण शमादिना।
प्रसादेन हुराः सेयं प्रवृद्धास्यते फलम्॥३८॥

मुमुक्षा अगदी थोडी जरी असली तरी
वैराग्य, शमदमादि गुण व सदगुरुकृपेमुळे ती
तीव्र होत जाते.

भौतिक जगातील विषय दोषमय आहेत हे
जाणवल्यानंतर त्यांचा निटकारा निर्माण होते.
आणि त्यातून सुटण्याची इच्छा तीव्र होते.

एक माणूस — उपहारगृह — सुंदर नृत्य —
फोन — मारण्यासाठी माणसे — परतायला हवेने
परतायलाच हवे — स्वर्गसुख-विषमय.

वैराग्यामुळे विषयभेदानून सुटायलाच हवे ही
भावना तीव्र होत जाते. पुढील पायरी मनःसंयम व
इंद्रियसयमाची आहे आणि त्यापुढील पायरी म्हजे
सदगुरुकृपा आहे.

प्रत्येकाच्या मनात आपण मोठे हवे जगावेगळे
काहीतरी चांगले काम करावे अशी इच्छा असतेच परंतु
योग्य शिक्षक, अडून योग्य मार्गदर्शन मिळक तत्प
नी इच्छा पूर्ण होते मरी काम - बॉक्सिंग

मात्र इथे अध्यात्मज्ञानात मद का होईना
या मुमुक्षा असायला हवी. रोग्याच्या मनात जर का
जगण्याची इच्छा असते तर ती औषधोपचार व
मायेच्या देखभालीने वाढते व ती रोगमुक्त होता.

नित्य आणि अनित्य यातील फरक ओळखून
अनित्याचा त्याग करण्यासाठी मनाचेर सयम ठेवून
जाणीवपूर्वक प्रयत्न केले तर त्यातून आपोआप
मनःशान्ती, तिनित्सा, प्रवृद्धा, समचित्तत्व ह्या गुणांचा
विकास होतो व आकांक्षेचा धार चकते व ती
परिणामकारक ही ठरते.

February 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28	29													

मनःशांति, तिलिप्ता, श्रद्धा व समर्पितत्व
या चार गुणांपैकी एकाचा जरी विकास केला
नरी उरलेले देखील उर्जितावस्थेत येत असतात.

आपल्या देशात गुरु रूपेची जादू हा
बिनभांडवलाचा आणि किरफायतशीर धंदा झाला आहे.
बुद्धि मागि निवडणारी भोरसर जनता अशा या
स्वयंनिर्वाचित गुरुच्या भक्ष्यस्थानी सहज पडते.
पोस्टाने गुरुप्रसाद, अभुंग्रह पाठवला जातो.

अशा अनेक चुकीच्या व धातक गोष्टी घडत असतात.
स्वतः मधील आत्मताच्यामध्ये रत झालेला व
पूर्णत्वास पोहोचलेला मानव गुरु आनंद व परमसुख
सर्वांना सारख्या प्रमाणान देत असतात. त्याचा लहान
को मोठा वारा धेगे हे साधकांच्या कुवतीनुसार किंवा
साधनेवर अवलंबून असते.

सागरातून किती पाणी घ्यावे यावर तसे काही
बंधन नाही. मर्यादा आहे ती तुमच्या भांड्याच्या
आकारावर। सूर्यप्रकाश अमर्याद आहे परंतु मितीमुळे
उत्काव होतो. नदी वारत असते परंतु तुमच्या शेतातील
पाटावर तुम्हाला होणारा पुरवठा अवलंबून असतो.

निवेक, वैराग्य, शमादि षड् लंपत्ति विकसित केला
की मुमुक्षुत्व आपोआप वाढीला लागते. आणि सद्गुरुंच्या
यानिध्यान अधिक लाभ होतो. या गुणांच्या समप्रमाणान
सद्गुरुंशी सुसवाद साधना येईल आणि त्यांच्या
उपदेशाच महत्त्व सखोलपणे अंतःकरणावर ठसेल.

वैराग्यं च मुमुक्षुत्वं तीव्र यस्य तु विद्यते।

तस्मिन्नेवाथर्विनाः स्युः फलवन्तः शमादयः ॥३०॥

मागील श्लोकानुसार वैराग्यामुळे मुमुक्षुचे
तीव्रता वाढू शकते आणि त्यामुळे जीव मुक्तीपर्यंत
पाहोयू शकतो. असे प्रतिपादन केले असले तरी

March 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31										

THURSDAY

FEB '16

25

056-310 WK-08

मुमुक्षा आणि वैराग्य हे नीवृच हवे. त्यातून शम दमादि गुण योग्य तऱ्हेने अंगी बाणतात. असे आचार्य सांगतात.

'इबके' हेच विश्व असे जोपर्यंत वास्त असते तोपर्यंत त्यात राहणारा बंडूक बाहेर पडण्याचा विचारही करणार नाही. वे प्रयत्नही नाही. परंतु विश्व व्यापक, विशाल आहे हे समजले तरच तो हुटकेसाठी, मुक्तीसाठी प्रयत्न करेल. भोग्य वस्तूची क्षणभंगुरता समजली की त्याविषयी तिडकारा निर्माण होतो. परंतु हे वैराग्य क्षणिक असून चकणार नाही. ५ प्रकारचे वैराग्य असते.

वैराग्य तीव्र असेल तर मुमुक्षा तीव्रतर होईल. उपाय रामबाण असेल तर सुधारणा चटकन होईल. मात्र उपाय सौम्य (दांत्य) असेल तर सुधारणा होत नाही. ती होत असल्याचा केवळ भास होतो.

काही लोक कर्तव्यनिष्ठ असतात. प्रामाणिकपणे धन मिळवतात. घराबो, कुटुंबाची काळजी घेतात. सौम्य नेवढा दानधर्म करतात. आणि यानून पारिवर्तिकाडे पोहायण्याची इच्छा करतात.

परंतु आध्यात्मिक इच्छांती हा त्यांच्या शुद्ध जीवनाचा परिपाक नसल्याने भोवतालच्या परिस्थितीत नेवढा बदल होतो नेवढा ते गांधकून जातात. त्यांच्या जवळ आध्यात्मिक बळ नाही त्यांना आयुष्यातील तडाखे व धमकावण्या यापुढे टिकव घरता येणार नाही.

मृणून तीव्र वैराग्यज्ञान सिंचित जातेल्या आणि मुमुक्षुत्वाच्या फाळने नांगरलेल्या हृदयात ही शमदमादि पदसंपत्ति जोपासल्याखेरीज फळ काढणार नाही.

February 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28	29													

एतयोर्मन्दता यत्र विरक्तत्वमुमुक्षयोः।

मरौ सन्नित्वन्त्र शमादिभानमात्रता ॥३१॥

057-309 WK-08

मागित्त श्लोकतील सिद्धांत स्पष्ट करण्यासाठी एक सुरेख दृष्टांत आचार्य देवान. वाठवंतान जसे पाणी आसित्वात नसते. त्याचा केवळ भास होतो. तसे जिये वैराग्य आणि मुमुक्षा नाममात्र असलेक तिये मनःसंयम, इंद्रियदमन इ. गुण असण्याचा केवळ भास होतो. प्रत्यक्षान ते तिये नसतात.

ज्या अंतःकरणान वैराग्यवृत्ती आतिशय क्षीण/मंद असते आणि ज्यांची मुमुक्षा विसृष्ट किंवा लहरी असते त्यामधील शमादि गुण खदखदून वर येऊ शकणार नाहीत.

अध्यात्माच्या निरंद, मागिवरून घातताना जशा साधकांनी त्यांच्या वाया गेलेल्या गानकाळाकडे जरा मागे वळून पाहवे आणि यशाच्या दिशेन उड्डाण करव्या-साठी पुनर्बांधणी करावी. स्वतः बदलची, यथार्थ कल्पना त्यांना यशोदलनाची, गुरुकिल्ली देऊ शकते.

आनंद्य गोष्टींविषयी वैराग्य अंगी बाणत्याखेरीज खरी शांतता, शमादि गुण लाडणार नाही. त्यातून त्यांच्या आत्मसंयमन, आत्मनिग्रह, आनंद आणि सुख यासंबंधीच्या कल्पना ग्रामिक ठरतात. ते सत्परब्रह्मरुपाचे केवळ बाह्यरूप असते आजकाळच्या संत महंत साधु, महत्त्वांमध्ये हय दिसते की ते पेंहेरावने आणि व्यवसायाने आपल्या वैराग्यवृत्तीचा आणि मुमुक्षुत्वाचा गाजावाजा करत असतात. परंतु त्यांच्या खऱ्या जीवनात कोणत्याही प्रकारची शांती लाभत नाही, आनंद मिळत नाही. किंवा आत्मसंयमही आचरणही करू शकत नाही.

March 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31										

SATURDAY

FEB '16

27

058-308 WK-08

मोक्षकारणसामग्र्यां भक्तिरेव गरीयसी ।
स्वस्वरूपानुसंधानं भक्तिरित्यभिधीयते ॥३२॥

मोक्षासाठी कारणभूत होणाऱ्या सामग्रीमध्ये भक्तीच श्रेष्ठ आहे. स्वस्वरूपाच्या अनुसंधानातच 'भक्ती' असे म्हणतात.

साधनचतुष्टयाचे निवेदन सुरु असताना मध्येच हा भक्तिचे साहाय्य सांगणारा श्लोक कसा! असा संभ्रम उत्पन्न होऊ शकतो. पण तो अचानक आलेला नाही. साधनचतुष्टयाचे निवेदन करताना मुक्ती ही कशी म्हन्वाची आहे हे सांगतात.

भक्ति सर्वश्रेष्ठ आहे असे आचार्य सांगतात परंतु ही भक्ती नेहमीची दास - स्वामी किंवा भक्त - भगवंत अशा स्वरूपाची नाही. स्वैती नाही तर अर्च्यरूप आहे. स्वस्वरूपाचे अनुसंधान म्हणजे भक्ती अशी स्पष्ट व्याख्या घ्यायची आहे.

नरद भक्तिसूत्रानुसार परत मोक्षदत्त्याची अपेक्षा न करता, कोणतीही इच्छा न बाळगता किंवा कोणताही संदेह न ठेवता केवळ प्रेम परा अनुरक्ती आहे.

स्वामिनि निब्रान म्हणतात -

प्रेम स्वतःचरीज दुसरे, कधीच देत नाही. कशावरही प्रभुत्व गाजवत नाही किंवा दुसऱ्याच्या प्रभुत्वाखाती जात नाही कारण प्रेमच प्रेमात भरून असते. तादात्म्यता ही प्रेमाची मोजपट्टी आहे.

आपल्यातील दिव्यत्वाची सतत जाणीव ठेवल्याने ही प्रक्रिया सिध्दास जाते. आपल्यामधील दिव्य विचारांच्या अखंड प्रवाहानेच केवळ आपण दिव्यत्वात स्थिरावू शकतो.

शेखर, चक्र गदा, पदा

निवळ करमपणे वाढते मुमुक्षुना

February 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28	29													

स्वात्मतन्वानुसंधानं भक्तिरित्यपरे जगुः ।
 उक्तसाधनसंपन्नस्तत्त्वजिज्ञासुरात्मनः ॥ ३३ ॥
 उपसीदेद्गुरुं प्राज्ञं यस्माद्बन्धविमोक्षणम् ।
 श्रोत्रियोऽवृत्तिनोऽकामहतो यो ब्रह्मविभक्तः ॥ ३४ ॥
 ब्रह्मण्युपरतः शान्तो निरिन्धन इवानलः ।
 अहेतुकदयासिन्धुर्बन्धुरानमतां सताम ॥ ३५ ॥
 तमारोह्य गुरुं भक्त्या प्रह्वः प्रश्नयसेवनेः ।
 प्रसन्नं तमनुप्राप्य पृच्छेत्ज्ञातव्यमात्मनः ॥ ३६ ॥

ज्याने साधनचतुष्टय अंगी बाणवले आहे आणि ज्याला आत्मतेज्व जाणून घेण्याची इच्छा आहे अशा साधकाने ज्याच्यामुळे भवबंधातून सुटका होईल अशा गिद्वान, निष्काम, निष्कपटी, ब्रह्महोनी गुरुकडे जावे. जो ब्रह्मज्ञान स्थिर प्राज्ञा आहे, इंधनरहित अग्नीसारवा शांत आहे. मतमस्तक झालेल्या सृजनांचा जो आप्त आहे व अकारणच दयासागर आहे त्या गुरुला नम्रतेने शरण जाऊन व त्याची भक्तिभावाने सेवा करून प्रसन्न करून घेऊन, प्रलब्ध झालेल्या त्याला आपल्याला जे (ब्रह्म) जाणावयाचे आहे त्याविषयी विचारवे.

आचार्यांनी या श्लोकांमध्ये गुरुची लक्षणं सांगितली आहेत. ज्याच्याकडेन जे ज्ञान ध्यायचे ते यथार्थ स्वरूपात असायला पाहिजे म्हणजे गुरु स्वतः ज्यात्मजानी असावा. हे तर स्पष्टच आहे परंतु इथे गुरु ब्रह्मविद् नव्हे तर **ब्रह्मविभक्त** असावा असे म्हणतात. तो कशासाठी? याला आचार्य विनोबांनी फार सुंदर उत्तर दिले आहे.

सूर्य आकाशात इतक्या प्रखर जेजाने तळपतो तेव्हा कुठे माणसाच्या शरीरात एवढे उष्णता टिकून राहते तसेच अध्यात्मातील गुरु पराक्रोष्ट्या ज्ञानी असेल तर त्याचा अंश शिष्यात उतरेल. अध्यात्मक्षेत्रात विगरीतल्याला शिकवण्यासाठी M.A.ची तयारी असायला हवी.

March 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31										

श्रेष्ठिय - सर्व वेदवेदांगांचा जाणकार हवा
 विद्वान, विचक्षण हवा आणि तरीही हा गुरु
अवृजिन म्हणजे सरळ मनाचा निष्कपट हवा.
 असा गुरु **अकामहत** म्हणजे निष्काम हवा.
 कोळी, काळची असू नये. तो **तेजस्वी** म्हणजेच
 ज्ञानतज्ज्ञान युक्त हवा. परंतु त्याचे तेज दृष्टक असू
 नये. तो **निरिन्धन अनंत इव** असावा म्हणजे इंधनरहित
 अग्नीसारखा तेजस्वी पण शांत हवा. अशा अग्नीतून
 विणग्या धूर बाहेर पडत नाही. त्याचप्रमाणे अपराध
 क्रोध बाहेर टाकणारा नसावा. सर्व **ब्रह्मतेजापध्ये**
 रमणारा असावा. अकारण क्रुपा करणारा **ककणासार**
 असावा. विनम्र, शरणागताना आपले मानणारा म्हणजेच
 त्यांचा **आप्त** होणारा गुरु असावा.

अशा गुरुंना शरणा गेले की मुक्ती निश्चित
 आहे असा विश्वास आचार्यांना वारता.

श्रीडक्यात म्हणजे गुरु असा असावा -----
 याज्ञवल्क्यासारखा ----- शान्ती
 वरतनुसारखा ----- निष्काम
 रामकृष्ण परमहंसासारखा ----- ब्रह्मभावात राहणारा
 नाथ नामदेव तुकारामासारखा ----- अकारण दया दाखवणारा
 स्वामी स्वर्णपानदासारखा ----- शांत (इंधनरहित अग्ने)
 गजानन महाराजांसारखा ----- विनम्र असलेल्यांना आप्त
 जिज्ञासा, सेवाभाव आणि नम्रता या तीन गोष्टी गुरुंना
 प्रसन्न करणाऱ्या आहेत.

कोणत्याही कार्यबाबत पूर्णवेळ जीवन समर्पित केले
 असते त्याला दैनंदिन जीवनात भक्ती असे म्हणतात.
 (कोनेक पत्नी, पितृभक्त पुत्र, नम्र विद्यार्थी इ०
 भक्ती ही साध्यही आहे आणि साधनही आहे.
 प्रेम हय प्रेम संपदन करण्याचे साधन असते.

February 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28	29													

साधकाचा मार्ग प्रेमाकडून प्रेमतत्त्वाकडे असतो.

जो साधक साधने संपन्न आहे, त्याने आपल्या आंतरिक दोषांपासून, आसक्तीपासून पशुवृत्तिपासून, असद्गुणांपासून मुक्त वृत्ते म्हणून सद्गुरूंची भाक्तिभाव लेवा सांगितली आहे.

व्यवहारात साध्या गोष्टींसाठी देखील शिक्षकाची आवश्यकता असते. परंतु श्रुतिग्रंथामध्ये वर्णन केलेली सद्गुरूंची लक्षणे 'प्राज्ञ' या अर्थप्रचुर शब्दातून स्पष्ट होतात. उपसीदेद या शब्दातून उपासना सुचवली आहे मात्र ती निरकांयाने किंवा नाईकांजाने-असमाधानाने केलेली शुभ्रूपा नव्हे. महात्म्याच्या प्रेमाने, आदरभावाने आपले देहभान विसरून लेवा करताना साधक सद्गुरूंच्या उजमोत्तम गुणांचे व वैभवाचे सतत स्मरण ठेवत असतो. त्यातून त्याची गुणवत्ता आणि धार्मिक वृत्ती वाढिते जाणते. तो आंतरिक श्रुतितेमध्ये स्थिरावतो. त्यातून त्याचे अनुसंधान इतक होत जाते. Wave length जुळायला लागते. आणि त्याच्या उत्स्फूर्त क्षणी गुरूंच्या मुखातून जेव्हा गर्भितार्थाने भरलेली सूचक वचने बाहेर पडतात तेव्हा शिष्याक त्याचा अर्थवाच्य चटकन होतो.

थोडक्यात सद्गुरूंच्या उपासनेनेच शिष्य आपल्या मर्यादाबंधनातून मुक्त होण्यासाठी समर्थ होतो.

प्रत्येक साक्षात्कारी आणि ज्ञानी पुढे उत्कृष्ट अध्यात्म गुरू होऊनच असणे नाही. भ्रान्त जीवाला मार्गदर्शन करणे व त्याच्यातील नाडाक अवगुणांचा गुंता सोडवण्याकरता सद्गुरू आपणखी काही विशेष गुणांनी युक्त हवेत. गुरू साक्षात्कारी तर हवेतच परंतु श्रुतिग्रंथातील ज्ञानाने शिष्यांना दान करत्यासाठी विवरण कशिल्याही हवे.

ब्रह्मविद्या, विवक्षा आणि आत्मसंयम हवा. शिवाय अप्रतिहत असा दयेचा निस्तर हवा. सव्या गुरूंसाठी सुध्दा विशिष्ट गुणांचे बंधन आहे आणि हवेच.

गुरु शिष्यांची समरसता ही एक अद्वैत मनोभूमिका आहे.

सत्संगाचे स्वरूप हे अशा परिपूर्ण समरसतेत सापडते. परमाथ निष्ठा म्हणजे Time pass नव्हे शांततेच्या आणि सम्यक्ततेच्या वातावरणात ती समजून घ्यायची असते.

गुरुविषयी आदरयुक्त जवळीकीच्या नात्यातून एकभाव निर्माण होतो. त्यातून परिणामकारक फार निष्पत्ती हाडू शकते. त्यांतामध्ये 'गुरुपरसनि' पध्दतीवर फार भर दिला आहे.

हल्ली दूरध्वनीतून अनुग्रह, मार्गदर्शन देण्याची शिकवणी प्रचलित आहे. ते योग्य नव्हे.

साधकाने सदागुरुंचा दुरुपयोग करू नये. किंवा त्यांना ऐहिक प्रश्न किंवा कौटुंबिक समस्यांची उत्तर विचारू नयेत. त्यांना केवळ ब्रह्मविद्येच्या विशेष ज्ञानासंबंधीच प्रश्न विचारवेत.

WK	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
9		1 संवेदन - पढापादाचार समर्था - कर्मयोगस्वामी	2	3	4	5	6
10	7	8 बोलेबलेकर महाराज - नाका	9	10	11	12	13
11	14	15	16	17	18	19	20
12	<p>★ वसंत ऋतु आणि महेंद्र</p> <p>जेव्हा वसंत ऋतु सुरु होतो तेव्हा आनुषंगिक परिस्थिती आणि वसंताचे आवामन एकमेकांना पूरक असते. त्यासाठी आकाराची, चंद्राची, वनस्पतींची मंजूरणी करवणे गरजेचे नाही. त्याप्रमाणे या महिन्यांच्या सुरुवातीत जेव्हा खरे साधक पोहोचतात तेव्हा ते या आनंदाने आपोआपच नीडेन निघतात. जो जो साधक त्या अवस्थेत महेंद्र असतो तो दुसऱ्यांना दुःख आणि आंती यांचा किनारा पार करव्यासाठी अनाहूतपणे मदत करत असतो.</p>						

OBJECTIVES THIS MONTH

DATE	DESCRIPTION	REMARKS

February '16

M	T	W	T	F	S	S	M	T	W	T	F	S	S
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28
29													

2016

APRIL '16

M	T	W	T	F	S	S	M	T	W	T	F	S	S
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30								

TUESDAY

MAR '16

1

061-305 WK-09

स्वामिन्नमस्ते नतलोकबन्धो
 कारुण्यसिन्धो पतितं भवाब्धो।
 मामुद्धरात्मीयकटाक्षदृष्ट्या
 नमुञ्च्यानि कारुण्यसुधा भिवृष्ट्या ॥ ३७ ॥

हे स्वामिन् - गुरो ! हे भक्तलोकबन्धो ! हे करुणासागर
 मी जो या संसाररूपी समुद्रात पडलेलो आहे,
 त्या भास्वा आपल्या सरळ करुणामृतवृष्टिकारक
 कटाक्षदृष्टीने उद्धार करा.

सद्गुरुंना उद्देशून लिहिलेली ही उत्कृष्ट प्रार्थना
 आहे. समर्पणभावाने, सद्गुरुंना, शरण जावे हा उपदेश
 साधकाला केला आहे. नमते घेउन कार्य साधणे हीच
 यथे युक्ती आहे. प्रेमळ भक्त जेव्हा साष्टांग प्रणिपाल
 घाततो तेव्हा तो अहंभाव, आसक्ति समर्पित करत
 असतो. समर्पण म्हणजे दिव्यस्वरूपावरील आवरण
 दूर करणे आहे.

दुर्विरसंसारदवाग्निनप्त
 दोषयुग्मानं दुरदृष्टवान्तः।
 भीतं प्रपन्नं परिधाह मृत्योः
 शरण्यमन्यं यदहं न जाने ॥ ३८ ॥

संसाररूपी अरण्यातील दुष्प्रधर्ष अशा दवाग्निनप्त
 होरपकलेच्या अदृष्टातील दुष्कर्मीरूपी वायूने
 हेरुकावणाऱ्या, मृत्युला चाखलेल्या आणि शरण
 आलेल्या माझे रक्षण करा. कारण ज्याला
 शरण जावे असा दुसरा कोणी मला ढाऊक नाही.

इथे संसारावर अरण्याचे, न्यातीत दुःखांवर
 वणव्याचे, दूर्वकर्मीचे फळ म्हणून भोगाच्या

March 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31										

लागणाऱ्या झोगांवर वाऱ्याचे रूपक करून
संसाराने आपली अवस्था किती किकट झाली
आहे हे शिष्य सांगतो आहे.

वणव्यात झाड होरपळवत तला, मी
सांसारिक कटकटींनी होरपळतो आहे. वणवा
भडकवण्यास धारा जसा सहस्यक वरतो तसे
प्रकथ हे दुःखात भरच घालते. त्यामुळे मी
आणखीनच व्याकुळ होतो आहे. हा भाव यथे
व्यक्त होता आहे. अशा घाबरलेल्या मना
नारणारा दुसरा कोणीही नाही. केवळ गुरुच आहेत.

वनानि दहतो वस्त्रेः सखा भवति मारुतः।
स एव दीपनाशाय कुरी कस्यास्ति लौह्वम्।

शान्ता महान्तो निवसान्ति सन्तो
वसन्तवल्होकहितं चरन्तः।
तीर्णाः स्वयं भोमभवाणिवं जना
नेहेतुनान्यानपि तारयन्तः ॥३९॥

वसंताप्रमाणे (आल्हाददायक) लोकांचे हित करणारे,
स्वतः भयंकर भवसागरातून नरुन गेले आणि
इतर लोकांनाही अकारणच तारणारे, शान्तचित्त,
मोठ्या मनाचे सृजन (पृथ्वीतलावर) आहेत.

इथे अप्रत्यक्षपणे गुरुलुनी केली आहे. सत्यरूप
हे इतरांचे हित करण्यासाठी, भ्रमंती करत असतात
— शिकराचार्य, समर्थ, नामदेव सहराज
स्वतः भवसागराच्या पलीकडे गेलेले असताना आणि
अहेतुकपणे इतरांना तारून नेताना.

तराणि - तारयन्ति | तृप्ता - तर्पयन्ती

April 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30								

आपक्या बोर आपल्या शेक्यात जोत नेवा कुणा कुणाता रिश्ट करायला दे

THURSDAY

MAR '16

3
पत्र

063-303 WK-09

अयं स्वभावः स्वित एव यत्पर-
प्रमापनोदप्रवर्णं महात्मनाम्।
सुधांशुरेव स्वयमकककेश।-
प्रभाभितताभवानि क्षितिं कित ॥१०॥

नुद- द.उ.प. दकळणे, हळवणे, दूर करणे.
स्वतःच दुसऱ्यांचे कष्ट दूर करणे हा थोर
महात्म्यांचा स्वभावच असतो. हा सूर्याच्या तापाने
तप्त झालेला पद्व त्याच्या उष्णतेने तप्त झालेल्या
पृथ्वीचे रक्षण करतो.

प्रखर सूर्याच्या तापाने तापलेल्या पृथ्वीला
त्याच प्रखर नेत्राने स्वतः तप्त झालेला पद्व
शांत करतो. तिचे त्या प्रखर नेत्रापासून
रक्षण करतो. महात्मे असेच असतात.

संतापी कुटुंबसमुखांच्या रागाचे आघात
ज्याने सोसले आहेत, असा थोरला प्रखर भाऊ
आपल्या चाकट्या भावंडांचे त्यापासून रक्षण करतो.
स्वतःकडे दोष घेऊन, रागाची तीव्रता कमी करतो.

इथे गुरूने देखीत स्वतः ~~स्व~~ भवताच सहने
केले आहेत. आणि शिब्याचे मात्र रक्षण करण्यासाठी
घडपडत आहेत. प्रयत्नशील आहेत. त्यात त्यांचा
कोणताही देव नाही. स्वभावतःच ते दयाळू आहेत.

मुनाचे आंदाय, आनंदी स्वभाव हे परिपूर्ण
महात्म्यांचे सहज गुणच आहेत. त्यासाठी त्यांना वेगळे
प्रयत्न करावे लागत नाहीत. या पद्वून जोपसलेल्या
गोष्टी नव्हत.

March 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31										

What looks like the end of the road is more often just a bend in the road.

ब्रह्मानंदरसानुभूतिकल्पितः पूर्तः सुशीतः स्मितः
 युष्मद्व्याकृतशोभितः श्रुतिसुखैर्विक्यामृतः स्वयं
 संतप्त, भवतापदावदहनज्वालाभिरेन प्रभो।
 धन्यास्ते भवदीक्षणक्षणगतिः प्रात्रीकृताः स्वीकृतः ॥ ४१ ॥

हे प्रभो, संसारातील त्रिविध तापरापी वगव्यात होरपक्ष
 निघातेल्या या माझ्यावर ब्रह्मानंदरसाच्या अनुभूतीने
 मधुर झालेल्या, घाबरे आणि अत्यंत शीतल अशा
 आपल्या वाणीरूपी कलशातून बाहेर पडणाऱ्या
 वचनामृताने सिंचन करा. आपल्या इष्टीपयात इष्टभर
 देखील जे आले आणि आपल्याकडून स्वीकारले गेले
 ते धन्य आहेत.

इथे प्रभो असे संबोधून गुरुंशी प्रत्यक्ष
 संवाद, साधना आहे. गुरुवचनावर अमृताचे, गुरुवाणीवर
 कलशाचे, संसारावर जेरण्याचे न दुखांवर, वगव्याचे अशी
 रूपके करून आपली व्याकुलता स्पष्ट केली आहे.

Researvation अस्तेका प्रवासी निश्चित असतो.

सद्गुरुकृपा हा Divine Touch आहे.

Explicite faith and total surrender

बँक मॅनेजर किल्ली < गुरुकृपा
 साधना

बंदुकीची गोळी.

गोळीबा - पुरणपोळी

April 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30								

कथं तरेयं भवसिन्धुमेतं
का वा गतिमे कलमोऽस्तुपायः।
जाने न किञ्चित् कृपयाऽव मां प्रभो
संसारदुःखं ज्ञानेमात्तनुष्व ॥ ४२ ॥

एतं भवसिन्धुं कथं तरेयम्?
का वा मे गतिः ?
कतम् उपायः अस्ति ? एतत् किञ्चित् अपि अहं न
जाने। कृपया मां अव प्रभो।
संसारदुःखं ज्ञानेमात्तनुष्व।

मला काही कळत नाही ही शिष्याची कबुली
म्हणजे परमार्थातील पहिली पायरी आहे.
साधक शिष्याने सद्गुरूंची दीर्घकाल सेवा
करण त्यांच्याशी एकात्म झाल्यावर त्यांना
कोणत प्रश्न विचारावेत त्याचा हा उत्तर नमुना आहे.
[परिप्रश्नेन] यापूर्वी शिष्याने चिंतन करून
तो तर्कसंगत अनुमानापर्यंत पोहोचला आहे. विविध
अनुभवाने युक्त असले जीवन तो जगलेला आहे.
अनित्य हे वस्तू त्याला शाश्वत सुख देऊ
शकत नाहीत हे तो जाणतो. अनंतत्वाच्या अनुभूतीनेच
त्याला शाश्वत सुख मिळू शकेल अशा निष्कर्षाजत
ता आला आहे आणि म्हणूनच अशा अनंतत्वाची
अनुभूती घेण्यासाठी अनित्याच्या अतीत कले होणा
घडते हे सद्गुरूंकडून जाणून घेण्यासाठी तो उत्सुक
आहे. प्रवणानून, वायुनातून त्याने आत्मविकासाचे
उमेक मार्ग जाणून घेतले असले तरी नमका मार्ग
कोणता हे सद्गुरूंकडून जाणून घ्यायची इच्छा आहे.
असा अचूक मार्ग दाखवण्यासाठी सद्गुरू भरणे ही
इशकृपय आहे असले तो समजतो.

March 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31										

यातील 'न जाने' हा वाक्प्रयोग म्हणजे
विनम्रतेचे, शक्तीचे व आदराचे प्रतीक आहे.

तथा वदन्तं शरणागतं स्वं
संसारदावानकृतापतप्तं
निरीक्ष्य कारुण्यरसार्द्रदृष्ट्या
दद्यादभीतिं सहसा महात्मा ॥ ४३ ॥

शिष्यांसाठी जसे आचरणविषयक नियम आहेत, तितक्याच
आग्रहाने गुरूंकरताही नियम आहेत.

समर्थ स्वगुरूलक्षणा समास
पूर्णत्वाला पोहोचलेले गुरू मात्र यापलीकडे असतात.
म्हणजे त्यांच्या पूर्णत्वामुळे ते जे काही करतात ते
कर्म आपोआपच निर्दोष होत जाते. परमेश्वराला
पूर्णपणे शरणागत झालेले असल्यामुळे त्यांच्या कर्मातून
उभरणारं बुरं हे चैतन्यस्वरूपाचे संगीतच असते.
शास्त्रे आणि वेद हेच सांगतात.

शिष्य नेव्हा अपार भीतिने गुरूच्या जवळ येतो
तेव्हा शिष्याचे काहीच कारण नाही असा संदेश व
आश्वासन गुरूने द्यावे.

शिष्याचे त्रमं स्पष्ट होत जाताना तबलतसे स्वगुरू
कमीत कमी शब्दात अधिकाधिक निश्चित व स्पष्ट उत्तर
देतात. मुद्देसूद असतात. संग्रहण, समासन - - -

विद्वान् स तस्मा उपसन्निभियुषे
मुमुक्षवे साधु यथोक्तकारिणे ।
प्रशान्तिनाथ शमान्विताय
नन्वोपदेशं कृपयेव कुर्यात् ॥ ४४ ॥

April 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30								

MONDAY

MAR '16

7

067-299 WK-10

शिष्यांचे विचार निश्चित स्वरूपाच्या प्रश्नरूपाने स्पष्ट होत जातात तेव्हा सर्वसुखसुखाद्वारा सर्वसुख सामान्य विधानांच्या कमीत कमी वापर करून त्या प्रश्नांची अधिकाधिक स्पष्ट उत्तरे देत जातात. उपसर्गमीयुषे - जवळ आलेला, शरण आलेला, संरक्षण मागणारा असा शिष्य

आपल्या जवळ आलेल्या, सांगितल्याप्रमाणे कृती करणाऱ्या, प्रशान्तचित्त आणि समदमाद्वे, गुणांनी युक्त असलेल्या मुमुक्षुका विद्वान गुरुने कारुण्येन ब्रह्मज्ञानाचा उपदेश करावा. मुंडकोपनिषदात देखील असाच उल्लेख आहे. गुरु शिष्याला उपदेश देतात त्या शिष्याचे वर्णन करताना उपसन्नाय, प्रशान्तचित्ताय, शमान्निताय अशी विशेषणे वापरली आहेत.

तस्मै स विद्वान् उपसन्नाय सम्यक् प्रशान्तचित्ताय शमान्निताय।

येनाक्षरं पुरुष वेद सत्यं

प्रोवाच तां तज्यता ब्रह्मविद्याम् ॥ १.२.३३ ॥

प्रज्ञोपनिषदामध्ये देखील पिप्पलाद ऋषींकडून तेव्हा लक्षाक्षरं व ब्रह्मनिष्ठ असलेल्या कधी प्रश्न घेऊन निराकरणासाठी येतात. तेव्हा पिप्पलाद ऋषी त्यांना वर्षेभर आश्रमाने रहायला सांगतात तेव्हा ते सहस्रीजण हे तत्काळ मान्य करतात. वास्तविक ते सहस्री कालपणे ज्ञानो असतात. तसे सुद्धा पिप्पलाद ऋषींच्या शानसाधनेबद्दल कोणतेही शंका न घेता किंवा स्वतःच्या शानाबद्दल अवास्तव अभिमान न बाळगता ते वसत्रपणाने गुरुजींच्या बोलण्याचा उपदेशाचा आदर करतात. ही खरी उपसर्ग आहे.

March 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31										

We may forget our own virtues, but God never forgets.

शिष्याला दिलेले ज्ञान त्याच्या अंतःकरणात पूर्णपणे मुरते आहे हे जाणून घेण्यासाठी त्याची परिक्षा घेऊन मगच त्याला दिसा घ्यावी.

गृहिणी — नका माठ — कितपत पासले हे पाहून मग काही काळानंतर पाणी भरते.

शिष्याची बौद्धिक व मानसिक क्षमता तपासून घ्यावी, अपात्र शिष्यांना शानदान करण्यात लक्ष ठेवून शक्तीचा अपव्यय होऊ नये. आणि अयोग्य व्यक्तीचा शानदान करणे तर त्याच्या गुरुपयोग होऊ शकतो.

शिष्याने विधिनिषेधांचे पालन यथायथ्य करावे.

शिवाय गुरुमध्ये देखील सहिष्णुता असण्याची पाहिजे. कारण अध्यात्मसोम हे अत्यंत सूक्ष्म आहे. ते कदाचित एका दोषदा लक्षून समजणार नाही तर पुष्कळदा सांगावे लागते. त्यासाठी गुरु परमदयाळू व सहानुभूति राखणारे असावे. नाहीतर गुरु-शिष्य संबंधामध्ये दुरावा येऊ शकतो.

कृपा म्हणजे नक्की काय ?

कृपा म्हणजे दयारसत शिजवलेली प्रेमाने माधुरी साणलेली आणि सुध्दीच्या सोनेरी धाळीत वाढवलेली आपले पणाच्या जिह्वाच्याची वृत्ती होय. त्यामुळेच कितीही ज्ञानसंपन्न असला तरी रागीट, उतावीळ आणि असहिष्णु असा मनुष्य गुरु होऊच शकत नाही.

असे प्रसन्न गुरु शिष्याला अभयदान देतात.

ते म्हणतात —

मा भैष्ट विद्वंस्तव नास्त्यपायः

संसारसिन्धोस्तरणे ऽस्त्युपायः ।

येनेन याना यतयोऽस्य पारं

तमेव मार्गं तव निर्दिशामि ॥ १५ ॥

हे विद्यार्थी, घाबरू नकोस. तुला अपाय होणार नाही

April 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30								

९

मोक्षमार्गाचा उपदेश - ४५ ते ७०

WEDNESDAY

MAR '16

9

069-297 WK-10

संसारसागरातून तरून जाव्याचा उपाय आहे. ज्या मार्गाचे गेलेले यती, या भवसागराच्या पलीकडे गेले तेच मार्ग ही लुका सांगेन. ज्याला शीत आहेस तो भ्रम आहे असे सांगून विवृतून्य, भावनेने आणि प्रेमाने गुरु आपल्या शिष्याला धोर देतात.

मात्र हे पोकळ अभिवचन नाही तर शिष्याच्या अंतर्गामी अस्केके खोक गाभ्यात दडके दिव्य पूर्णत्व आणि पारमार्थिक गती सदगुरुंना स्पष्ट दिसते आहे. सकटे किंवा मृत्यू म्हणजे मनाचे सभ्रम आहेत. आणि गुरु हे अभिवचन देतात की हा दुःखमय संसार तरून जाव्यासाठी निश्चित मार्ग आहे आणि हा मार्ग (अनित्यापासून नित्यापर्यंतचा मार्ग) प्राचीन ऋष्या ऋषींच्या, पांडक लुगांनी पवित्र साकेला मार्ग आहे. या मार्गाचे प्रामाण्य पूर्वीच अनेक बुद्धिमान ऋषींनी उद्घोषित केले आहे.

अस्त्युपायो महान्कश्चित् संसारभयनाशनः ।
तेन तीर्त्वा भवाम्भोधे परमानन्दमाप्स्यसि ॥ ४६ ॥

तू भवसागर पार करून जाशील आणि परमानंद प्राप्त करशील.

इथे केवळ पुनरुक्ति केली नाही तर शिष्याविषयी अस्केका अपार आपत्त पणा आणि दिव्य सौहार्द उद्घोषित केले आहे. ज्यायोगे आपली विपरीत भावना आणि त्यातून येणारे जीवनविषयक चुकीचे मूल्यांकन नष्ट होईल आणि त्याची यथार्थ ज्ञानात परिणति होईल असा राजरस्ता गुरु जाणतात आणि हा मार्ग शिष्याला सांगत आहेत.

March 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31										

If through some error yesterday was lost, don't lose today by keeping it in your memory.

वेदान्तार्थविचारण जायते ज्ञानमुत्तमम् ।
तेनात्याजिकसंसारदुःखनाशो भवत्येवम् ॥४७॥

उपनिषदांच्या अर्थाचे मनन केल्याने
उत्तम (श्रेष्ठ) ज्ञान होते आणि संसारदुःखाचा समूळ
नाश होतो.

उपनिषदांमध्ये परब्रह्माचे स्वरूप, जीवाचा व
परमात्म्याचा संबंध याचे विवेचन आहे. शिवाय सर्वत्र
उपनिषदांमध्ये वारंवार ब्रह्म निरवयव, निरुक्तर,
निर्विकार, अज, अनंत आहे आणि ते सर्वांना व्यापून
आहे असे सांगितले आहे. महत्वाक्यांचे विवरणही
यात आहे. अशा विवेचनाचे पुढे पुढे चिंतन केले
की श्रद्धातन्वाचे जन्म होते आणि ज्ञानाची प्राप्ती होणे
म्हणजेच सर्वश्रेष्ठ आनंद भोगणे आहे.

विचार याचाच अर्थ मानसिक आणि बौद्धिक
शिक्षाबद्धता आहे. ★

पुष्पातीत गंध हा त्याच्या अंतर्भागातील खोल
गाभ्यात लपवत असतो. त्याचा घ्यास घेणारी मधमाशीच
त्याच्यापर्यंत पोहोचू शकते. त्याचप्रमाणे उपनिषदांतिक
मंत्र म्हणजे वेदांत उद्यानातील पुष्पे आहेत. अशा प्रत्येक
मंत्राच्या अंतःकरणाने दिव्य, गूढ, साठवलेले असते. केवळ
सिद्ध पुरुषच त्या स्वरूपापर्यंत पोहोचू शकतो.

जेव्हा अज्ञानाची हक्कपट्टी होत तेव्हाच ज्ञान उदय
पावते. स्वप्नात आपण अनेक दृश्ये अनुभवतो. परंतु जागृत
अवस्थेची जाण येताच ते सर्व विराम पावते.

आपले आत्मस्वरूप म्हणजे शुद्ध ज्ञानस्वरूप आहे.
ते प्राप्त होतावेलीच पूर्णत्वाचा व आनदाचा अनुभव येतो.

April 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30								

FRIDAY

MAR '16

11

071-295 WK-10

श्रद्धाभक्तिध्यानयोगान्मुमुक्षो
मुक्तिर्ह्यनुवाकित साक्षात् श्रुतेः गीः।
यो वा एतेष्वेव निष्ठत्यमुष्य
मोक्षोऽविद्याकल्पितान् देहबन्धात्॥४८॥

श्रद्धा, भक्ति, ध्यान आणि योग यशी मुमुक्षुच्या मुक्तीची साधने साक्षात् श्रुतिनेच सांगितली आहेत. जो यांचाच आश्रय घेतो तो अविद्येने निर्माण केलेल्या देहबन्धातून मुक्ती मिळवतोच.

इथे कवचोपनिषदातील मंत्राचा आधार घेतला आहे. आप्तकायन जेव्हा श्री ब्रह्मदेवांकडे जाऊन ब्रह्म जाणून घेव्याची इच्छा प्रकट करतात, तेव्हा ब्रह्मदेव सांगतात. श्रद्धा, भक्ति, ध्यान आणि योग यांनी तू ब्रह्मतत्त्व जाण.

यांची 'श्रद्धा' ही साधनयुक्त्यातील शमादि षट्कृत येते. इथे भक्ति म्हणजे स्वरूपानुसंधान आपाचीना अभिप्रेत आहे. ध्यान म्हणजे ब्रह्मतत्त्वासाठी मन (काळ) करणे आहे. किंवा ब्रह्माचा सतत ध्यास घेणे असही आहे. या ध्यानाचा, श्रद्धेचा भक्तेचा आश्रय घेतला की अविद्येनून मुक्ती निश्चित आहे.

श्रद्धा आणि भक्ती ही ध्यान साधनेस, आपल्या चिंतनशील समझितेस बळकटी आणतात. व ती वाढीला लावतात. यानून आत्मविकास साधतो.

सर्वोच्च पायरीपर्यंत जाण्याचा हा प्रवास आहे. यान पहिल्या गोष्टीमुळे दुसऱ्या गोष्टीस बळकटी मिळते. म्हणजे श्रद्धेने भक्ति वाढीला लागते आणि त्यातून ध्यान साधना चटकन साधते. आपल्या साध्य संकल्पनेशी नादात्म्य साधता येते. ध्यान साधनेद्वारा अनुश्रुति आल्यानंतर आनंदाचा आणि परिपूर्णतेचा प्रत्यय येतो.

आपेआपच तो प्रकृतीच्या बंधनातून मुक्त होतो.

March 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31										

अज्ञानयोगात्परमात्मनस्तव

ह्यनात्मबन्धस्तत एव संसृतिः।
नयो विवेकोदितबोधवल्गिः

अज्ञानकार्यं प्रदेहस्मूलकम् ॥ ४८ ॥

परमात्मस्वरूप असलेल्या तुला अज्ञानामुळे अनात्म-
वस्तूंचे बंधन पडले आहे. आणि जन्म-मृत्यू हे संसरण
सुरु झाले आहे. या दोहोतील भेदज्ञानरूप अग्नी
अज्ञानाच्या कार्याला समूक दग्ध करतो.

जीव हा मूलतः परमात्मस्वरूप आहे. येतन्य हेच
जीवाचे खरे रूप आहे. देहादि साऱ्या उपाधि आहे. त्या
अज्ञानामुळे लागल्या आहेत. कलुसीमृगाप्रमाणे जीवाची
स्थिति झाली आहे. आपण ब्रह्म आहेत हे कळत नाही
त्यामुळे दुःख वाट्याला येते.

आत्मानात्मविवेकाला इष्टे अग्नीची उपमा दिली
आहे. या अग्नीत अज्ञानाचा संपूर्ण नाश होतो.

ज्ञानाग्निः सर्वकर्माणि भस्मसात् कुरुते तथा।

आत्मतन्त्र-पुनरोदिनाच्या सूक्ष्म प्रक्रियेत आपले
सत्य विषय आत्मतन्त्र पुन्हा परत मिळवता येते.
खरे तर आत्मतन्त्राचे अज्ञानच न्याला मन म्हणताने त्या
विचारप्रवाहाना जन्म देते.

० जैवनातील सर्व सुख-दुःखे, उपकरणांच्या मर्यादा
जगाच्या उणीवा, राग वैजाच्या कल्पना, सुख-दुःखाचे
लणाव, पापपुण्याच्या कल्पना हे सर्व जीवभावामुळेच
निर्माण होतात. नेव्हा हा जीवभाव संपुष्टात येतो
नेव्हाच शाश्वत, युक्त, परिपूर्ण, परमानंदस्वरूप, सत्यस्वरूपाचे
ज्ञान होते हेच अमृतत्व!

जिथे प्रकारा आहे तिथे आधार राहू शकत नाही
तसेच जिथे ज्ञानाचे अधिराज्य आहे तिथून अज्ञानाचा
हट्टपार व्हावेच लागते.

April 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30								

- प्रश्ननिष्कर्षण -शिष्य उवाच -

कृपया श्रुयतां स्वामिन् प्रश्नोऽयं क्रियते मया।
यदुत्तरमहं श्रुत्वा कृतार्थः स्यां भवन्मुत्तवान्॥१०॥

स्वामी, मी करत असलेला प्रश्न आपण कृपया ऐकावा. आपल्या मुखातून त्याचे उत्तर ऐकून मी कृतार्थ होईन. या ग्रंथातील संवादात्मक शैलीमुळे त्यातील दृश्यांना ते लोचतोपणा कमी झाला आहे. त्यात मानवी हृदयाचा जोडावा आणि प्रेममय जीवनातील एकसंस्काराची रोमांचकता आली आहे.

इथे अज साधक-शिष्य, ज्ञाननिर्झर दृष्ट्याच्या जवळ येतो आणि गुढ्या भोवती असणाऱ्या लेखकी प्रभावलयामध्ये एकरूप होण्याचा प्रयत्न करतो. त्यासाठी निरनिराळे प्रश्न विचारतो. कारण त्याच्या आत्मविकासासाठी काही प्रश्न विचारणे आवश्यक आहे. ते जिज्ञासु वृत्तीने, सर्व बाजूंनी आणि निष्कपट भावाने विचारले असवेत. परिप्रश्नेन

परिप्रश्न हा सत्संगाचा गाभा आहे.

पू. शंकराचार्यांच्या गळ्यातील रुद्राक्षमाळा नित्य त्यांच्या हृदयाच्या निकट होती, परंतु त्यांचे शिष्य जे त्या मानने कमी काळ सहवासगत होते ते अमर झाले.

किंवा, मांदिराच्या गाभायातील भिंती परमेश्वराभिमुख असतात. परंतु हजारो वर्षांनंतर बुद्ध्या त्या दंगडच राहतात. त्या उकट भक्तगण जे अध्येने डोकें टेकवतात त्यांचा सहज उद्धार होतो.

March 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31										

को नाम बन्धः कथमेव आगतः
 कथं प्रतिष्ठास्य कथं विमोक्षः।
 कः असौ अनात्मा परमः क आत्मा
 तयोर्विवेकः कथमेतदुच्यताम् ॥३१॥

बन्ध मूणजे काय? हा कुठून आला? हा शिकतो कसा?
 यातून मुक्ती करी मिळते? हा अनात्मा कोण?
 श्रेष्ठ आत्मा कोण? त्या दोन्हीत भेद कोणता हे सांगायचे.
 आत्मा-अनात्मा यांचे स्वरूप, भेद, बंध, मुक्ती हे
 विषयीची जिज्ञासाच गुरुंना उपदेश करायला कारण ठरते.
 शिष्याने गुरुंना हे सात प्रश्न विचारले आहेत.
 अविद्या आणि त्यातून उद्भवणारी भ्रंती यांबद्दलचे हे
 प्रश्न आहेत. हे प्रश्न साधे, सहज विचारलेले नाहीत.
 त्यामागे बौद्धिक उत्सुकता आहे.

संताकडे/गुरुकडे जाताना मिठाई, फुले, फळे घेऊन
 जाणे खरे तर योग्य नव्हे. खऱ्या गुरुंना उच्च शिष्या-
 कडून जिज्ञासेने भरलेले प्रश्न विचारलेले आवडतात.
 शिष्याने त्यातून शिष्याने आत्मापर्यंत कुशाग्र बुद्धीने
 किती समजावून घेतले आहे याचाही अंदाज येतो.

आणि अर्थातच वेदांतामधील सिध्दांत समजावून घेणे
 घेथाने शिष्याचे समाधान होत नाही तर ते सिध्दांत
 जीवनात जगायचे असतात. मूणून बंध मोक्ष, आत्मा, अनात्मा
 या शब्दांचा अर्थ थोडाफार समजला तरी ते अधिक
 चांगल्या रीतीने स्पष्ट करण्याचा आग्रह धरत आहे.
 आणि शिष्य उत्सुक आणि उत्साही असला की
 त्याच्या ब्रह्माहाया संसर्ग सद्गुरुंनाही जडतो आणि
 ते अधिक मोक्केपणाने, स्पष्टपणाने या प्रश्नांची
 उकळ करून शिष्यासमोर आपले मांडार खुले करतात.

April 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30								

TUESDAY

MAR '16

15

075-291 WK-11

शिष्य-प्रशंसा.

श्री गुरुः उवाच-

धन्योऽसि कृतकृत्योऽसि पावितं ते कुलं त्वया।
यदविद्याबन्धमुक्त्या ब्रह्मीभक्तिमुच्छसि॥ ५२॥

ज्याअर्थी अविद्येच्या बंधनातून मुक्त होऊन वृ
ब्रह्मरूप होऊ शकितोस त्याअर्थी वृ धन्य आहेस.
कृतार्थ आहेस. वृ तुझे कुल पवित्र केले आहेस.
शिष्यात इच्छेत पराजयम् अशी जर गुरुची
वृत्ती असेल तर शिष्याने विचारकृत्या जिजासु प्रश्नांनी
गुरुंना समाधान व आनंदय वाटत. अशा आत्म
तन्वाविषयी जिजासा दाखवणाऱ्याचे धराणेली पावन होते.
कुल माया अर्थ केवळ कुटुंबय नाही तर पूर्वज
आणि भावी वंश या सर्वांच्या निर्देश त्यात केला आहे.
खरोखर मोक्षाची लढमळ असणारे फार दुर्मिळय
असतात. मनुष्याणां सहस्रेषु - - - - -

अविद्येच्या जोखडातून स्वतःला मुक्त करण्यासाठी
केवळ शाब्दज्ञान पुरेसे नाही तर त्या प्रत्यक्ष सत्यवाचाची
अनुभूति घेऊन तसे जीवन जगणे म्हणजे ब्रह्मपद/दिव्य
प्राप्त करून घेणे आहे.

गुरुष्वर्थ महिमा - ५३ ते ५७

० ब्रह्ममोचनकर्तारः पितुः सन्ति सुतादयः।
बन्धमोचनकर्ता तु स्वस्मात् अन्यो न कश्चन॥ ५३॥

पित्याची कर्जातून मुक्तता करणारे पुत्र वर्गरे असू शकतात
पण भवबंधातून सोडविणारे स्वतः शिवाय कुणीय नसते.
अविद्यानाशावर आत्मज्ञान हा एकच उपाय आहे
आणि तो ज्याच्या त्यानेय करावा लागतो.
कर्मबंधाचे ओझे स्वतःचे स्वतःला वहावे लागते.
आणि आपले आपल्यालाच उतरावे लागते. दुसरे कुणी
ते काम करत नाही.

March 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31										

जो दुस्वभावी विसंभला, त्याचा कार्यभाग लुडामुळे
हे नीट लक्षात ठेवायला हवे.

सर्व गोष्टी इश्वरदुष्टेने घडत असताना
जो स्वतःकडे कर्तृत्व घेतो, त्यालाच तो
अहंकार कमी करावा लागतो.

छ. शिवाजी महाराज - समर्थ - दगाडानून वेडकी
सर्वांचा पोशिदा मी' असे वाटले - चूक उमगली.
पुढे अहंकार निमाला व सर्व राज्य समर्थांच्या झोळीत रावले.

○ मस्तकन्यस्तभारो देर्दुःखमन्यैर्निवार्यते ।
क्षुधादिकृतदुःखं तु विना स्वेन न केनचित् ॥ ७६ ॥

मस्तकावर ठेवलेल्या ओझ्यामुळे हागारा, त्रास इतर कोक
कमी करू शकतात परंतु भुकेमुळे हागारे दुःख स्वतः
शिवाय कोणी कमी करू शकत नाही.

अविद्येच्या बंधाचे असलेच आहे. हा बंध त्याचा
त्यानेच तोडायला हवा. ओझ्याला पाण्यापर्यंत नेणे
शक्य आहे पण पाणी त्याने स्वतःच प्यायला हवे.
तरच तहान शमेल. मुमुक्षुने मोक्षासाठी स्वतःच
प्रयत्न करायला हवे. मनापासून करायला हवेत.
न हि सुप्तस्य सिंहस्य प्रविशन्ति मुखे मृगाः ।
तस्यै तु स्वप्ने मीस हवा' असे म्हणून भागणार नाही.
त्यादृष्टीने प्रयत्न करायला हवेत.

★ पथ्यमप्यथलेवा च क्रियते येन रोगिणा ।
आरोग्यसिद्धिर्दृष्टव्यस्तथा नान्यानुष्ठितकर्मणा ॥ ७७ ॥

पथ्य व औषध घेणे या दोन गोष्टी जो रोगी
वेळेवर करतो, त्याला आरोग्यप्राप्ति होते. इतर कर्म
करूनही ती होत नाही.

April 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30								

THURSDAY

MAR '16

17

077-289 WK-11

न्यासा लवकर रोगमुक्त व्हायचे असते ते रोगी औषध, पथ्य या गोष्टी वेळवर करतो. मुमुक्षुने देखील असेच असायला हवे. मोक्ष मिळवण्यासाठी, आत्मज्ञानप्राप्तीसाठी आपणच योग्य ते प्रयत्न वेळवर करायला हवेत.

स्वप्रयत्नांचा माहिमा यात आचार्य सांगत आहेत. आत्मप्राप्तीच्या मार्गाबाबत असणारे गैरसमज आचार्य दूर करत आहेत. न्यासाठी हे तीन चरगुती दृष्टांत दिले आहेत.

जगातील सर्व भौतिक शास्त्रात अभ्यास करून प्रावीण्य संपादन करता येते. अध्यात्मशास्त्रात मात्र ब्रह्मुनिपठ तन्वज्ञानाबरोबरच आंतरिक सिद्धी असायला हवी. महान गुरु आपल्या शिष्याला आत्मज्ञानाच्या उंबरठ्यापर्यंत पोहोचवतील परंतु ती अनुभूती शिष्याने स्वतःच घ्यायला हवी.

वास्तविक निरोगी स्थिति ही माणसाची नैसर्गिक अवस्था असते. रोगजंतुमुळे शरीर व्यवस्थेत बिघाड होतो औषधाने कमजोरपणाची कारणे नाहीशी करता येतात. त्याचप्रमाणे गुरुंच्या उपदेशाने अविद्याजन्य विपरीत भावना व घालवता येईल. परंतु स्वतःतत्त्वाची पूर्ण जाणीव्याकडे होण्यासाठी आवश्यक असणारी परिस्थिती मात्र स्वप्रयत्नानेच निर्माण करता येते. न्यासाठी प्रत्येकाने स्वतःच मार्ग चोखाळला पाहिजे.

वसुस्वरूपं स्फुटलोद्यच्छुषा

स्वेनेव वेद्यं न तु पण्डितेन।

चन्द्रस्वरूपं निज्यशुर्षेव

ज्ञातव्यमन्यैरवगम्यते किम् ॥५६॥

March 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31										

If I allow my mind to carry burdens, I will experience heaviness and become tired easily.

ब्रह्मस्वरूप स्वतःच निर्मित ज्ञानदृष्टीने जाणायचे असते. पांडितांच्या सहाय्याने जाणायचे असते. चंद्राचे स्वरूप (सौंदर्य) आपल्याच डोळ्यांनी जाणायचे असते. तिचे दुसऱ्याच्या दृष्टीचा काय उपयोग? मोक्षप्राप्ति म्हणजे वस्तुस्वरूपाचे ज्ञान। आणि वस्तु याचा खरा अर्थ नित्य शाश्वत अंतेम् असणे म्हणजे तत्त्व. सोड हं हा अनुभव ज्याचा त्यान्य ध्यायचा आहे. गुळाची गोडी इतरांनी कितीही सांगितली तरी समजणार नाही. त्यासाठी तो प्रत्यक्ष चाखावाच लागतो. इथे चंद्राच्या सौंदर्याचा दाखला दिला आहे. तो दुसऱ्यांच्या डोळ्यांनी पहाता येत नाही.

वसंत ऋतूमध्ये रात्री आकाशात चंद्रमा सरकत सरकत जाताना त्याचे सौंदर्य, तेज, शांत तेजाकथ, सम्राज्यसारखे वैभव, प्रसन्नचिन्ता याविषयीच संदेश पृथीवर फेकला जातो. तो शब्दांनी पकडला येत नाही. तो अंतर्दामी उपभोगायचा असतो. आणि ते समाधान सूचक मौनाने अनुभवायचे असते.

अविद्येच्या आपल्या अधिकारमये हृदयाने जेव्हा आत्मतत्त्व उदयाला येते तो अनुभव शब्दात सांगता येणार नाही. ती अनुभूति ज्याची त्यान्य ध्यायची असते.

अविद्याकामकर्मदि पाशबन्धं विमोचिषुम् ।

कः शक्नुयान् विनात्मानं कल्पकोटिशतैरापि ॥१७७

अविद्या, काम, कर्म इ० पाशांनी निर्माण झालेला बंध सोडवण्यास शतकोटि कल्प गेले तरी स्वतःशीवाय कोण समर्थ होणार ?

April 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30								

अज्ञान, काम, कर्म ही नावे देगावेळी
दिसत असली तरी ती पाशांची साखळी आहे
सर्व गांधी ईश्वरचें घडत असताना
त्या 'मी करतो' असू वाटणे हे अज्ञान आहे
'अहंकार विमूढात्मा कर्तृहामिति मन्यते।'
बागेतील शेपटी आपापल्या कुवतीनुसार वाढत
असतात. त्यांना फुले फळे येतात. त्यांचा मळ्यात
अभिमान धरणे चुकीचे आहे. त्यातूनच मातुकी हक्काची
भावना निर्माण होते. त्यातूनच काम उत्पन्न होता.
या कामापोटीच माणूस एखादे खांगले वा वार्ड
काम करायला प्रवृत्त होतो आणि हेच कर्म जन्म मृत्यु
या बंधाळा कारणभूत ठरते.

त्यासाठी 'मी कर्ता' हा अहंकार नव्हिसा व्हायला हवा.
'अहंकाराचा वारा न लागो' असं संतांचं सांगणं आहे.
त्यासाठी प्रायःकाले मनापासून प्रयत्न करायला हवेत.
रोगा जितका जुना तितका मुश्कळा आणि त्यासाठी
अधिक काळ औषध घ्यावे लागते.

कल्प म्हणजे ब्रह्मदेवाचा एक दिवस
४,३२,००,००,००० वर्षे म्हणजे आपल्या भाषेत
युगानुयुगे असा आहे.

विश्राच्या निर्मितीच्या दिवसापासून ते येर
त्याच्या प्रलयदिनापर्यंतचा काळ कल्प या संज्ञेने
दर्शिला आहे. विश्राचा हा काळ म्हणजे सृष्टिकर्त्याचा
एक दिवस आहे.

अविद्या, कामना आणि कर्म या तिन्हीना तिकून
वेदानशास्त्रामध्ये हृदयग्रंथी म्हणतात. ग्रंथी म्हणजे
गाठी आणि आद म्हणजे त्यासारखे इतर म्हणजेच
वासना। या गाठी रोंडवल्या पाहिजेत. या म्हा-बुद्धीच्या
मोक्षकापासून वाचवणार कोण? तर स्वतः शिवाय कोणीच
नाही. असे आपासीच प्रतिपादन आहे.

March 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31										

न योगेन न सांख्येन कर्मणा नो न विद्यया
ब्रह्मात्मैकत्वबोधेन मोक्षः सिध्यति नान्यथा ॥ ५७ ॥

योगाने, सांख्यमार्गानि, कर्ममार्गानि, शास्त्रविद्ये
वा इतर कशानेही मोक्ष मिळत नाही.
मोक्षप्राप्तीचा रामबाण उपाय इथे सांगितला आहे.
इथे योग या शब्दानून हठयोग सुचवला आहे.
केवळ योगक्रियांचा अवलंब करून मोक्ष मिळणार नाही.
असं आचार्यांना सुचवायचे आहे.
चांगदेव हठयोगी होते. अनेक सिद्धी त्यांना अवगत
होत्या पण मुक्ती मात्र त्यांना योगाने मिळाली नाही.
ती मिळाली ज्ञानदेव, मुक्ताई यांची भेट होऊन
उपरती ज्ञान्यावरचा।

सांख्य हा शाब्द 'सांख्य शास्त्र' किंवा सांख्य
तत्त्वज्ञान या अर्थाने जाला आहे. या तत्त्वज्ञानाच्या
शास्त्रातानेही मुक्ती मिळत नाही. सांख्यांच्या मते
ब्रह्मज्ञान पुरुष ही दोन स्वतंत्र तत्त्वे आहेत. मात्र
आचार्यांच्या मते ब्रह्म व आत्मा वेगळे नाहीत.
एकच आहेत हे कळणे म्हजि मोक्ष आहे.
हा श्लोक स्वतःचतर उपनिषदांशी साम्य
दर्शवशारा आहे.

तमेव विदित्वा अतिमृत्युमेति

नान्यः पन्था विद्यते इवनाथ ॥

कर्मनेही मुक्ती मिळणार नाही. कर्म चित्तसुद्धी
घडवून आणते. कर्ममार्ग कोणता तरी हेतू असतो न
त्यामुळे त्याचा बंध लागतो आणि म्हणून कर्म हे अनेकदा
मुक्तीच्या विरोधात जाते. अर्थात इथे कर्मयोग, अभिप्रेत
नाही तर कर्मकांड सुचवले आहे. अशा कर्मकांडाने
कधीच मुक्ती मिळणार नाही.

April 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30								

मग विद्येने मुक्ति मिळते का? तर नाही. इथे विद्या म्हणजे शास्त्रज्ञान। केवळ शास्त्राच्या अध्ययनाने व्यासंगाने मुक्ती मिळत नाही. वेदाध्ययनाने आत्मानुभूति येत नाही. कारण शेवटी सर्व शास्त्रज्ञान हे शब्दाधिष्ठित असते आणि ज्ञानतत्त्व तर शब्दातीत आहे. त्यामुळे शब्दाच्या माध्यमातून ते जाणणे अशक्यच आहे.

मग या सर्वांमुळे जर मोक्ष मिळणार नसेल तर मग तो मिळणार तरी कसा?

ब्रह्मात्मैक्यबोधाने। इथे आत्मा हा शब्द जीव या अर्थाने आला आहे. जीवाला 'सर्व खात्विदं ब्रह्म' किंवा 'सोऽहम्' हे ज्ञान होणे म्हणजेच 'ब्रह्मात्मैक्यबोध' नामदेवमहाराजांना कुत्रात आणि आपल्यात भेद वाटेनासा साक्षात् नाथांना गाढवामध्ये ते परमतत्त्व दिसले. अस ज्ञान झाले की ममत्त्व, आसक्ती सारे काही लुप्त जाता आणि माणसाचे व्यवहार आपोआप निष्काम भावनेने होत रहातात. त्यामुळे कोणत्याही कर्माचा बंध लागत नाही. आणि बंध नाहीत त्यामुळे जन्म-मृत्यु चक्रातून सहजच सुटका होते आणि संसरण थांबणे होच मोक्ष आहे.

भारतामध्ये तत्त्वज्ञानाचे सहा पंथ आहेत. त्यापैकी कर्तव्याच इथे उद्देश्य केला आहे.

या सर्व आत्मविकसनाच्या पध्दती आहेत. ते आत्मसाध्य नव्हे. कर्तव्याकडे जाणारा मार्ग, म्हणजे कर्तव्यता नव्हे. त्यापेक्षा ज्या मार्गाने गेल्यास आपल्याला निश्चितपणे कर्तव्याच्या पोषायता येईल त्या मार्गाचा उक्ते शब्द तिथे गेल्यावर आढळणार नाही. त्याचप्रमाणे योग, विद्या ही साधने आहेत. ते आत्म उद्दिष्ट्य नव्हे.

March 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31										

आपल्यामधील आत्मतत्त्व हेच सर्व वस्तू.
ज्ञानी यामधील आत्मतत्त्व आहे. आणि हे जगणे
हे मुख्य ध्येय आहे. मानवाच्या दिव्य स्वरूपाची
ही अनुभूति आहे. हा एकच मार्ग आहे.

दुसरा कोणताही मार्ग नाही असे आचार्य लक्ष्मण
बजावतात. आपल्या आजच्या भयदा व सीमितता
समूह नाहीशा करता येतील असे 'आत्म साक्षात्कार'
याखरीज दुसरे कोणताही मार्ग नाहीत.

वीणेचे रूपसौंदर्यं तन्त्रीवादनसौष्ठवम् । ☆
प्रजारञ्जनमात्रं तद् न साम्राज्याय कल्पते ॥ ७६ ॥

वीणेचे रूपसौंदर्य तिच्या तारा छेडण्यातील कौशल्य
हे केवळ प्रजेचे रंजन करणारे असते. ते साम्राज्य
त्राणिसाठी समर्थ नसते.

वीणेतून निघणाऱ्या सुराइटकेच तिचे दर्शन देवता
मनोहारी असते. तिच्यावर अमम कळोकुसर कळकी
असते. तिचे रूपसौंदर्य किंवा ती राजवण्यातील कौशल्य
यापुढे लोकांचे मनोरंजन होतं. मन रिझवले जाते.
परंतु या दोन गोष्टींमुळे कुणाचा सार्वभौम राज्य प्राप्त
होत नाही. वीणेच्या दृष्टान्तानून आचार्य नवीन विचार
मोडतात.

निरनिराकी तत्त्वदर्शने देखील बौद्धिक मनोरंजन
करतात. परंतु तत्त्वज्ञानात नुसती हुक्की मारल्याने काही
साधकांचा देवत्व प्राप्त होत नाही. वीणावादन। मुळे
राजा, त्याचे मित्रमंडळ, दरबारी लोकांचे मन रिझवले
जाते. घटकाभर भक्त करमणूक होते. परंतु त्यापुढे
राजाचे साम्राज्य भक्कम व्हायला मदत होईल काई
किंवा राज्यात सुव्यवस्था नांदेल काई नक्कळच नाही.

April 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30								

WEDNESDAY

MAR '16

23

083-283 WK-12

त्याचप्रमाणे तत्त्वज्ञानाचा कितीही अभ्यास केला, अगदी बड्डरीनांवर प्रभुत्व मिळवू नही त्यामुळे पूर्ण आत्मनिकसनाची सिध्दी घडून आणता येणार नाही.

इथे 'साम्राज्य' या शब्दाचा उपनिषदांचा संग्रह आहे. प्राचीन वाङ्मयामध्ये ही संज्ञा प्रत्येक व्यक्तीच्या अंतर्गामी असलेल्या इश्वराच्या अधिष्ठानासाठी वापरत असत.

भगवान श्रीकृष्णाने अर्जुनाला जो गीतोपदेश केला त्याचे वर्णन करताना मांडवी म्हणताना ती अक्षर नव्हती देखा। ब्रह्मसाम्राज्यदीपिका। अर्जुनालागी चित्कविका। अर्जुनाच्या श्रीकृष्णा।

भगवंतांनी हजारो वर्षापूर्वी ११.९.१७०० अर्जुनासाठी ब्रह्मसाम्राज्याचे दर्शन घडवणाऱ्या सातशे दीपिका भावतूगीतेतील श्लोकांच्या रूपाने पाजळल्या होत्या.

वाग्वररी शब्दवरी शास्त्रव्याख्यानकौशलम्।

★ वेदुष्यं विदुषां तद्वत् भुक्तये न तु मुक्तये॥६०॥

त्याप्रमाणेच शब्दांचा ओघ अखंड असणारी विद्वानांची वाणी, शास्त्रांचे स्पष्टीकरण करव्यालीक त्यांचे कौशल्य आणि विद्वत्ता देखील भोगांना कारणीभूत ठरते.

तद्वत् या शब्दामधून मागील श्लोकाशी अस्फुट संबंध स्पष्ट होतो. विद्वानांची विद्वत्ता/त्यांचे वाक्पुंडल त्यांना मानसन्मान देऊ शकते. त्याचा मोक्षप्राप्तिसाठी काहीही उपयोग नाही. त्यामुळे तात्पुरती व तथाकथित प्रतिष्ठा प्राप्त होऊ शकते, मुक्ती नाही.

March 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31										

Even a mistake may turn out to be the one thing necessary to a worthwhile achievement.

आचार्यांनी येथे अगदी नेमके शब्द वापरले आहेत. वाणीचे चार प्रकार आहेत. त्यांपैकी वरवरी ही कनिष्ठ प्रतीची आहे. याच वाणीने आपण सर्व व्यवहार करतो. इथे आचार्यांना अभिनिवेशाचे बोलणे अपेक्षित आहे, त्याचप्रमाणे 'शब्दसरी' या शब्दानुन शब्दांचा फुफोरा किंवा शब्दबंबोक्ता सुचवली आहे.

गीतमधील 'पुष्पितां वाचा' हे शब्ददेखील याच अर्थाने वापरले आहेत.

अर्थातच नुसत्या पुस्तकी वाडित्याचा काहीही उपयोग नाही. हे यानुन स्पष्ट होते.

तसेच या दोन्ही श्लोकांच्या एकत्रित विचार मंथनानुन असे दिसते की आचार्यांच्या इष्टाने मुक्ते किंवा मोक्ष साम्राज्याप्रमाणे आहे.

विचार शब्दामध्ये प्रगत होण्यापूर्वी 'परा' या स्थिति असते. त्यापुढच्या स्वरुत अवस्थेमध्ये अस्तित्वाचा टप्प्यावर तो पश्चानि पर्यंत पोहोचतो. आता हा भाषेच्या मुशीतून नुसत्यांना सांगण्याच्या होताने शब्द-सुवाच्या मानिकेत उतरवण्याच्या प्रयत्नांच्या स्थिति असतो त्याला मध्यमा वाणी म्हणतात. आणि मगान सूचित केलेल्या शब्द सुवा जेव्हा एक येतो अशा स्थितीत येता तेव्हा त्या अभिव्यक्तीला वरवरी असे म्हणतात.

काही अभ्यासक नुसत्या अनुत्पादक व बोलभोड चर्चांमध्ये स्वतःला गुंतवून घेतात. अशा वाचाकांचा इथे शिक्कार केला आहे. एकत्र जमून केलेल्या दिगंबर चर्चेपेक्षा ऋषिपुत्रिची रतिभर लायना अधिक पवित्र आहे.

शब्दज्ञान हे फार तर उदरनिर्वाहाचे साधन किंवा शब्द लोकेपणा मिळवण्यासाठी उपयोगी ठरेल, मुक्तेसाठी नाही.

April 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30								

अविज्ञाने परं तन्ने शास्त्राधीनिसु निष्फला।
विज्ञाने चापि परं तन्ने शास्त्राधीनिसु निष्फला।

अर्थ - परमात्म तज्व कळते नसताना शास्त्राचे अध्ययन व्यर्थ आहे. आणि परमात्म तज्व कळल्यानंतर लुब्धा शास्त्राध्ययन व्यर्थ आहे.

या श्लोकाची रचना सुमणितान्तराची आहे.
पद्ये सति गदानस्य भेषजग्रहणेन किम्।
पद्येऽज्ञाने गदानस्य भेषजग्रहणेन किम्।
तमाखुपत्रं राजेन्द्र भज माज्ञानदायकम्।
तम् आखुपत्रं राजेन्द्र भज माज्ञानदायकम्॥
परमात्मतज्व कळते नाही तर नुसता विविध तज्वज्ञानाचा उपनिषदांचा अभ्यास करणे व्यर्थ आहे कारण ते नुसते शाब्दिक ज्ञान ठरते. आणि परमात्मतज्व कळल्यानंतरही शास्त्राचे अध्ययन व्यर्थ करते कारण एकदा अंतिम, शब्दगीत तज्वज्ञान समजले की शब्दज्ञानाची गरज संपते. एकूण काय परमात्मतज्व कळल्यापूर्वी वा कळल्यानंतर शास्त्राभ्यास गोंग ठरतो.

मात्र याचा अर्थ शास्त्राभ्यास कळव नये असा मात्र नाही. तर शास्त्राभ्यास हा अध्यात्म - महाविरचा एक टप्पा आहे. तो गावून लिये यावायु नये तर पुढे जाऊन मोडीपत्रांनी करून घ्यायची आहे

शास्त्राभ्यासातून आनंद मिळतो हे नक्की! पण त्याचे त्रासपेक्षा श्रेष्ठ स्वर्गाचा आनंद प्राप्त होणे हे त्याचे त्रासपेक्षा महत्त्व वाढत नाही. अंधार असताना पंगतीचा उजळ प्रकाश देतो परंतु सूर्य उषसच्यानंतर त्याचे काय महत्त्व?

तवरी तवरी जंवलू करी गर्जना
जव त्या पंचानना देखिन नाही हा माय।
साध्य प्राप्त झाल्यानंतर साधनला चिकटून राहायचे नाही
हेच आचार्यांना यातून सांगायचे आहे.

March 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31										

हे विधान वरवर पहाता विरोधाभासही वाटते परंतु इथे तसे विधान जाणीवपूर्वक केले आहे. हा श्लोक म्हणजे सत्यतत्त्व प्रतिपादन करणारे एक स्पष्ट विधान आहे.

आत्मप्राप्ती झालेल्या व्यक्तीला उन्मत्तम श्रुतिग्रंथ वाचून श्रुतिमळकीच्या प्रचंड अकल्पितानेही सौम्यपणाने का होईना हसूच आहे पाहिजे. ज्यांना सत्यतत्त्वाची ओळख पटलेली नाही त्यांना श्रुतिग्रंथाच्या वाचनाने फारसा आनंदही मिळणार नाही. म्हणजेच उपक्रम श्रुतीच्या माणसाला उपनिषदे म्हणजे पोकळ शब्द आहेत.

शब्दजालं महारव्यं चित्तभ्रमणकारणम्।

अतः प्रयत्नाज्ज्ञातव्यं तत्त्वज्ञानमात्मनः ॥६२॥

शब्दजाल हे मनाला गोंधळात वाडणारे मोठे अरव्य आहे म्हणून तत्त्वज्ञान गुरुकडून आत्मतत्त्व प्रयत्नपूर्वक जाणून घ्यायला हवे.

शास्त्र ही अत्यंत शब्दांवर आधारलेली असतात. त्यात मन गव्घिद्या कारणे शब्द ही त्यात असतात. म्हणून त्यातील गर्भितार्थ ज्ञानज्ञानी व्यक्तीकडूनच जाणून घ्यायला हवा.

शास्त्र या संज्ञेत वेद, उपनिषदे, स्मृति, पुराणे या सर्व गोष्टी येतात. त्यात काही वेळा परमात्मतत्त्व सगुण साकार असल्याचा उल्लेख येतो तर कधी त्याचे निर्गुण, निराकारी रूप मनावर ठसवले जाते. त्यामुळे साधकाचा गोंधळ होऊ शकतो. परमात्मस्वरूपाविषयी संभ्रम उत्पन्न होऊ शकतो. निरिक्त अरव्यात शिरलेल्या प्राणसापी जशी पिराभूत होते तशी काहीशी परिस्थिती शब्दजालाने साधकाच्या साधकाची होते.

April 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30								

SUNDAY

MAR '16

27

087-279 WK-12

इथे आचार्य एक घोव्याची सूचना देतात. तात्वज्ञानविषयक चर्चा म्हणजे एक अंधःकारमय आणि भयाण असे अरण्य असून तिथे विषारी वनस्पती आणि हिंस्र प्राणी निरपराध आणि बेसावध यात्रिकांवर झडप घालण्याकरता दवा घडून बसले आहेत. म्हणजेच तंत्रिकेक तत्वज्ञान दरीक आपला पुडा पटकून देण्यासाठी दुसऱ्याची मते खोडून काढतात. इथे जो कोणो निष्कलनीयपणाने प्रवेश करेल त्याच्यावर हका होई. नाश होई अशी सूचना नवीशिक्ष्याला देत आहेत. अनेक नवे साधक उत्साहाने शिरतात व अध्वर्यूच्या मताखाली दडपून जातात. तेथे अगोदर पुरेशी अनुभव समन्वय, अधिकार प्राप्त केल्यावरच, उपासना वा ध्यानसाधनेच्या मार्गे आत्मतत्त्व समजावून घ्यावे.

अज्ञानसर्वदृष्टस्य ब्रह्मज्ञानोपधं विना।
किमु वेदेषु शारङ्गेषु किमु मंत्रैः किमौषधैः ॥ ६३ ॥

अज्ञानरूपी सर्पीने देश केलेल्या माणसाला ब्रह्मज्ञानरूपी औषधधारिवाय वेदांचा आणि शारङ्गांचा काय उपयोग? इतर मंत्रांचा आणि औषधांचा तरी काय फायदा? विश्व हे अशाश्वत, अस्थायी असताना नेच शाश्वत आणि सारसर्वस्व मजणे हेच अज्ञान आहे. अज्ञान म्हणजेच अविवेक, अहंकार - हा किती भयंकर असला हे स्पष्ट करताना त्याला सर्पाची उपमा किती आहे. ही उपमा किती सार्थ आहे त नामदेवाच्या प्रोत्सव गोष्टीवरून समजते. नामदेवाचा भक्तिभाव फार मोठा असल्याने देव त्याच्याशी झालेला. परंतु माझ्याशी देव जोकता याच गोष्टीचा अहंकार साम्याने तो अहंकाराचा कप पुसण्यासाठी मुक्ताईने मुक्ति योजली, व त्याला कथ्य म्हणून उपहास केल्यावर अहंकाराने उरली मारली

March 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31										

त्यामुन प्रथमतः देवारी मांडणी केले वनंतर औंध्या
मागनाथाच्या मांदेरात गेल्यानंतर, पिडीवर पाय
ठेवून सोपलेल्या मूलतःप्राची कडक, शाब्दात
कानउद्याडणी, केळी. हे सर्व अहंकाराचे विष
अंगत भिनव्याच उदाहरण आहे. त्यावर उतारा काय?
औषध काय? मित्र कोणता?

तर, ज्या वृद्धाने 'ज्या ठिकाणी इश्वर नाही, अशा
ठिकाणी माझे पाय नुच उचकून ठेव' या वाक्याने
उतार पडला, आणि मूळच्या भाक्तेभावावर पडले अहंकाराचे
आवरण गळून पडले. सर्वत्र इश्वर असून राहिला आहे त्याचे
ज्ञान झाले आणि नामदेव खऱ्या अर्थाने मुक्त झाले,
नामदेवांच्या बाबतीत हे श्रुत झाले पण तेच
योगदेवांच्या बाबतीत टप्पारव्याने झाले,
इथे आचार्यांनी अज्ञानावर सर्पिचे रूपक केले आहे.
ने वायल्यावर नाथमहाराजांचे 'विंचू चावला' हे वाक्य
प्रकथने आठवते.

अविद्येच्या सर्पदंशाने पछाडलेल्यांचे क्लेशकारक
चिन्मम आत्मस्वरूप प्राप्तीनेच फक्त कमी होत असतात.
तिथे दुसरा उपाय नाही. जेव्हा सर्पदंश होतो तेव्हा
वेदना इतक्या तीव्र असतात की त्यावेळी जाल-पाल
दजा, प्रतिष्ठा, काळ-स्थळ याचे भान उरत नाही.
अशा वेळी कोणूनही मिळालेली मदत स्वीकारली जाते
त्या तीव्र दुःखाच्या झुंकी केवळ पूर्ववत आरंभ व चैतन्य
प्राप्त होईल अशा औषध उपायाचीच केवळ इच्छा
केली जाते.

त्याचप्रमाणे, साधकाचा अविद्या सर्पिचा देश होतो
तेव्हा अविद्येवरील लोडगा मूलून सत्यतत्वाचे ज्ञान
प्राप्त करून घेणे हाच एकमेव व रामबाण उपाय
आहे. बाकी सर्व उपाय मदपणे परिणाम करणारे आहेत,
त्यांचा तसा फारसा उपयोग होत नाही

April 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30								

TUESDAY

MAR '16

29

089-277 WK-13

न गच्छति विना पानं व्याधिरीषद्यशब्दतः ।
विनाऽपरोक्षानुभवं ब्रह्मशब्देन मुच्यते ॥ ६४ ॥

March 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31										

To fear death means that you do not understand the importance of life.

मोक्षास्य हेतुः प्रथमो निगद्यते

वैराग्यमत्यन्तमनित्यवस्तुषु।

नंतः शमश्चापि दमस्तितिक्षा

न्यासः प्रसक्ताधिककर्मणां श्रृणु ॥०१॥

097-269 WK-14

अनित्य वस्तुविषयी अत्यंतिक वैराग्य हे मोक्षाचे पहिले कारण म्हटले जाते. नंतर शम, दम, तितिक्षा व आसक्तियुक्त सर्व कर्मांचा त्याग ही कारणे आहेत. साधनयुक्तपुण्य विवेकानात आचार्यांनी प्रथम स्थान नित्यानित्यवस्तुविवेकाचा दिले होते, इथे मोक्षाचा उपाय सांगताना त्यांनी अतित्य वस्तुविषयी अत्यंत वैराग्य हे प्रथम साधन आहे असे प्रतिपादन करतात. सौंदर्य, नाक्य, आशुष्य या सर्वच गोष्टी क्षणभंगुर आहेत. इतकेच नाही तर या विश्वातील सर्वच विषय संपणारे आहेत हे कळल्यानंतर त्या विषयी उदासीनता, वैराग्य उत्पन्न होणे ही या मणीवरची, पहिली पायरी आहे.

त्यानंतर शम, दम, तितिक्षा या पायऱ्या आहेत. शिवाय जुलता कर्मांत्याग न म्हणता स काम कर्मांचा, आसक्तीयुक्त कर्मांचा त्याग सुचवतात. कारण कर्मकर्त्याची अपेक्षा वळखून घेतले कर्मच कर्मबंधनाचा कारणीभूत ठरते.

जिये पूर्ण वैराग्य असेल तिथेच विवेक बुद्धी विकसित आणि परिपूर्ण होऊ शकते. विषयवस्तुविषयी अनिच्छा, निर्माण साध्याखेरीज आपण ज्ञानाच्या प्रवेश व्यापारपर्यंतही पेलवू शकत नाही.

जीवनाचा जोम हा काटेकसरतीने खर्च करताना असेंग हा सहाय्यकारी ठरतो. उठे शम, दम, तितिक्षा यांच्या योगाने मुक्त साकल्या शकता वळण आणि शिस्त कावता येईल.

May 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
						1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31					

THURSDAY

APR '16

7

098-268 WK-14

ततः श्रुतिस्तन्मननं सततम्
ध्यानं चिरं नित्यनिरन्तरं मुनेः।
ततो ऽविकल्पं परमेत्य विद्वान्
इहैव निर्वीणसुखं समृच्छति॥७२॥

नंतर श्रवण, मनन आणि त्या चिरंतम सतत तत्वाचे
निरंतर ध्यान करून नंतर, त्या निर्विकल्प श्रेष्ठ
तत्वातून जाडिन विद्वान् इथेच मुक्तीचे सुख मिळवतो.
इथे ध्यान शब्द निदिध्यासन या अर्थाने आता
आहे.

April 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30								

Our patience will achieve more than our force.

May 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
						1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31					

SATURDAY

APR '16

9

100-266 WK-14

मज्जास्थिमेदःपलरक्तचर्मत्वगाह्वयेधातुभिरोभिरेवितम्
पादोरुवक्षोभुजपृष्ठमस्तकैर्ङ्गैरुपाङ्गैरुपयुक्तमेतत्॥

अहं ममेति प्रथितं शरीरं
मोहास्पदं स्थूलमितीर्यते बुधैः।
नमोनमस्वद्दहनाम्बुभूमयः
सूक्ष्माणी भूतानि भवान्ते तानि॥७७

मज्जा, आस्थि, मेद, मांस, रक्त, चरबी, त्वचा इ० सात धातूंनी युक्त आणि पाय, मांड्या, वक्षस्थळ, भुजा, पाठ, मस्तक इ० अंग-उपांगांनी युक्त असलेल्या 'मी, मासे' असा मोह उत्पन्न करणाऱ्या शरीराकडे विद्वान् स्थूल शरीर असे म्हणतात. आकाश, वायु, आग्नी, जल, पृथ्वी ही सूक्ष्म भूते आहेत.

काय ध्यायचे हे कळव्यापूर्वी काय रकायचे हे समजायला हवे. म्हणूनच आचार्य इथे आत्म्याबद्दल बोलण्याआधी अनात्म्याबद्दल बोलतात. ते भौतिक देहाचे वर्णन करतात. हा देह ७ धातूंनी बनलेला आहे, हा आधुर्वेदातील पारिभाषिक शब्द असला तरी यात रस व रत यांचा उल्लेख नाही. त्याऐवजी चर्म व त्वचा यांचा उल्लेख आहे. अथलिय इथे धातु याचा अर्थ केवळ घटक या अर्थाने ध्यायचा.

या देहावरच 'मी मासे' हा भाव निर्माण होतो. हा भाव अज्ञानमूलक आहे. आणि, मोह हे अज्ञानाचेच दुसरे नाव आहे. म्हणून आचार्य मोहास्पद शब्द वापरतात. या सर्व आहे कौशिल कथनाचा आणि विपरीत जाणाने भिरवणारा हा मानवी देह म्हणजे पोकळ डोक आणि वृथा स्वामित्व यांचे आश्रयस्थान आहे. आत्म्याचे स्वकम दिव्य असले तरी तो या धातूंनी वरबटलेल्या देहात राहतो.

April 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30								

परस्परांशनिमित्तानि भूत्वा

स्थूलानि च स्थूलशरीरहेतवः।

मात्रास्तदीया विषया भवन्ति

शब्दादयः पञ्च सुखाद्य भोक्तुः ॥१६६॥

त्या सूक्ष्मभूतांचे अंश परस्परात मिस्कून स्थूलभूते बनतात आणि ती स्थूलशरीरांच्या निमित्ताने कारणीभूत ठरतात. त्यांचे गुण हेच भोक्त्याचे पाच विषय बनतात.

आचार्यांनी इथे सूक्ष्मभूतापासून स्थूलभूते कशी बनतात याचा उल्लेख केला आहे. हाच उल्लेख उपनिषदातील विश्वोत्पत्ति प्रक्रियेतील पंचीकरणाचा आहे. मात्रा या शब्दाचा खरा अर्थ अंश असला असला तरी इथे मात्र तो गुण, या अर्थाने घ्यायचा आचार्य इथे पंच तन्मात्रांच्या निर्देश करत आहेत.

आकाश ————— शब्द
वायु ————— स्पर्श
तेज ————— रूप
आप ————— रस
पृथ्वी ————— गंध

त्यांचे हे गुण म्हणजेच त्यांच्या तन्मात्रा आहेत.

तत न मात्र म्हणजे केवळ तेच असते.

परंतु ही स्थिति पंचीकरणापूर्वीची आहे. इथे शब्द म्हणजे केवळ शब्द। त्यात इतर स्पर्श, रूप, रस, गंधचा तन्मात्रही अंश नसतो. पंचीकरणानंतर मात्र त्यांचे अंश परस्परांमध्ये मिस्कतात. त्यापूर्वी मात्र ते शुद्ध असतात.

May 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
						1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31					

MONDAY

APR '16

11

102-264 WK-15

नैसर्गिक शुद्ध अवस्थेत असणारी ही
महाभूत तन्मात्रा म्हटल्या जाणाऱ्या
परिणाम घटकोनी बनलेली असतात
प्रत्येक महाभूताची एक अशा पु वेगवेगळ्या
तन्मात्रा आहेत. स्थूलिकरणाच्या पहिल्या टप्प्यात
स्वतः दोन विभागांमध्ये विभागण्याची प्रत्येक
तन्मात्रेची प्रवृत्ती असते. दुसऱ्या टप्प्यात या तन्मात्रा
विभागून त्यांचे दोन भाग अलग होतात. तिसऱ्या
टप्प्यात पाचही महाभूतांचा अर्धा भाग तसाच राहतो
आणि दुसऱ्या अर्धा भागाचे प्रत्येकी चार सारखे
भाग होतात. विकसनाच्या चौथ्या टप्प्यात अर्धी
तन्मात्रा इतर चार तन्मात्रांच्या प्रत्येक ३ विभागांची
संयोग पावून स्थूल महाभूतांचे एक परिमाण तयार
होते. म्हणजे 'आकाश' या तन्मात्रेचा ३ भाग इतर
चार महाभूतांचा प्रत्येकी ३ भाग मिळून एक स्थूल
आकाश महाभूत तयार होते, अशा रीतीने
संयोगीकरणाची तंत्रिया घडत राहते.

April 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30								

य एषु मूढा विषयेषु
 बद्धा रागोरुपाशेन सुदुर्मिना।
 आद्यानि नियन्त्रियन्थ ऊर्ध्वमुख्यः।
 स्वकर्मदूतान ज्वेन नीताः॥७७॥

जे या विषयात दुर्मिद्य अशा आसक्तीच्या दृढप्राशने
 बद्ध होतात, ते स्वकर्मरूपी इतांकडून वेगाने नले
 गेलेले मूढ लोक त्याही, वर येतात, जातात.

विषयाची आसक्ती भागसाच्या शिकापी जत्यंत
 तीव्र असते हे स्पष्ट करताना आचार्य 'रागोरुपाश'
 असा शब्द वापरून शिकाय त्याका सुदुर्मि असे
 विशेषण लावतात. त्यातून आसक्तीरूपी पाशाची
 दुर्मिद्यता व्यक्त होते. एखाद्या मनुष्य जाला कनिष्ठ
 मध्यम किंवा वरिष्ठ कारामूढात नेला जातो तसा
 स्वकर्मरूपी इत त्याका उजम, अधम, मध्यम योनिमध्ये
 वेगाने घेऊन जातात. उर्ध्व गच्छन्ति सत्त्वस्थता.

धोडक्यात विषयासक्त जीव पुन्हा पुन्हा कर्म
 करत राहतात व कर्मबंधात अडकून निरनिराळ्या योनीत
 भटकत राहतात. अशा आसक्त लोकांना मूढ म्हणजे आहे.

विषयवस्तू म्हणजे निरूपद्रवी तन्मात्राय आहेत.
 आणि त्याच दुसऱ्या रूपात ज्ञानोद्विजे आणि स्थूल देह
 बनलेली असतात. वाफ आणि पाणी यातील मूलद्रव्य एकच
 असल्याने वाफ पाण्याला घडून वेगू शकत नाही.

May 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
						1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31					

शब्दादिभिः पञ्चसिरेव पञ्च।
 पञ्चत्वमापुः स्वगुणेन बद्धाः।
 कुरङ्गामातङ्गापतङ्गामौन
 भृङ्गा नरः पञ्चाभिरञ्जितः किम् ॥७८॥

हरिण, हनी, पतंग, मासा आणि भृङ्गा हे पाचही शब्दादि पाच गुणांपैकी आपापल्या गुणाने बद्ध होऊन मृत्यु पावतात. मग पाचही गुणाने आसक्त असलेल्या माणसाचे काय होईल ?

विषय हे जीवाच्या इष्टीने घातक असतात.

कुरंग हरिण - संगीत प्रिय असते. शब्द या गुणाने बद्ध होते.
 मातंग हनी - स्पर्शाची ओढ असते. स्पर्श " " " "
 पतंग पतंग - ज्योतीकडे आकर्षित होते. तेज रूप गुणाने बद्ध
 मौन मासा - पाण्याशिवाय राहत नाही. रस या " "
 भृङ्ग भ्रमर - वासाने वेडा होतो. गंध " " "

एकेका विषयाशी संबंधित असल्याने त्यांची दयनीय अवस्था होते. मग पाचही विषय ज्याला आकर्षित करतात अशा माणसाची अवस्था काय होते असे शब्दादि विषयांची आसक्ति जीवाला घातक ठरणारी आहे.

ज्याला विवेक वा वैराग्य नाही असा अज्ञानी मानव नेह्या वस्तुविषयाच्या मागे लागतो. नेह्या तो आपल्याच भ्रातृमय अवस्थेचा दुःखद बळी होतो.

दोषण नीत्रो विषयः कृष्णसर्पविषादपि।
 विषं निहन्ती भोक्तारं द्रष्टारं चक्षुषाप्ययम् ॥७९॥

(दोष) त्यात असलेल्या विषामुळे विषय कृष्णसर्पाच्या विषाहूनही नीत्र आहे. विष कृत्त ते स्वेन करणाऱ्याला मारते. विषय मात्र त्याच्याकडे डोक्यांनी पहाणाऱ्याला मारते.

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30								

कृष्णसपत्ति विष है अत्यंत जहान् समुज्जने, जान. विष स्वतः कल्याण मूल्य आढवतो परंतु विषयांकडे नजर गेली तरी ते नाश करतात. 'चक्षुषा आपि' हे पद इथे इतर चार इंद्रियांचे प्रतिनिधित्व करते.

विषयापाशा महापाशाद्यो विमुक्त सदुरुत्पजान् ।

स एव कल्पते मुक्त्यै नान्यः षट्शास्त्रवेद्यापि ॥८०

त्यागव्यास आतिशय अवघड अशा विषयासक्तीच्या महापाशातून जो सुटका तोच मुक्ती मिळवण्यास समर्थ होतो. इतर कुणी षड्दर्शनाचा जाणकारही समर्थ होत नाही.

एकदा का विषयासक्तीच्या पाशातून मुक्त झाला की तो माणूस मुक्तीच्या मागील अधिकारी होतो. तितका षड्दर्शनाचा अभ्यास करणारा पात्र होऊ शकत असे नाही. केवळ शास्त्रज्ञान मुक्तीसाठी पुरेसे नाही. वैराग्य त्याहीपेक्षा महत्त्वाचे आहे.

अंगात वैराग्य लागते नाही तर शक्ती चुकीच्या आणि वायफळ मागील वाया जाते, त्यापेक्षा तो शक्ती आत्मसंस्करण आणि आत्मपुनर्शोधनाच्या उच्चतर हेतूकरणाची साठवून ठेवावी.

इंद्रियांवर नियंत्रण ठेवणे ही निश्चितपणे कठीण गोष्ट आहे. परंतु विवेक असेल तर वैराग्य साहजिकपणे येते. तत्त्वज्ञानाच्या षड् दर्शनाच्या शास्त्रात पादंगत असणारे विद्वान देखील अविद्या आणि विपरीत ज्ञान यातून पूर्ण मुक्त होत नाहीत. केवळ ग्रांथिक ज्ञानाचे प्रगति होणे शक्य नाही. त्यासाठी चित्तशुद्धी, सममिती, आध्यात्मिक उपयोजनशक्ती आणि कायिक तपस्या हवी.

May 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
						1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31					

आपात वैराग्यवतो मुमुक्षून्

भवाब्धिपारं प्रतिशान्तमुद्यतान्।

आशाग्रहो भज्जयते इतराले

निगृह्य कण्ठे विनिवर्त्य वेगान् ॥१॥

प्रसंगवशात् वैराग्य प्राप्त झालेल्या व भवसागर पार करून जाण्यास उद्युक्त झालेल्या मुमुक्षूंना गळ्याला धरून आशाकूपी भगर वेगाने मागे परतवून खोल समुद्रात बुडवते.

आशाग्रह म्हणजे आशाकूपी भगर आणि आशा म्हणजे विषयासक्ती. पाणी कापत जाणाऱ्या माणसाचा पाय ओढून भगर त्याला भक्ष्य बनवते तशीच विषयासक्ती मुमुक्षूला मागे ओढते आणि विषयात अडकवून त्याचा नाश करते. त्याला अघोरातीकाडे नेते.

खोल्या किंवा लातुरत्या वैराग्यावर कोणी तग धरू शकत नाही.

खोल बौद्धिक प्रत्ययाने निर्भीण होणारी जीवाभावाची ज्ञानपूर्ण स्थिती म्हणजे खरे वैराग्य। फसव्या वैराग्याने इतरकांचा नाश झाला आहे.

आचार्य इथे विरागी व्यक्तींची विषयवासना आणि वखवखलेल्या भगरी यांची तुलना करून त्यातील विघ्ने निदर्शनाला आणून देत आहेत. ह्या कामना वही पडलेल्या बापड्यांची मान्य धरतात आणि त्यांना खाली ओढत आणतात.

भगवद्गीतेच्या सतवनात दुस्तर अशा नवीनच वर्णन करताना 'शल्यग्राहकी' असे म्हटले आहे.

April 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30								

विषयाख्यग्राहो येन सुविरक्त्यासिना हतः।
 स गच्छति भवाम्भोधेः पारं प्रत्युह्वजितः॥२॥

ज्याने अत्यंत विरक्तीरूपी खड्गाने विषया
 स्क्तीरूपी मगरीला मारले तो निविच्यपणे
 भवसागरापार जातो.

मागील श्लोकात विषयास्क्तीवर मगरीचे
 रूपक केले होते तर या श्लोकात त्यावरील
 रामबाण उपाय सांगत आहेत. विरक्तीचे लक्षण
 खड्ग वापरून विषयास्क्ती समूक नाहीशी केली
 तर भवसागराच्या पलीकडे जाता येते.

असंगशस्त्रेण हृदेन चिन्ना

आपल्यामधील विवेकशक्ती जेव्हा झोपलेली असते
 तेव्हाच आपल्यात कामना निर्माण होतात. आणि
 सुखाची धुक धाण करतात. जेपर्यंत शुद्ध बुद्धी
 जागृत असते तेपर्यंत मनाच्या लहरी आणि
 आभास आंतरिक साम्राज्य सुखाची लुटमार करू
 शकत नाहीत. विवेकाचा जर स्थैर्य असते तर मग
 कामना - मग त्या कितीही हृद असोत - आक्रमण
 करायला धजावत नाहीत.

विषमविषयमार्गे गच्छतोऽनच्छ बुद्धेः

प्रतिपदमभिघातो मृत्युरप्येष सिद्धः।

हितसुजनगुरुकथा गच्छतः स्वस्थ युक्त्या

प्रभवितफलसिद्धेः सत्यमित्येन विधिः॥३॥

विषयरूपी अंचसखत, खडकाळ मागविरुम मलिन
 बुद्धीने याकणात्याचा पावलोपावती घात करल्यास
 मृत्यु सिद्ध असतो (परंतु) आप्त, सज्जन आणि गुंड्या
 वचनानुसार जाणान्याला योग्य फायाची प्राप्ति होत हे
 स्वस्थ आहे असे न जाणो

May 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
					1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	
16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31					

मुक्तीच्या मार्ग विषयकची विद्वानांनी
भरलेली आहे. त्यावरून चालणाऱ्याची बुद्धी
शुद्ध म्हणजेच आत्मकीरहित हवी.

कठोपनिषद अध्याय- २ वक्र- १ मंत्र- २
मध्ये म्हटले आहे की भोग म्हणजे मृत्युच पार
आहेत. म्हणजे भोगातून वासना आणि वासनेतून
पुन्हा जन्म पुन्हा मृत्यु असे चक्र सुरु राहते
मुक्तीच्या मार्ग आक्रमत असताना गुरु आप्त
व सज्जन यांच्या बोलण्यावर विश्वास हवा आणि
सावधचणाही हवा. विषयात राहूनसुद्धा त्यापासून
दूर राहणे म्हणजे कमलपत्राप्रमाणे जो राहतो
त्याला मुक्ती निश्चित मिळते.

विषयसुखापभोगेच्छेच्या मार्ग सरळ मृत्युकडे
नेता तर दिव्य अध्यात्म मार्गाने अमृतत्व प्राप्त होते.
हे श्रुतिग्रंथांमध्ये सातत्याने सांगितले आहे
आतिभोगासक्ती ही जीवन शक्ती निकामी करते.
एवढेच नाही तर पशुभावना इढ करत असते, असा
मनुष्य गुन्हेगारी वृत्तिकडे वळतो. आणि उत्क्रांतिच्या
शिडीवरून खाली खाली घसरत जातो.

त्याउलट उत्क्रांतिच्या शिडीवरून वरवर नेणारा
मार्गही मोकळा असतो. तो हक्क हक्क चढत गेल्यास
परिभ्रान्तेच्या शिखरापर्यंत नेऊ शकतो. मात्र तो चढत
असताना अधिकारी मार्गदर्शकाच्या सूचना त्याने
पाळायला हव्यात.

हितसृजन गुरुकृत्या - श्रीगुरु हे शिष्यांचे हित
चिंतणारे आणि श्रेष्ठ हवेत, या मार्गाशी सुपरिचित
आणि अनुभूतिमध्ये स्थिरावलेले हवेत. ते सृजन हवेत.
शुद्ध आचरण हवे. नुसती धार्मिक वाचकता नको.

मुक्त्या - याशिवाय प्रत्येक शिष्याने आपली चिंतन प्रज्ञा
जोपासली पाहिजे. आपले व्यक्तिमत्व गुरुंच्यापुढे दबले जाऊनये

April 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30								

मोक्षस्य कांक्षा यदि वै तवास्ते
 त्याजानि दूरादिष्वथान्विषं यथा।
 पीयूषवन्नोषदयाक्षमार्जवं
 प्रशान्तिदान्तीर्भज नित्यमादरात्॥

जर तुला मोक्षाची इच्छा असेल तर विषयप्रमाणेच विषयाचा अत्यंत दुरुनच त्याग कर, आणि अमृताचे सेवन जसे आदराने तसे संतोष, दया, क्षमा, शांती, मज्जुता व उदारता या गुणांचे नित्य ग्रहण कर.

तुला एकदा आचार्य विषयत्याग करून गुण संपादन करावेत अशी सूचना करतात. इथे आचार्य सदगुणांची तुला अमृताशी करतात. हे गुण देखील अमृताप्रमाणेच दिव्य, स्वर्गीय आणि अमरत्व देणारे आहेत. त्यामुळे ते अंगी बाणवण्यासाठी आरेकार प्रयत्न करावेत. संतोष, दया, क्षमा, शांती, उदारता व मज्जुता हे चित्तशुद्धीसाठी उपयुक्त आहेत आणि चित्तशुद्धी साठी को आत्मज्ञान सुरुभय आहे.

बाहेरमुख असणारी जागे प्रिये विषयसुखात जेव्हा रमतात तेव्हा आंतरिक शक्तीचा अपव्यय होतो. हीच शक्ती जेव्हा साठवली जाते ती चांगल्या कृतीकडे वळवायला हवी. नाहीतर या शक्तीच्या व्यर्थ अपव्यया मुळे व्यक्तिमत्त्वामधील सौंदर्य व तेज यांचा नाश झाल्यामुळे निरानेराव्या विकृती निर्माण होतात.

अशी संधित केलेली शक्ती, सौंदर्य व कल्प्याण वाढवण्यासाठी उपयुक्त ठरू शकते, त्यासाठी मार्गदर्शन हवे. वर निर्देश केलेले गुण अंगी बाणवण्याची दक्षतापूर्वक साधना करू लागलो तर इतर सहसाधकांशी तादात्म्य शोधून बंधु भावनेचा आनंद उपभोगता येईल.

May 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
						1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31					

अनुक्षणं यत्परिहृत्य कृत्यं

अनाद्यविद्यानूतबन्धमोक्षणम्।

देहः परार्थोऽयमुपव्य पोषणे

यः सज्जते स स्वमनेन हन्ति ॥२५॥

अनादि अविद्येने निर्माण केलेल्या बंधातून मुक्त होणे हे जे निरंतर कर्तव्य आहे ते सोडून दुसऱ्यासाठी असलेल्या देहाच्या पोषणात जो तत्पर राहतो, तो असे कुरव्याने स्वतःचाच घात करतो.

देह हा काळ्या जाणार शेवटी ॥

हे खरेच आहे. देह परार्थ आहे. त्यावर

आपकी सना नाही, हक्क नाही, तो रिकवा यासाठी आपण काही करू शकत नाही, तो केव्हा जावा हे आपल्या हातात नाही अशा स्थितीत देहाची चिंता

कशाका करायची? त्यात वेळ घालवणे अयोग्यच आहे, त्यापेक्षा तो वेळ माणसान् आत्म स्वरूपज्ञानाच्या प्रयत्नात घालवणे महत्वाच आहे.

अयोग्य, अनावश्यक गोष्टीत वेळ दवडणे म्हणजे स्वतःचा नाश करून घेणे आहे.

मम- बुद्धी यांना कार्य करण्याकरता त्या वेळेपुरते पुरवक गेलक कार्यक्षेत्र म्हणजे शरीर होय. अशा वेळी तो व्यक्ती अविद्येमुळे देहाशी तादात्म्य होऊन कर्तृत्व व भाक्तृत्व स्वतःकडे घेऊन जेव्हा आचरण करते तेव्हा त्याची अद्यागती अटक आहे.

दारु व्याकला वाहनचालक हृष्टी भ्रम होऊन खेदकारणे वाहन चालवत साडावर धडकतो परंतु भ्रान्तावर असणारा वाहनचालक इष्ट ठिकाणी सहज रीतीने, सुखाने, वेगाने पोहोचतो. देहास्तके आश्चर्यकारक अचरण मिळूनसुद्धा त्याचा योग्य वापर करत नसले तर त्याका आत्महत्याच म्हणायला हवे.

April 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30								

शरीरपोषणार्थं सन् य आत्मानं दिव्यते
 ग्रहं दास्यिया धृत्वा नदीं तर्तुं स इच्छति ॥ ८६ ॥

शरीराचे पोषण करीत राहणारा जो आपला
 तन्व जाणव्याची इच्छा करतो, तो ज्यू मगरीत्याच
 ओंडका समजून नदी पार करण्याची इच्छा करतो.
 देहात रमलेले असताना आत्मतन्वाच्या प्राप्तीची
 इच्छा करणे कसे चूक आहे हे या उदाहरणावरून
 आचार्य सांगतात. नदी पार करण्यासाठी ओंडका
 हवा. परंतु मगरीका ओंडका माणून घडू घडून
 ठेवले जर नदी तर पार होणार नाहीच परंतु त्या
 मगरीचे अक्षय बनून तिच्या पोटात जाणे कठीण.
 म्हणजेच विषयप्राप्तात गुरकडून जाऊन तो
 जन्म-मृत्यूच्या चक्रात अडकेले.

देहपोषण आणि मुक्ती या दोन्ही गोष्टी एकाच
 वेळी घडू शकणार नाहीत. एका म्यामात दोन
 तळवारी एकाच वेळी राहू शकत नाहीत.

जेव्हा संन्यासार्थी व्यक्ती आपल्या मूळ दिव्य
 स्वरूपाचा विसरून जाते तेव्हा देहाचा सर्वस्व मानते.
 देहाची चिंता करणे म्हणजे देहाशी तादात्म्य पावण्याची
 अभिव्यक्ती आहे.

खांबाच्या ठिकाणी भुताचा भास होतो तेव्हा त्याच्या
 इष्टीने तिथे खांब नसतोच. आणि जो त्या खांबाचा
 पहलो, ओळखतो त्याच्या इष्टीने तिथे भूत नसतेच.
 ओंडक्यात जो देहाशी तादात्म्य पावतो, त्याचे
 पोषण करू शकत नाहीत ते पुष्ट करू शकत नाहीत आणि शक्ती
 दवडता तो स्वयंतच मूर्ख होय.

May 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
						1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31					

मोह एव महामृत्युमुमुक्षोर्विपुलादिषु।
 मोहो विनिर्जितो येन स मुक्तिपदमहति ॥ १ ॥
 मोहो जहि महामृत्युं देहदारसुतादिषु।
 यं जित्वा मुनयो यानि तद्विष्णोः परमं पदम् ॥

देहादिकांविषयीचा मोह हा मुमुक्षूचा महामृत्युच होय. ज्याने हा मोह टाकला त्याला मुक्ती प्राप्त होते. देह, पत्नी, मुलगा इ. विषयीचा मोह सोड. ज्या मोहाला जिंकून मुनी श्रेष्ठ अशा विष्णुपदाका जातात, वपुरादिषु — देहदारसुतादिषु या दोन्ही ठिकाणी आदि या शब्दातून भौतिक पदार्थ जड वस्तु सूचित होतात. सर्वच एव्हिक गोष्टी विषयीची आसक्ती ही मृत्युप्रमाणेच आहे.

एकदा ही आसक्ती सुटली की श्रेष्ठ अशा विष्णुपदाची प्राप्ती होते. ते विष्णुपद म्हणजेच मोक्षा इथे दारा म्हणजे केवळ जीवनासाठी- पत्नी एवढाच अर्थ नाही तर पुढच्या सुखाकरता, पुढी ज्यांच्यावर अवलंबून असता त्या सर्वांचा नेदरी दारा या शब्दाने होतो. नसलेय पुढच्यावर जे अवलंबून आहेत त्या सर्वांच्यासाठी सुत शब्द समजावा. दारा व सुत यांमध्ये सर्वच माती समाविष्ट आहेत.

चित्तनशील मुनी मात्र या निरर्थक मोहावर विजय मिळवतात. विषयसुखाच्या अनीत होतात आणि परमानंदाच्या परमोच्च स्थितीची अनुभूति घेतात. आध्यात्मिक साधकाकडे वस्तुमात्राकडे पहाण्याचा निकोप दृष्टी असते. सर्व कर्तव्यकर्म पार पाडत असताना त्या अडकत नाही. आपल्या विकासाची क्रमवार कळ वेत नाही स्वतःमधीक नीयतर व्यक्तिमत्त्वाकडून कदा देण्याकरता तो त्यापासून प्रशस्त अंतर ठेवत असतो.

April 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30								

त्वङ्मांसरुधिरस्नायुर्मेदोमज्जास्थिसंकुलम् ।
पूर्णं सूत्रपुरीषाभ्यां स्थूलं निन्दामिदं वपुः ॥२०॥

त्वचा, मांस, रक्त, स्नायु, मेद, मज्जा व आस्थी यांनी व्यापकते, मूलसूत्राने परिपूर्ण आणि निंद्य असते हे स्थूलशरीर आहे.

घृणा निर्माण करणाऱ्या पदार्थांपासून हे शरीर निर्माण झाले आहे. अनेक अमंगल गोष्टींपासून तयार झालेला हा देह विचारी मानवात कोणत्याही प्रकारचे आकर्षण निर्माण करू शकणार नाही.

पंचीकृतैर्भूतैश्च स्थूलैश्चः पूर्वकर्मणा
समुत्पन्नमिदं स्थूलं भोगायूतनमात्मनः
अवस्था जागरस्तस्य स्थूलाधिभुवो यतः ॥ २० ॥

पंचीकृत स्थूल भूतांपासून पूर्वकर्मनुसार आत्म्याचे भोग भोगण्याचे स्थान असलेले हे स्थूल शरीर निर्माण होते. जागृती ही त्याची अवस्था आहे. जिच्यामुळे स्थूल पदार्थांचा अनुभव येतो.

विश्रोत्पत्ती प्रक्रियेमध्ये पंचीकरणाला अतिशय महत्त्व आहे. पंचीकृत भूतांपासूनच स्थूलशरीर निर्माण होतात. जीवाला या स्थूलदेहामुळेच ऐहिक जगातील सारे उपभोग मिळतात. म्हणून त्याला आत्म्याचे भोगस्थान म्हणतात. जागृती, स्वप्न, सुषुप्ति या तीन अवस्था मानल्या जातात. त्यापैकी जागृती अवस्थेतच विश्रोत्पत्ती सर्व स्थूल पदार्थांचे आस्तित्व जाणवते. एखाद्या विवक्षित देहामध्ये वास्तव्य करणाऱ्या देहाच्या पूर्वकर्मनुसार स्थूल देह निर्धारित झालेला असतात. असा देह म्हणजे सुखदुःखांचे मांडार आहे.

May 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
						1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31					

SATURDAY

APR '16

23

114-252 WK-16

बाह्यन्द्रियैः स्थूलपदार्थसेवा
 स्वक चन्दनस्त्रादिविचित्ररूपाम्।
 करोति जीवः स्वयमेतदात्मना
 तस्मात्प्रशास्तिर्विपुषोऽस्य जागरे ॥११॥

जीव हा स्वतःच या स्थूलदेहाशी तादात्म्य पावून बाह्य इंद्रियांनी रिळे, माका, स्त्री इ. विविध स्थूल पदार्थांचा अनुभव घेतो म्हणून तर जागृतावस्थेत या देहाचे महत्त्व आहे.

जीवाला हे विश्व जाणवते तेच मुळी स्थूल देहामुळे! रिळेमाकादि या शब्दातून सर्व उपभोग्य वस्तूंचे सूचन होते.

आत्मतन्त्र स्थूलदेहाशी तादात्म्य होऊन स्वतः द्रष्टा म्हणून अभिव्यक्त होते आणि त्यानंतर ते वस्तुविषय जगताला स्वतःहून नेगेक समजते.

जीवाच्या इंद्रिये, स्थूल देह ही उपाधि आहे. नेहा व्यक्तिला भौतिक देहाचे भान नसते नेहा तो आपल्या भावतालाच वस्तुजगता पाहू शकत नाही मात्र जागृत अवस्थेत भौतिक देहाचे भान असते. ज्ञानेन्द्रियांचा मार्फत आपण अभिव्यक्त होत असतो नेहा जागृतावस्थेक तील जग उपलब्ध असते.

म्हणून जागृतावस्था होय स्थूल देहाची पूर्णतम अभिव्यक्त अवस्था आहे.

सर्वोऽपि बाह्यः संसारः पुरुषस्य यदाश्रयः।
 विद्धे देहमिदं स्थूलं गृहवद्गृहमेधिनः ॥१२॥

पुरुषाचा साराच बाह्य संसार ज्याच्या आश्रयाने आहे तो हा स्थूल देह गृहस्थाच्या गृहसारखा आहे असं जाण.

April 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30								

स्थूल देहाला घराची उपमा दिली आहे. गृहस्थ जसा गृहामुळेच गृह-स्थ म्हणून ओळखला जातो तसा स्थूलदेहामुळेच जीव संसारी बनतो. इथे पुरुष हा शब्द जीवात्म्या अर्थाने आला आहे. या जीवाला स्त्री, पुत्र, विज्ञ या सान्या उपाधि स्थूलदेहामुळेच लागतात. माणूस आपल्या घरात राहतो आणि चरिताथीची धडपड करण्याकरता दररोज बाहेर पडतो. जीवन साधने मिळवल्यावर त्याचा उपभोग घेण्याकरता व थोडी विज्ञांती घेण्यासाठी पुन्हा घराकडे परत येतो. नाजेत वाने होऊन नव्या दिवसाची नवी आव्हाने स्वीकारण्यासाठी पुन्हा बाहेर पडतो. त्याचप्रमाणे विषयवस्तूशी संपर्क साधण्यासाठी जीव भौतिक देहाच्या बाहेर पडतो. सुखदुःखांची लयी घेण्यासाठी पुन्हा देहात परत येतो. थोडक्यात, भौतिक देह म्हणजे बाह्य जगाचा अनुभव घेण्याचे निव्वक उपकरण नाही तर त्या अनुभावकाचा परत फिरण्याकरता ते विज्ञानस्थान सुध्दा आहे.

स्थूलस्य सम्भवजरामरणानि धर्माः
 स्थीत्यादयो बहुविधाः शिशुनाद्यवस्थाः।
 वर्णश्रमादिनियमा बहुधामयाः स्युः।
 पूजावमानबहुमानमुखा विशेषाः ॥१३॥

स्थूलदेहाचा जन्म, वाढक्या आणि मरण हे धर्म, स्थूलता हे इतर धर्म, बाह्य वर्गरे अवस्था, वर्ण-आश्रमांचे नियम, अनेक प्रकारचे रोग, सन्मान-अवमान, मान्यता हे प्रमुख वैशिष्ट्ये आहेत.

May 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
						1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31					

जन्म-मृत्यु हे विकार स्थूलदेहात् अस्मात्
जन्मतो आणि मरतो तो स्थूलदेह्य!

ब्रह्मण, इन्द्रिय हे वर्णभेद किंवा कर्का-गौरा
हे भेद देखील स्थूलदेहात् अस्मात्,
चार आश्रमातील नियम हे स्थूलदेहात् लक्ष्य होताना
स्थूल देह्य हा अनेक रोगांचे आश्रयस्थान आहे,
अनेक वेळा गौराचे हात-नुरे मिळतात ते
सुध्या स्थूलदेहात् मिळतात, आणि अपमान सहन
करता लागता तो देखील स्थूलदेहात्!

पुढे वेचली तिथे गौराच्या वेचव्या लागतात,
जाड-बारीकपणा हा स्थूलदेहात् असतो.

शरीर आहे म्हणून घात करणारे रोगही आहेत.

परिवर्तन हा सर्व अनित्य जो वस्तूचा स्वभावविरोध आहे
अहंकाराचे आश्रयस्थान व जगातील सर्व अनुभवांची

बैठक असलेल्या या भौतिक देहावर शिष्याचे लक्ष
केंद्रित रावे म्हणून ही सर्वसूचक विधाने आहेत.

सूक्ष्म शरीर

सुध्दीन्द्रियाणि प्रवण त्वगादि

घ्राण च जिह्वा विषयावबोधनात्।

श्रवणाणिपादा गुदमप्युपस्थ

कर्मेन्द्रियाणि प्रवणानि कर्मसु ॥ ८० ॥

विषयांचे ज्ञान करून देणारी ज्ञानेन्द्रिये

कान, त्वचा, डोळे, नाक, जीभ

कर्म करण्यात मग्न असणारी कर्मेन्द्रिये

वाणी, हात, पाय, गुदद्वार, जननेन्द्रिय

April 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30								

अहंकारे आचार्य जानेन्द्रियाणा बुद्धीन्द्रिये
गणतात. बुध मृगने जाणने व अवबोधन
मृगने जाणीव!

व्याक्तिमत्त्वाच्या निरनिराळ्या शक्तींनी
हून सूक्ष्म देह बनलेला आहे, या सर्व शक्ती
हून स्थूल देहाच्या व्दारा अभिव्यक्त होत असतात.
आपणापर्यंत पोहोचणाऱ्या संवेदनांचे ज्ञान होणे
त्यांना प्रत्युत्तर देणे या दोन्हीनी मिळून
पले जीवन अभिव्यक्त होत असते.
संवेदना आतपर्यंत पोहोचवणारी — जानेन्द्रिये
त्यांना प्रत्युत्तर देणारी — कर्मेन्द्रिये.

अंतर: करण चतुष्टय - १५, १६

अनिर्गच्छते संकरण मनोद्योः

अहवृत्तिश्चेन्नमिति स्ववृत्तिभिः।

मनुस्तु संकल्पविकल्पनादिभिः

बुद्धेः पदार्थाद्ध्यसायधर्मतः ॥ १५ ॥

अंतर: करण स्वतःच्या वृत्तीमुळे मन, बुद्धी, अहंकार व
त अशा चार नावांनी ओळखले जाते. संकल्प-विकल्प
रणारे मन आणि पदार्था संबंधीत्या निश्चय करणारी
ही बुद्धी असे म्हटले जाते.

नेत्र हे स्वतःहून कोहीही पाहू शकत नाहीत.
र ते आतील साक्षी पुरुषाचे पहल्याचे उपकरण आहे.
अंतर-उपकरणांना वेगवेगळी नावे आहेत ती
फक्त कार्यात्मक फरक निर्देशित करतात.

वस्तुतः सर्व अंतर उपकरणे एकाच मनोद्रव्याची
वृत्ती आहेत. त्यांची कार्ये मात्र भिन्न आहेत.
ती सर्व विचारांनीच बनलेली असतात.

विचार हे शंका व निराशा यांवर गोंधळ व विशेष या स्वरूपात असलात तेव्हा ते मन खनतात. मन जेव्हा इंद्रियज्ञानाच्या सदाभित, निश्चय करते तेव्हा त्या प्रानाने शांत स्थिति असलेल्या मनाला बुद्धि म्हणतात. अपेक्षा, इच्छा, आशा, निर्णय ही बुद्धीची कार्ये आहेत.

अत्राभिमानादहमित्यहंकृतिः।
स्वाध्यानुसंधानगुणेन चित्तम् ॥६६॥

इथे अभिमानाने 'मी' म्हणण्याच्या वृत्तीमुळे 'अहंकार' म्हटले जाते आणि आवडीच्या विषयांचे सतत चिंतन करण्याच्या रुढीमुळे 'चित्त' म्हणतात. या ठिकाणी 'चित्त' हा शब्द देहादेकांसाठी आलेला आहे. अत्र 'मी' माने करण्याची जो कृति, तिला अहंकार असे नाव आहे.

स्वाध्यानुसंधान म्हणजे स्वतःला इष्ट वाटणाऱ्या पुरूषाच्या ध्यास घेणे. (काय अंतःकरणाचे वेगवेगळ्या वृत्तींमुळे चतुर्विध विभागलेलात. (कच, स्त्री तिच्यातील शुभारंभाने पत्नी, वात्सल्यभावामुळे माता तर अकृत्रिम स्नेहभावामुळे बंधू, आज्ञाधारकपणामुळे सूनू होते. नसताने आहे. मन, बुद्धी, चित्त व अहंकार या चारीना मिळून अंतःकरणपुष्टय बनते व त्याच्या क्रीडनामुळे जनिंद्रिय व कर्मक्रियांच्या माफक त्या व्यक्तीला आपल्या भोवतालच्या जगाच्या संपर्कित येणे शक्य होते याकरता बाह्य उपकरणांच्या उत्तर म्हणून त्यांना अंतूर-उपकरणे (अंतःकरण) म्हणतात.

April 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30								

प्राणायानव्यायामनोदानसमाना भवत्यसौ स्वयमेव वृत्तिभेदाद्विकृतिभेदान्सुवर्णलक्षित्वादिक् ॥

★ वृत्तिभेदांमुळे जसे सोने वा पाणी तसाय हा प्राण स्वतःच प्राण, अपान, व्यनि, उदान, समान असा बहुविध होतो.

केवळ अंतःकरणच नाही तर प्राणही स्वतःच्या वेगवेगळ्या कार्यप्रवृत्तिंमुळे पाच प्रकारचा होतो. एकाच सुवर्णिय वेगवेगळे अक्षर घडवले की ते विविध प्रकारचे वारतात.

प्राणी साखरेच असले तरी तळ्यातले, विहेरीतले, घड्यातले प्राणी भिन्न वारते. तसेच उन्हाळ्यातील, हिवाळ्यातील किंवा पावसाळ्यातील प्राणी वेगळे वारते - बर्फ, वाफ, कोर, बुडबुडा, फुल,

तसाच हा प्राण स्वासोश्वासाचा मदत करतो तेव्हा प्राण असतो, उत्सर्जनाचा मदत करतो तेव्हा अपान असतो. पचनाचे कार्य सांभाळणारा

व्यान, रक्ताभिसरणाचे कार्य करणारा समान अशी विविध नावे आहेत. एकाच जीवनदायिनी शक्तीला ही निरनिराळी नावे दिली आहेत.

ह्या पंचप्राणांमुळे शरीरातील शरीर-क्रिया-संस्था बनलेल्या असतात.

व्याक्तमत्वाचा प्राण कोरी स्थूल देहाचा व सूक्ष्म अंतरदेहाचा सांघून ठेवत असतो. प्राणाच्या एका भागाचा स्थूल देहाशी संबंध आहे तर दुसऱ्या भागाचा सूक्ष्म देहाशी संबंध आहे.

May 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
						1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31					

वागादिपञ्च श्रवणादिपञ्च
प्राणादिपञ्चाध्मुख्याणी पञ्च ।
बुद्ध्याद्यविद्यापि च कामकर्मणी
पुयष्टिकं सूक्ष्मशरीरमाहुः ॥ १८ ॥

वाक् आदि पाच कर्मेन्द्रिये, श्रोत्रादे पाच श्रोत्रेन्द्रिये,
प्राणादे पाच प्राणे, आकाश ज्यात मुख्य आहे
अशी पाच महाभूते, बुद्धी वगैरे अंतःकरणचतुष्टय
अविद्या, काम व कर्म अशा आठ पुरांना मिळून
सूक्ष्म शरीर असे म्हणतात.

५ कर्मेन्द्रिये, ज्ञानेन्द्रिये, प्राण, महाभूते = २०
अंतःकरणचतुष्टय
अविद्या, काम, कर्म ३

२६

२० घटक दिसतात मग इथे अर्थात आठ पुरांचे
शरीर का म्हणतात तर त्याचे उत्तर असे आहे
की त्यांनी पाचपाच समूह हा एक घटक मानला आहे
ज्ञानेन्द्रिये, कर्मेन्द्रिये, प्राण, महाभूते, अंतःकरण आणि
अविद्या, काम व कर्म या सवाचे मिळून
सूक्ष्म शरीर बनते

व्यक्तीच्या अस्तित्वाक आत्मनिष्ठ व्यक्तित्वामध्ये
आध्यात्मिक सत्यतत्वाच्या अज्ञानाला इथे अविद्या
म्हटते आहे.

ही अविद्या कामना निर्माण करते आणि
देहपातकीवर अभिव्यक्त होणाऱ्या कामनांना कर्म
म्हणतात. या आठ घटकांना या ठिकाणी
'आठ पुर' असे म्हटले आहे, आणि त्यांच्या
एकीकरणाने त्या सवापासून सूक्ष्म देह बनता

April 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30								

इदं शरीरं शुणु सूक्ष्मसृजितम्।

लिङ्गं त्वपंचोक्तं भूतसम्भवम् ॥

सवासनं कर्मफलं अनुभावकं

स्वज्ञानतोऽनादि सपाधिरात्मनः ॥ १२५ ॥

पंचीकरण न ज्ञातेत्या भूतांपासून निर्माण झालेले 'सूक्ष्म' ही संज्ञा असलेले हे लिङ्गशरीर आहे हे सावधानपणे एक वासनानी युक्त आणि कर्माची शुभाशुभ फळे देणारे हे शरीर स्वतःच्या अज्ञानामुळे आत्म्याची अनादि अशी उपाधी आहे.

सूक्ष्मशरीरात्म्याय लिङ्गशरीर असलेले स्वतात त्याची निर्मिती अपंचोक्त भूतांपासून होते. सूक्ष्मभूते अपंचोक्त असतात. जेव्हा त्याचे अंश एकमेकात मिसळतात तेव्हा पंचीकरण प्रक्रिया पूर्ण होते. या सूक्ष्मभूतांपासून होणारे सूक्ष्मशरीर सवासन असते. कारण सकल्प विकल्प करणारे मन हा या सूक्ष्मशरीराचा मुख्य घटक आहे. स्थूल देहामुळे स्थूल पदार्थाच्या उपभोग घेता येतोतर सूक्ष्म देहामुळे त्याला कर्मफल अनुभवायला मिळतात. सूक्ष्म शरीर व्यक्त झालेले नसते त्यासाठी लिङ्ग (लक्षणा) ही शुणु असते.

सूक्ष्म शरीरामध्ये व्यक्तीमधील शुभ प्रेरणा असतात. हेच सूक्ष्म शरीर आपल्या वासनोसह अपूर्ण व्यक्तिगत जीवाभावाची भावना निर्माण करण्याकरिता आत्म्यावरील उपाधी बनते. गतकालच्या विचारांचे व कर्माचे व्यक्तिमत्त्वावर उमरलेले ठसे (स्मृती) याच आपल्या वासना असतात. गतकालच्या या स्मृतीच्या उपाधीनुसार विचारांचा पोत. गुण आणि गोष्टा ठेवला जातो.

May 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
						1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31					

स्वप्ने भवत्यस्य विभक्त्यवस्था
 स्वमात्रशेषेण विभाति यत्र ।
 स्वप्ने तु बुद्धिः स्वयमेव जाग्रत
 कर्त्ताननानाविधवासनाभिः ॥
 कर्त्रीदिभावं प्रतिपाद्य राजते
 यत्र स्वयंज्योतिरथं परात्मा ॥१००॥

स्वप्न ही या (सूक्ष्मशरीराची उपाधी लागतेल्या) जीवाची (जामृतीएन) वेगळी अवस्था आहे. जिथे तो केवळ स्वतःच्या सूक्ष्मशरीररूपानेच राहतो, स्वप्नावस्थेत बुद्धि स्वतःच जागृतीतील नानाविध वास्तूनांनी (संस्कारांनी) कर्तृत्वादि भाव धारण करून विहरते.

स्वप्न ही जाणीवेची जशी अवस्था आहे ती जेव्हा आत्मतज्ज्व संपूर्णपणे सूक्ष्मदेहाच्या व्दारा कार्य करत असते नागृतावस्थेत जाणीवतज्ज्व हे स्थल व सूक्ष्म देहाच्या व्दारा अभिव्यक्त होत असते मात्र स्वप्नातील जाणीवावस्थेत केवळ सूक्ष्मदेहाची अभिव्यक्ती होत असते. थोडक्यात, आपण स्वप्न पहात असताना सूक्ष्म देहात असतो.

जागृतावस्थेत दोन राकळ्या आणि प्रतिबध्द केलेल्या सुप्त वासना आणि जीवनात घेतलेल्या स्पष्ट अनुभव यांची अभिव्यक्ती आपण स्वप्नात पाहतो. ह्या महान आंतरिक नाट्यामध्ये स्वप्न पाहणारा मुख्य उर्खे उपभोगीत असतो आणि आत्मतज्ज्व, शुद्ध जाणीवतज्ज्व निव्वळ साक्षी म्हणून राहते.

आत्मतज्ज्व हे जागृती, सुषुप्ती व स्वप्न या तिन्ही अवस्थांमध्ये साक्षी व अस्पष्टित राहते ते कशातही गुंतले ज्ञान नाही.

कारणही कम आत्मतज्ज्वसि माकेन प्रदूषित करे शकत नाही

WK

ACTION PLAN

MAY '16

	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
	<p>प्रकृतिच्या उपाधिच्या वरमहाक करणाऱ्या धावपकीत हे आत्मतत्त्व स्वतःला गुंतवून घेत नाही. मात्र भोवतालच्या वस्तुमात्रांना त्या आत्मतत्त्वापासूनच आस्तित्व व कार्यशक्ती मिळत असते. ते स्वामिध्ये असून कशातच नसते हे त्याचे वैशिष्ट्य आहे.</p>						
18	9	10	11	12	13	14	15
19	16	17	18	19	20	21	22
20	23	24	25	26	27	28	29
21							

OBJECTIVES THIS MONTH

DATE	DESCRIPTION	REMARKS

APRIL '16	M	T	W	T	F	S	S	M	T	W	T	F	S	S
								1	2	3	4	5	6	7
	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
	22	23	24	25	26	27	28	29	30					

2016

JUNE '16	M	T	W	T	F	S	S	M	T	W	T	F	S	S
								1	2	3	4	5	6	7
	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
	22	23	24	25	26	27	28	29	30					

SUNDAY

MAY '16

1

122-244 WK-17

धोमात्र कोपाधि रक्षेपसाक्षी

न लिप्यते तत्कृतकर्मक्षयः॥

यस्मादसङ्गस्तत एव कमीभिः

न लिप्यते किंचिदुपाधिना कर्मैः॥

ज्याला केवळ बुद्धि हीच उपाधि आहे. जो स्वसाक्षी आहे. त्याला बुद्धिने केलेल्या कमीचा त्रुटि लागत नाही. हा आत्मा असंग आहे. त्यामुळेच बुद्धि उपाधिने केलेल्या कमीचा त्रुटि त्याला यत्किचित्ही लागत नाही.

स्थूलशरीराची - जागृतावस्था

सूक्ष्मशरीराची स्वप्नावस्था

जागृतावस्थेत स्थूल पदार्थांचे ज संस्कार अंतःकरणावर झाले असतील त्याप्रमाणे स्वभावस्थेत ते कार्य करित असते. मात्र अंतःकरणाचा वा बुद्धीच्या कोणत्याही कमीचा त्रुटि आत्म्याला लागत नाही, तो असंग आहे, आक्षेप आहे, केवळ साक्षी आहे, अव्यवस्थिततेत अर्जुनाला उपदेश करताना भगवंत

मृणतान -

यस्य न संकृतो भावो बुद्धिर्यस्य न लिप्यते।

हृत्वापि इमांश्लोकान् न हानि न निबध्यते॥

ज्याच्या मध्ये अहंकाराचा भाव नाही, ज्याची बुद्धि किंवा झालेली नाही तो या सर्व (अनुपेक्षातील) लोकांना माऊन देतील मारत नाही आणि परिणामात बंधनात पडत नाही.

समाजहितासाठी बुद्ध्यात प्रतिपक्षाचा बळी घेणे आणि वैयक्तिक कारणासाठी एखाद्याचा खून करणे हे समान मानता येणार नाही.

सैनिक, न्यायाधीश, डॉक्टर.

May 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
						1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31					

सर्व व्यापृति करणं लिङ्गमिदं.

साध्यदात्मनः पुंसः ।

वास्यदिकमिव तस्मिन्स्तेनैव

आत्मा भवत्यसङ्गोऽयम् ॥ १०२ ॥

ज्याप्रमाणे रंधा वगैरे सुताराच्या कार्याची साधने असतात त्याप्रमाणे हे किंगशरीर आत्म्याच्या सर्व व्यापाराचे साधन आहे, त्यामुळे हा आत्मा असंग असतो.

आत्मा स्वतः काहीही करत नाही. सारी कार्ये त्याच्या लाक्षीने हे लक्ष्मशरीर करणे. हा विचार मनावर ठसविण्यासाठी सुताराच्या साधनांची - रंधा, हतोडा - उपमा देतात. ही ल्यारे वापरण्याशिवाय सुतार काहीही करू शकत नाही. उपयोगामुळे जी जीव होते त्या हत्यारावर परिणाम होतो सुतारावर नाही.

त्याचप्रमाणे पाहणे, कल्पना करणे, विचार करणे ही सर्व कार्ये लक्ष्म शरीराची असतात. आत्म्याची नाही. भीती, शंका, संशय, ईर्ष्या, मत्सर, वैषम्य, आनंद, दुःख, मोद, समाधान, दुःख, शोक, संताप, धुसफुस, उद्वेग, कल्पना, आशा, अपेक्षा, चिंता, क्रोध

अन्धत्वमन्दत्वपुद्गलधर्माः

सौगुण्यवैगुण्यवशादि चक्षुषः ।

साधैर्यमूकत्वमुखाक्षार्थेव

श्रोत्रादिधर्मा न तु वेणुरात्मनः ॥ १०३ ॥

आंधळेपणा, कमी दिसणे, स्वच्छ दिसणे हे सारे डोळ्यांच्या चांगले वाईट असण्यावर अवलंबून असणारे गुणधर्म आहेत. त्याप्रमाणे साह्येपणा, मुळेपणा हे देखील

June 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30										

कान, लोंड यांचे गुणधर्म आहेत. आत्म्याचे नव्हे. डोक्यांचे गुणदोष हे डोक्याच्या सामर्थ्यावर अवलंबून असतात. श्रवणदोष वा वाचकोपही तसेच आहेत. त्याचा आत्म्याशी संबंध नाही. केवळकाचे विचार हे केवळकाच्या स्वभावाशी संबंधित असतात. त्याचा सुपादकांशी काही संबंध नसतो. पायात पडलेले सूयीचे प्रतिबिंब स्थिर राहणे किंवा डडुकोणे हे पायावर अवलंबून असते. त्यामुळे सूर्य काही अस्थिर होत नाही.

हृत्कार्य जर सदाप असले तर ते कार्यसमतेने वापरता येणार नाही. मुका, बहिरा, अंध असणे ही इंद्रियांची स्थिती आहे. आत्मा या अपूर्णतेचा ज्ञाता असतो. परंतु आत्मतत्त्व हे सर्वत्र परिपूर्णच असते. आणि ते सर्वांचा ज्ञाता असते. नेत्र, श्रोत्र, निवृत्त्या मागे द्यावे हे आत्मतत्त्वच असते. ज्यांना ते प्रकाशित करते त्यापैकी एकाचेही त्याच्यावर परिणाम होत नाही.

आचार्य म्हणतात - तूच आत्मतत्त्व आहेस.

गौतम बुद्ध म्हणतात - अजदीपो भव ।

उच्छ्वासनिःश्वासविजुम्भणक्षुत्

प्रस्पन्दनाद्युत्क्रमणादिकाः क्रियाः ।

प्राणादिकर्माणि घृदानि तस्माः

प्राणस्य धर्मावश्नपि पासै ॥ १०४ ॥

या श्लोकात प्राणांची कर्मे व प्राणांचे धर्म सांगितले आहेत. उच्छ्वास, निश्वास, जांभई, शिंक, तळोत्सर्ग, देहपात इ० सर्व क्रिया प्राणांची कर्मे आहेत आणि भूक, तहल हे प्राणांचे धर्म आहेत.

प्राणांची कर्मे व त्यांचे धर्म याचा आत्म्याशी काही संबंध नाही. आत्मा अक्रिय आहे.

May 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
						1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31					

प्राण-श्वसन, अपान-विसर्जन, ध्यान-^{उत्थर्जन} उदान-पचन आणि समान-अभिसरण ही आणि उच्छ्वास, निश्वास, जांभई, शिंक, मलासर्ग इ० प्राणाची कर्मे आहेत.

आणि तहान भूक हे धर्म (स्वभाव, वैशिष्ट्य) आहेत.
It's a characteristic of Prana.

आपल्याला भूक-तहान यांचे भान असते, तसेच देहाच्या गरजांची जाणीव असते. शरीर रचना व्यवस्थित चालू राहूवी म्हणून प्राण देहात कार्य करत राहताना, हे चेतन्यतात्व त्यांच्या अवस्थाना, गरजांना, कार्यांना प्रकाशित करत असते. म्हणजेच ते (चेतन्य) प्राणातून वेगळे आहे, ते सदा असतेच. हेच ते अपरवर्तनशील जाणीवतात्व आहे.

अंतःकरणमेषु चक्षुरीदेषु वक्त्रिणि

अहमित्यभिमानेन तिष्ठत्याभासते जसा ॥१०५॥

अहंकारः स विज्ञेयः कर्ता भोक्ताभिभावयम् ॥

सत्त्वादिगुणयोगेनावस्थानितयमस्मृते ॥

शरीरातील नेत्रादि इंद्रियामध्ये 'मी' अशा अभिमानाने चित्तप्रतिबिंबाच्या नेत्राने युक्त असे अंतःकरण राहते.

त्यालाच अहंकार म्हणायचे. हा कर्ता, भोक्ता व देहाभिमाना असतो. सत्त्वादि गुणाच्या योगाने तो तीन अवस्था प्राप्त करतो. थोडक्यात त्रिविध स्वरूपाचा होतो.

अहंकार ही काही शक्वता येणारी गोष्ट नाही. तो चतुर्विध अंतःकरणातच अंतर्भूत आहे. हेच अंतःकरण जेव्हा अनित्य देहाविषयी अभिमान बळगून लागते, मी-माझे हे असा भाव व्यक्त करू लागते. तेव्हा त्याला अहंकार म्हणायचे. हा अहंकार केशा सुरु होतो. वर चेतन्याच्या प्रतिबिंबाने युक्त होऊन जेव्हा आपल्याला

June 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30										

कर्ता, भोक्ता, मातृ लक्षणानि. त्या वेळी त्या अंतःकरणाच्या अहेकार म्हणून जाणवते. हा अहेकार त्रिविध गुणांनी युक्त असतो — सत्व, रज, तम!

पायाची बांदणी व्हाय्यात देवकी असली तर त्यावर पडणाऱ्या सूर्यप्रकाशामुळे अंधारी खोलीदेखील प्रकाशित होते, शकते. जर परावर्तन करणारे माध्यम (पाणी) हलके तर खोलीतील उजेडही हलके आणि प्रकाशाची तीव्रता कमी होते. त्याचप्रमाणे जेव्हा मन विकसित होते तेव्हा त्या व्यक्तीमधील बुद्धिप्रकाश मंद होतो. जेव्हा मन शांत होते तेव्हा बुद्धि तेजस्वी असते.

शोडक्यात काय तर आत्मचेतन्य तेच असूनही प्रत्येक व्यक्तीमधील बुद्धिचेतन्य हे त्याच्या मनाच्या शांतीच्या सम प्रमाणात कमी-जास्त होते.

'अहम्' म्हणून जे कार्य करत असते ते आत्मतन्त्र नाहीच तर ते त्याच परावर्तन (आभास चेतन्य) होय. त्याच्या जीव असले म्हणतात, जो आपल्या जागृत व स्वप्नावस्थेत 'मी मी' म्हणून कार्य करत राहतो.

'मी कर्ता, मी भोक्ता' असे म्हणून जो आपल्या कर्माबद्ध आद्यता बाळगता तोच सुखदुःखाचा भोक्ता-दुःख जीव होतो.

ही जीवभावाची भजना जेव्हा मनाच्या त्रिगुणारी तादात्म्य पावते तेव्हा ती जागृती, सुषुप्ती, स्वप्न या तीन अवस्थामध्ये अभिव्यक्त होते.

हा जीव सत्वगुणाने उपाधित संप्रयावर-जागृताभिमानी
 रजोगुणाने " " स्वप्नाभिमानी
 तमोगुणाने " " सुषुप्ति-अभिमानी

May 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
						1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31					

विषयाणामनुकूल्ये सुखी दुःखी विपर्यये।
सुखं दुःखं च नद्धमैः सदानन्दस्य नात्मनः॥१०७॥

विषयांच्या अनुकूलतेनुसार तो सुखी होतो

127-239 WK-18

त्याच्या उलट झाले तर तो दुःखी होतो, सुख आणि दुःख हे जीवाचे धर्म आहेत. नित्य आनंदस्वरूप आत्म्याचे नव्हेत.

पूर्वी आचार्यांनी प्राणाय धर्म- भूक, लहान-सांगितके होते आता अहेकाराय धर्म सांगिताने, सुख आणि दुःख हे त्याचे धर्म आहेत.

अनुकूलतया वेदनं सुखम्

प्रतिकूलतया वेदनं दुःखम्।

आनंद मात्र याच्या पलीकडची अवस्था आहे.

सुखदुःखाच्या पलीकडील व्यन्धवालीत समाधान

अवस्था म्हणजे आनंद. अशा आनंदरूप आत्म्यात

सुखदुःखाची बाधा नाही, तो अक्षिप्त व्यन्धवालीत आहे.

सुख हे बहुधा आत्मसमाधानजन्य असते.

मद्यपी माणसाला घागेरुच्या वासाच्या दाहक सुख वारते

इतरांना वृत्तिकारकांमुळे त्यात दुःखाचा अनुभव येईल.

जोपर्यंत जीवाच्या वासना शिथिल असतात तोपर्यंत

सुख-दुःख भोगणे प्राप्त आहे, कारण जग हे

परिवर्तनशील आहे. Permutations - combinations

च्या वासना संपतीत तो बहेर कोणतीही परिस्थिती

असो - तो समस्त होणारच. ∴ सुख हे बह्य जगात

असते असे म्हणणेच चूक आहे. ते अंतर्गामी असते.

असा वासनारहित मनुष्य पूर्णपणे स्वातंत्र्यी असतो.

आरशातीक प्रतिमा त्याच्या वक्रतेवर अवलंबून असते.

जुगा, उंच, कोबट या प्रतिमा दिसतात. ते गुण त्या

प्रतिमेतून असतात. मांस, सुकीय नाही

चोतन्य हे सदैव आनंदस्वरूप असते.

June 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30										

SATURDAY

MAY '16

7

128-238 WK-18

आत्मार्यत्वेन हि प्रेयान्विषयो न स्वतः प्रियः।
स्वत एव हि सर्वेषामात्मा प्रियतमो यतः॥१०८॥
तत आत्मा सदानन्दो नस्य दुःखं कदाचन
यत्सुषुप्तो निविषय आत्मानन्दोऽनुभूयते।
श्रुतिः प्रत्यक्षमितिह्यमनुमानं च जाग्रति॥१०९॥

त्यामुळे आत्मा नित्य आमंदरूप असतो त्याला कुधीही दुःख होत नाही. म्हणून तर त्याला सुषुप्ति अवस्थेत निविषय अशा आत्मानदायी अनुमाने येते. याला श्रुति, प्रत्यक्ष, अनुमान व ऐतिह्य अशी सारी प्रमाणे उपलब्ध आहेत.

१०८ व्या श्लोकात आचार्यांनी एक महत्त्वाचा विचार मांडला आहे. आपल्याला प्रत्येक वस्तू जी आवडते ती ती वस्तू चांगली असते म्हणून नव्हे तर ती आपल्या आत्म्याला चांगली वाटते म्हणून) विषय हे विषयांसाठी आवडत नाही तर ते आपल्याला आवतात, बरे वाटतात म्हणून प्रिय होतात. दधि मधुरं मधु, मधुरं द्राक्षा मधुरा सुधापि मधुरं न यस्य मनो यत्र संलग्न तस्य तदेव हि मधुरम्॥ (खादी फारशी सुंदर नसणारी स्त्री देखील खाद्याला आवडते.)

आंब्यासारखे सुरेख, अवीर चवीचे गोड वसळ फळ न आवडणारे, देखील लोक आहेत. थोडक्यात विषय चांगले का वाईर यावर त्यांचे प्रियत्व अवलंबून नसते तर ते आत्म्याला कस वाटतात त्यावर ठरत असते. विषयांमध्ये स्वतंत्रपणे प्रिय होण्याचे सामर्थ्य नसते, सर्वांना सर्वाधिक प्रिय असता तो आत्मा आणि त्याला प्रिय तेच घडत असते. रुचीनां वैचित्र्या इजुकुरिकवानापथजुषाम्।

May 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
						1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31					

१०९ व्या श्लोकात आचार्य सांगतात त्या नित्य आनंदरूप आत्म्याची अनुभूति सुषुप्ति अवस्थेत येते. सुषुप्ति अवस्था ही विषयरहितच असते. अशा अवस्थेतच निराकार, निरवयव आत्म्याचा साक्षात्कार होणे शक्य आहे आणि याला श्रुति, प्रत्यक्ष, अनुमान, ऐतिह्य या सर्व प्रमाणांचा आधार आहे.

श्रुति - उपनिषद प्रत्यक्ष - स्वानुभव
 अनुमान - तर्कसंगति ऐतिह्य - परंपरा, दंतकथा

अव्यक्तनाम्नीपरमेशशक्तिः

अनाद्यविद्या त्रिगुणात्मिका परा।
 कार्यानुमेया बुद्धिर्येव माया

यया जगत्सर्वमिदं त्रयूयते ॥ ११० ॥

अव्यक्त नावाची एक परमेश्वराची शक्ती आहे. अनादि त्रिगुणांनी युक्त अशी ही श्रेष्ठ अविद्या मायाशक्ती तिच्यामुळे हे सर्व विश्व निर्माण होते. तिचे अनुमान बुद्धिमान लोक तिच्या कार्यविरुद्ध करतात.

अविद्या व माया या कल्पनेचे स्पष्टीकरण येथे आले आहे. अनादि वा परमेशशक्ती अशी विशेषण तिला लावली जातात. ही अविद्या व माया म्हणजेच अज्ञान! अज्ञानाचे मूळ कशात हे निश्चित सांगता येत नाही, म्हणून ते अनादि आहे. परब्रह्मशिवाय तिला स्वतंत्र अस्तित्व नाही म्हणून तिला परमेशशक्ती म्हणतात. तिच्यामुळे परब्रह्मावर विश्वाचा भासतो. तिच्या कार्यविरुद्ध तिच्या स्वरूपाचे अनुमान करता येत. तिचे म्हणून तिला कार्यानुमेया असा समीक शब्द पापरत्न आहे. तिचे त्रिगुणात्मिका म्हणतात. तिचे कार्य हेच तिचे स्वरूप आहे.

June 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30										

सर्व शक्तिमान परमेश्वराच्या अनेक शक्तिंपैकी ही शक्ती म्हणजे माया. ही भ्रांत करणारी आहे. या दिव्य शक्तीला अव्यक्त असेही म्हणतात.

आणि तेच कारण शरीर होय

परमेश्वर त्याच्या अनेक शक्तींनी लीला करत असतो, विवेक करण्याची शक्ती — ज्ञानशक्ती
इच्छा करण्याची शक्ती - इच्छाशक्ती
कार्य करण्याची शक्ती - कार्यशक्ती
अव्यक्त शक्तीलाच आविद्या असे म्हणतात.
नी अज्ञानाची रश्मि रासच असते.

गाढ सुषुप्तीमध्ये 'मला माहित नाही' हा एकच अनुभव येत असतो.

विद्युतशक्ती म्हणजे काय हे तिच्या अभिव्यक्तीवरून समजते. दिवा, फॅन, इस्त्री, गीझर, फ्रीज
जेव्हा व्यक्तीमध्ये एखादी वृत्ती व्यक्त होते तेव्हा त्याच्या वासना अमुक प्रकारच्या आहेत असे सांगता येते.

म्हणून ज्यांना पुरेशी सूक्ष्म बुद्धि आहे त्यांनाच फक्त मायाशक्ती तिच्या कार्यवरून समजते (अनुमानाने)
परमतत्त्व जेव्हा ईश्वर म्हणून कार्य करते तेव्हा 'माया' हे त्याच वाहक असते.

ईश्वर आहे का असे विचारणे म्हणजे मला वडील आहेत का? हा प्रश्न विचारण्याइतके मूर्खपणाचे आहे. तुम्ही आहोत ही वस्तुस्थितीच मुंबी तुम्हाला वडील आहेत यासंबंधीचा पुरस्सा पुरावा आहे.
कारणारिवाय कार्य हाउच शकत नाही.

May 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
						1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31					

~~सन्नाध्यसन्नाध्युभयात्मिका नो~~
~~भिन्नाध्यभिन्नाध्युभयात्मिका नो।~~
~~साङ्गाध्यनङ्गाध्युभयात्मिका नो~~
 महद्भुतनिर्वचनीयरूपा ॥ १११॥

नो सत् नाही, असत् हो नाही किंवा सदसत्
 उभयात्मक देखील नाही. ती भिन्न नाही वा अभिन्न
 देखील नाही. भिन्नाभिन्नही नाही. ती सावयव नाही
 निरवयव नाही. उभयात्मकही नाही ती अतिशय
 अद्भुत आहे, अनिर्वचनीय आहे. तिचे स्वरूप वर्णन
 करता येव्यासारखे नाही.

ही आहे म्हणता येत नाही. नाही म्हणता येत
 नाही कारण ज्ञान होईपर्यंत माया असतेच, आणि
 आहे म्हणवे तर ज्ञान झाले की ती नष्ट होते.

जसे स्वप्न जाग येईपर्यंत खरे असते,
 स्वप्नातील रोमांच अनेकदा जाग आल्यावरही शरीरावर
 दिसतात. त्यामुळे स्वप्न खरे नव्हते असेही म्हणता
 येत नाही, परंतु ती स्वप्नसृष्टी दाखवताही येत नाही
 (कायकेही ती असते आणि नसते हे कोण
 तकळी धरून नाही. मायेचे असतेच आहे,
 ती परब्रह्मपेक्षा वेगळी नाही. स्वतंत्र नाही हे
 जितके खरे तितकेच तिचे स्वरूप परब्रह्मपेक्षा खूपच
 वेगळे आहे म्हणून ती त्याहून भिन्न आहे हेही खरेच।
 स्वाभाविक भूत अस्तित्वात आहे असे म्हणू शकत नाही
 परंतु नाही असेही म्हणू शकत नाही.

माया तशीच आहे. ती ईश्वरात आहे परंतु
 ईश्वरापासून भिन्न आहे. माया हे एक महान आश्चर्य
 आहे. परंतु तिचे वर्णन करता येत नाही.

यथाथ विचारांनी त्वे दुःखांच्या, क्वांतीया शोवट होता

June 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30										

शुद्धाव्ययज्ञानविवेकनाश्या
 सर्पभ्रमो रज्जुविवेकतो यथा।
 रजस्तमः सत्वमिति प्रसिद्धा
 गुणास्तदीयाः प्रथितैः स्वकार्यैः ॥
 ॥११२॥

ज्याप्रमाणे रज्जुच्या ज्ञानाने सर्पाचा भ्रम नष्ट
 होतो त्याप्रमाणे अव्यय ज्ञानाच्या ज्ञानाने ती
 माया नष्ट होते. स्वतःच्या कार्याने प्रसिद्ध
 असलेले सत्व, रज, तम हे तिचे प्रसिद्ध गुण आहेत.

अव्यय तत्त्वज्ञानाने मावडता सिध्दांत हा
 रज्जु-सर्पाचा आहे. दोरीला साप समजणे हे ज्ञान
 खरे नसते. भ्रममूलक असते. जेव्हा तो साप नसून
 दोरी आहे हे कळते तेव्हा सापाचा भ्रम नष्ट होतो.

माया सत्य वारते ज्ञान हीरपर्यंत। परमाथीचे
 यथार्थ ज्ञान झाले की मायाभ्रम नष्ट होतो.

रज्जु-सर्प, माया-ज्ञान यातील अंतर जाणवताच
 विवेक हवा. भ्रम आणि वास्तव यातील भेद
 कळला पाहिजे. आचार्यांचा भ्रम विवेकावर आहे.

या ग्रंथाचे नावच विवेकचूडामणि आहे.

या मायेचे ज, सत्व, रज, तम गुण आहेत
 ते स्वतःच्या कार्याने प्रसिद्ध आहेत.

एकमेवाद्वितीय शुद्ध ज्ञानाच्या अपरोक्ष
 अनुभूतीने ही ज्ञानाची महान शक्ती (माया) नाश करी
 करता येते. जेव्हा सत्यतत्त्वाची अनुभूती येते तेव्हा
 'मी म्हणजे देह' ही भ्रंती देखील संपते.

या मायाशक्तीचे कार्य तीन प्रकारात मोडते.
 निष्प्राप्य जस्त विवक्ष्यात्, उन्वक्ष्यात्, पावसाव्यात्
 वेगवेगळे दिसते तसे हे त्रिगुण मनाच्या रमणीय
 भूप्रदेशाचे स्वरूप ठरवतात.

May 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
						1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31					

विशेषशक्ती रजसः क्रियात्मिका

यतः प्रवृत्तिः प्रसूता पुराणी।

रागादयोऽस्याः प्रभवन्ति नित्यं

दुःखादयो ये मनसो विकाराः ॥१३३॥

क्रियारूप विशेषशक्ती रजोगुणाची आहे, जिच्यापासून पुरातन संसारवृक्ष निर्माण झाला. प्रेम आसूकती वर्गांर सुख-दुःखादि जे मनाचे विकार ते सर्व हिच्यामुळेच निर्माण होतात.

मनामध्ये आस्थिरपणा निर्माण करणाऱ्या मायेला रजोगुण म्हणतात - ज्याच्यामुळे सर्व क्रिया निर्माण होतात

जेव्हा मन क्रियाप्रवण असते, तेव्हा आपण बाह्य जगात कर्मे करत असतो. जेव्हा मन शांतचिंत असते, तेव्हा सर्व कर्मे संपतात. दुसऱ्यामध्ये मन स्थिरावकत असते म्हणून कर्मे घडत नाही. जेव्हा मन चंचल होते तेव्हाच कर्मे घडतात. प्रत्येक कर्मे करण्यापूर्वी त्याचे मानसिक चित्रण (Blue print) तयार असते.

या कामांमुळेच मनाच्या निरनिराख्या वृत्ती निर्माण होतात. अशा रीतीने मनाला सुखदुःखांचा अनुभव येतो. रजोगुण मनात दोष निर्माण करतो.

कामः क्रोधो लोभादम्भाद्यसूया -

हंकारेव्यमित्सराद्यास्तु घोराः ।

धर्मा एते राजसाः पुम्प्रवृत्तिः

यस्मादेषा तद्वजो बन्धहेतुः ॥१३४॥

वासना, क्रोध, लोभ, दंभ, असूया, अहंकार, ईर्ष्या, मत्सर इ. जे भयंकर धर्मे आहेत ते रजोगुणाचे आहेत. ज्यामुळे माणसाला काय करण्याची प्रवृत्ती होते म्हणूनच हा रजोगुण बंधाचे कारण आहे

June 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30										

रजोगुणाचे सामर्थ्य व धर्म आचार्य इथे सांगतात. रजोगुणाच्या विकल्पशक्तीला इथे क्रियात्मिका म्हणते आहे. या शक्तीपासूनच संसारचक्र निर्माण होते. प्रेम, आसक्ती इ. मनोविकारांना हीच शक्ती जन्म देते. जेव्हा ब्रह्म विश्वाचा भास होऊ लागतो तेव्हाच ममत्व, दुःख-सुख इ. मनोविकार निर्माण होतात.

आचार्य रजोगुणाला बन्धन असं म्हणतात. कारण हा स्वतः क्रियाशील असून क्रियेला प्रेरणा देणारा आहे. कार्य केले की फक्त भोगणे आलेच, आणि कर्मकळ भागांच्या संबंध आला की भोग आलाच.

विक्षेपामुळे माणूस शून्यत्वाबध्द होतो, आणि रजोगुण हा विकल्प निर्माण करतो, आणि हे विकल्पच आपल्यातील आत्मतत्त्वावर आवरण घालतात.

एषावृत्तिर्नाम तमोगुणस्य

शक्तिर्यया वस्तवभासतेऽन्यथा।

सैषा निदानं पुरुषस्य संसृते

विक्षेपशक्तेः प्रसरस्य हेतुः ॥१०५॥

ही तमोगुणाची आवृत्ति नामक शक्ती आहे. हिच्यामुळे ज्या प्रकारे मूळ वस्तु वेगळी भासते त्यावरून ही जीवाच्या संसाराचे कारण व विकल्प शक्तीच्या कार्याला प्रारंभ करून देणारी आहे.

आवृत्ते शक्ती ही तमोगुणाची आहे. हिच्यामुळे मूळ वस्तूच्या स्वरूपावर आवरण पडते, आणि त्यामुळे मूळ वस्तूऐवजी वेगळीच वस्तु भासू लागते. हिनं निर्माण केलेला भास एवढा वाढून जीव गोंधळात पडतो. व विषयच एवढे मानून त्यांच्या प्राप्तेसाठी कर्म करत राहतो. कर्म केले की बंध निर्माण होता व जीवाक

May 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
						1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31					

जन्म मृत्युच्या चक्रात फिरवले लागते. म्हणजे आवृत्ति हेच जीवाच्या संस्तरणाचे कारण आहे.

वस्तु जेव्हा तमोगुणाने आवृत्त होतात तेव्हा वस्तुमात्र यथार्थपणे पाहिले जात नाही. हा तमस् मानवाच्या वारंवार होणाऱ्या पुनर्जन्माच्या उड्या मारण्याचा Spring Board आहे. मी म्हणजे शरीर (मन, बुद्धी) समजाव्याने विचारांच्या जगात अधिकाधिक वासना निर्माण होतात. त्या वासनांच्या तृप्तीसाठी पुन्हा नवीन देह शोधवा लागतो. हे जन्म मरणाचे वृत्त चालूच राहते. या सर्वांचे कारण म्हणजे सत्यतत्त्वाचे आकलन होत नाही.

ब्रह्माच्या, आत्मतत्त्वाच्या खऱ्या स्वरूपाक मी माझ्यातील तमोगुणा मुक्त आकळू शकत नाही. माया दोन प्रकारे कार्य करते.

तमोगुण — आवरणशक्ती

ज्ञोगुण — विक्षेपशक्ती

१७ डिसेंबर २०१६

☆ प्रजावानपि पाण्डितोऽपि चतुरोऽप्यत्यन्तसूक्ष्मात्मवृत्तव्याकीर्त्तमसा न वेत्ति बहुधा संबोधितोऽपि संप्रदायान्त्यारोपितमेव सद्यु कर्तव्यत्वात् स्वतः तदगुणान् हन्नासौ प्रवक्तुं पुरज्जतमसः शान्तिमिहत्पावृत्तिः ॥

बुद्धिमान, ज्ञानी, विचक्षण आणि अतिशय सूक्ष्म अशा आत्म्याकडे जाणवारा असला तरी तमोगुणाने त्याला वेढते असताना त्याला अनेकदा स्पष्टपणे समजानून हांगितले तरी करत नाही. भ्रमाने आरोपित केलेल्यालाच तो सत्य मानतो आणि त्याची आज्ञाय घेतो. अरेरे! नष्ट होव्यास अवघड अशी ही तमोगुणाची महान् आवृत्तिशक्ती नांगळीय सामर्थ्य राखी आहे.

June 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30										

SUNDAY

MAY '16

15

136-230 WK-19

आवृत्तिशक्तीचा दुर्धर्ष प्रभाव इथे स्पष्ट केला आहे. तिची झल पडकेला माणूस कितीही विद्वान चतुर असला तरी त्यालाही

काही ककेनासे होते. तो प्रमाणात वास्तव मानायला लागतो. आंग व्यायामाच्या माणसाला जशी अनेक माणसि अनेक वस्तु दिले जागतात तसेच एकमेव, अवितीय प्रज्ञाच्या ठिकाणी बहुविध विद्व भावू लागते. तो विश्वालाय साथ मानून न्यातीक विषयांना जवळ करतो. (खांबाका मिठी मारतो) जीवाला सुरळ पाडणारी ही आवृत्ति दुर्लभ आहे.

विद्वान मनुष्य उपनिषदांचा अभ्यास करूनही शरीर- मन- बुद्धीलाय साथ मानू लागतो. बुद्धीला झालून टाकणाऱ्या नमोऽर्पणांच्या पुढच्या जाडीमुळे त्याची बुद्धी साथतत्त्व जाणू शकत नाही. जेव्हा देह धाडा अस्वस्थ असतो — मी आजारी आहे मन त्रस्त होते — मी त्रस्त आहे.

अभावना वा विपरीतभावना

संभावना विप्रतिपन्निरस्याः।

संसर्गयुक्तं न विमुञ्चति ध्रुवं

विक्षपशक्तेः क्षपयत्यजस्रम् ॥ १०७ ॥

योग्य तर्काचा अभाव योग्य-अयोग्य याबाबत संदिग्धता या गोष्टी हिच्या (तमोशक्ती) संपकीत आलेल्याला नेककीय सोडत नाहीत. विक्षपशक्ती देखील सतत त्याला संभ्रमात टाकत असते.

या आवृत्तिशक्तीने वेढकेल्याला परब्रह्माठायी विश्वाच्या भास होते त्यामुळे तो योग्य तर्क कळू शकत नाही. विश्वाला साथ मानू लागतो तो अयोग्य तर्क करतो. प्रज्ञाच्या अस्तित्वाविषयी मनात संशय उत्पन्न निकाय

May 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
						1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31					

होना. तो परब्रह्माच्या स्वरूपाविषयी निश्चित निर्णय घेऊ शकत नाही. याचे एक कारण अकृतिशक्ती असले तरी दुसरे कारण विशेषशक्ती आहे. विशेषशक्ती जीवाला सतत गोंधळात टाकते. तो अज्ञानातून बाहेर पडू शकत नाही.

मूल, विशेष, आवरण
कंदील — धूळ, धूर, काजळी

जेव्हा बुद्धीवर आवरण असते तेव्हा तजोगुणाचे देणू लागू असतात. मनु अशक्यपणे प्रकटवणे निमीत्त करत असते आणि व्यक्ती दुःख सहन करत असते.

अज्ञानमात्रस्य जडत्वनिश्चयः

प्रमादमूढत्वमुखास्तमोगुणाः

एतैः प्रयुक्तो न हि वेत्ति किंचित्

निश्चालुवस्तम्भवदेव तिष्ठति ॥ ५१ ॥

अज्ञान, आळस, मरगाळ, निद्रा, प्रमाद, मूढत्व हे प्रमुख तमोगुण आहेत. यांनी युक्त मात्म्याला नाही कळत नाही. तो झोपेत असल्यासारखा किंवा खांब्यासारखा दिसून राहतो.

तमोगुण साणसाळा जडमूढ बनवतो. झोपेत असल्याच्या साणसाळा कशायेही ज्ञान नसते. तशी अवस्था तमोगुण जगणेपणीय करून टाकतो.

सत्यतत्वाचे अज्ञान, योग्य रीतीने कर्म करण्याची अक्षमता यथार्थपणे समजून करून घेण्याची असमर्थता अतिझोप, कमळीया मूढत्व हे तमोगुणाचे कार्य आहे. हे दोष म्हणजे बुद्धीवर वादककी सुरशरी आहे. त्यामुळे बुद्धीला मांद घेते. मगुपथ निष्क्रिय होतो.

असंगुक्ति - पाण्या टाकणे

न विमुञ्चति दुर्मथा -

June 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30										

स्वप्नं विशुध्यं जलवनथापि
 नाभ्यां मिलित्वा सरणाय कल्पते।
 यत्रात्मबिम्बः प्रतिबिम्बितः सन्
 प्रकाशयत्यर्क इवाखिलं जडम् ॥११॥

विशुध्यं सत्त्वगुण पाष्यासारखा शुध्यं निर्मित असतो
 परंतु रज व तम या त्या दोन गुणांनी संयोग
 होऊन तो संसरणाचे कारण होतो. या सत्त्वगुणामध्ये
 परमात्म्याचे प्रतिबिंब पडून, ज्याप्रमाणे सूर्य स्व
 विश्वाला प्रकाशित करतो त्याप्रमाणे ते संपूर्ण
 अचेतन विश्वाला प्रकाशित करते.

रज व तम या गुणांचा स्पर्शहीन झालेला
 तो विशुध्यं सत्त्वगुण अशी कल्पना येथे केली आहे.
 रज-तम मिश्रकेंद्र की तो मिश्र सत्त्वगुण होतो.

शुध्यं सत्त्वगुण हा पाष्यासारखा निर्मित आहे.
 अशा या सत्त्वगुणात चेतन्याचे प्रतिबिंब पडते.
 आणि अस पडकेचे प्रतिबिंब सूर्याप्रमाणेच स्व
 अचेतन विश्वाला प्रकाशित करते.

प्रकाश स्वतः अगाधर आहे तो जेव्हा वज्रवर
 पडतो तेव्हाच परावर्तित होतो. परावर्तन करणारा
 पृष्ठभाग जर अस्वच्छ असेल तर परावर्तित किरणसमूह
 अंधुक/निस्तेज असतो. त्याचप्रमाणे बुद्धी जेव्हा
 तमोगुणाच्या प्रभावाखाली असते तेव्हा ती मंद असते.
 क्लेशाकार्याच्या प्रभावाखाली असताना वास्तवाचे
 मान उरत नाही.

सत्त्वगुणात रज-तम मिश्रकेंद्र की प्रज्ञा कमी होते.
 परंतु रज-तम कमी झाले की जागृवतत्त्वाचा प्रकाश
 अधिकार्थिक स्वच्छ होतो व बुद्धीची प्रखरता
 दिवून येते.

जाणीवतन्त्र — स्थूल —> सूक्ष्म

May 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
						1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31					

मित्रस्य सन्धस्य भवन्ति धर्माः

त्वमान्निदाया नियमा यमाद्याः ॥

श्रद्धा च अक्लिष्टा मुमुक्षुता च

देवी च सम्पन्निरसन्निवृत्तिः ॥१२४॥

विशुद्धसन्धस्य गुणाः प्रसादः

स्वात्मानुभूतिः परमा प्रशान्तिः ।

तृप्तिः प्रहर्षः परमात्मनिष्ठा

यया सदानन्दरसं समुच्छति ॥१२५॥

अमानित्व हे देवी संपदा, यम-नियमादि, श्रद्धा, भक्ती, मुमुक्षुत्व आणि अशाश्वताचा त्याग हे मित्रसन्धाचे धर्म आहेत.

जिच्यामुळे सतत आनंदाची प्राप्ति होते अशी परमात्मनिष्ठा, आत्मानुभूति, श्रेष्ठ अशी शांति, प्रसन्नता, तृप्ती, आत्यंतिक आनंद हे विशुद्ध सन्धगुणाचे धर्म आहेत.

यापूर्वी आचार्यांनी राज-समाचे धर्म सांगितले आहेत. मात्र आता सन्धगुण सांगताना त्याचे दोन प्रकार सांगतात. मित्र सन्धगुण व शुद्ध सन्धगुण.

शुद्ध — शक, इंद्रधनुष्याचे रंग, मिसळलेले असतात अमानित्व आदि यामध्ये देवी संपत्तिये रश्मि गुण येतात.

राज-समापेसा जेव्हा सन्ध प्रभावी होऊ लागते तेव्हा जीवाच्या ठिकाणी हे देवी गुण सकर होऊ लागतात. परमेश्वरावरील श्रद्धा इतकी होते, अक्लिष्टभाव उत्पन्न होतो. मोक्षप्राप्तिये इच्छा क्लवते, अशाश्वत गोष्टींचा त्याग करण्याकडे कल होतो.

हा अगका ऐसी नोएवी सयचि नोका ।
हे खेर अमानित्व । यानुय कपवी महन्ध हरवी ।
मिसेप्य मिक्वी अक्लिने ॥

June 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30										

THURSDAY

MAY '16

19

140-226 WK-20

विशुद्ध सन्धान तर रज व तम ज्ञानवृत्त
 नसतानच. तिथे सत्वगुणाया प्रकृष असतो.
 त्यातून आत्मनिष्ठा दृढ होते. मनाकडून सतत
 परमात्म्याचा अनुभव येतो. त्या भागोभागा
 जापोआपच परम शांती कायते. प्रसन्नता येते. मन
 सुखदुःखांच्या पत्तीकडे सर्व्व अनिदात राहते.
 जेव्हा रज, तम या मार्गेन गुणांचे शेवटचे
 अवशेषही दूर केले जातात, तेव्हा ते व्यक्तिमात्र
 पूर्ण शुद्ध होते. असे अंतःकरण हे अमूर्त सत्व
 गुणाने युक्त असते. अशी स्थिती प्राप्त होते तेव्हा
 मोक्षयुक्त परमात्मत्व साध्य करते.

कोणच्याची बरणी — सुरांबा ठेवता येत नाही.

प्रत्येक शब्दाचा व्यापक अर्थ —

स्वात्मानुभूति - बुद्धी नेहू निष्कंकूपणे शुद्ध
 होते तेव्हा आत्मतत्त्वाची ओळख पटते.

परमशांती - आत्मानुभूति येत तेव्हा सर्व
 विक्षेप संपुतात म्हणूनच पूर्ण शांती येते.

विक्षेप बाहेरचे — गाडीचा आवाज, हॉर्न, बेल,
 फोन, आवाज, मिक्सर कुकर

आतील विक्षेप - संशय, शंका, भीती, विकल्प.

समाधान - कामना असणे हे अपूर्णतेच्या
 भावनेचे निदर्शक आहे. सर्व कामनांचा शेवट

ज्वाळा म्हणजे कामनाराहित्याची स्थिती येते. ही
 ही पुरेपूरणतेची अवस्था / ईश्वरत्व म्हणजेच पूर्ण समाधान.

प्रहरी - ज्ञान असणाऱ्या, सर्व सुखदुःखांच्या पत्तीकडे
 असणाऱ्या सोतापासून निर्माण होणारा आनंद - परमानंद

परमात्मनिष्ठा - जेव्हा आपण बाह्य-मन-बुद्धी या
 उपकरणांच्या अतीत होते तेव्हा बाह्य वस्तुजगत् आणि

अंतर-जगत् रहातच नाही. तेव्हा जीवाला आपणूच ते
 परमात्मत्व असल्याचा शोध लागता व तो तक्ष्म होतो

May 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
						1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31					

यद्गता न निवर्तते - The shifts of Fortune test the reliability of friends.

अव्यक्तमेतत् त्रिगुणैर्निरुक्तं
तत्कारणं नाम शरीरमात्मनः।

सुषुप्तिरतस्य विभक्त्यवस्था
प्रतीनसर्वेन्द्रियबुद्धिवृत्तिः॥१२२॥
सर्वप्रकारप्रमितिप्रशान्तिः
बीजात्मनावस्थितिरत बुद्धेः।

सुषुप्तिरत्रास्य क्लिप्तप्रतीतिः
किञ्चित् न वेदति शतं जगत्प्रसिद्धेः॥१२३॥

त्रिगुणांनी युक्त असे वर्णन केलेले हेच आत्म्याचे कारण शरीर होय. सुषुप्ति ही याची वेगळी अवस्था आहे. ज्या अवस्थेत इंद्रियांच्या व बुद्धीच्या सर्व वृत्ती लीन होतात.

सर्व प्रकारच्या यथार्थ ज्ञानाचा लय होणे आणि बुद्धीचे बीजरूपाने उरणे हीच सुषुप्ति अवस्था आहे. 'मी काही जाणत नाही' या क्लिप्त, प्रसिद्धोपमयूनय खरे तर कारण शरीराची प्रतीति येते.

कारण शरीर हे जीवाचे निम्नरे शरीर आहे या शरीराला आचार्य अव्यक्त असा शब्द वापरतात.

स्थूलशरीराची जागृती
सूक्ष्मशरीराची स्वप्न
कारण शरीराची सुषुप्ति

अशा अवस्था मानल्या आहेत. या सुषुप्ति अवस्थेत यथार्थ ज्ञानाचा अभाव असतो इंद्रियांची बाह्य विषयांकडे ध्याव घेण्याची वृत्ति नाहीशी झालेली असते. सर्व वृत्ती सुषुप्ति लय पावतात.

बुद्धि असते परंतु ती केवळ बीजरूपाने असते. बीज हे वृक्षाचे कारण वस्तु नशीब ही बुद्धि.

'मी काही कळत नाही' हा प्रसिद्ध अनुभव म्हणजे अज्ञानाच्या अस्तिवाचा निदर्शक आहे.

June 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30										

पुण अज्ञान ही या स्थितीचे कारण आहे.

शरीर- मन- बुद्धीची कार्ये वास्तविक स्थायित्व असतात.

देह, इंद्रिय, प्राण, मन, अहंकार इ० सर्व विकार सुखादयः।
 सर्व विकारा विषया सुखादयः।
 व्योमादि भूतान्याशिक्षं च विश्व
 मध्यक्तपर्यन्तामिदं अनात्मा ॥१२४॥

देह, इंद्रिये, प्राण, मन, अहंकार इ० सर्व विकार सुखादि सर्व
 विषय आकाशादि भूते, आणि सर्व विश्व, या अव्यक्ता-
 पर्यंत हे सर्व काही अनात्मा आहे.

आत्मा नित्य, निर्विकार, निरवयव, अनंत असतो. जे
 आत्मा नाही ते सर्व अनात्म आहे. आत्मा ~~निर्विकार~~
 निर्गुण निराकार तर विश्व सगुण साकार आहे म्हणून हे
 सर्व विश्व, विकार व विषय अनात्मा आहेत.

माया मायाकार्यं सर्वं महदादि देहपर्यन्तम्।
 असौ दिदमनात्मतत्त्वं विद्ध्ये त्वं मरुमरीचिकाकल्पम् ॥

महत् आदि तत्त्वांपासून लघु देहपर्यंत - माया व मायेचे
 सर्व कार्य हे असत आहे, अनात्मा आहे. याचा व
 वाळवंटी प्रदेशात सूर्यकिरणामुळे निर्माण होणाऱ्या
 भासप्रमाणे जाण

विश्व आणि विश्व निर्माण करणारी माया दोन्ही
 कायम न टिकणारी आहे. यासाठी मृगजळाचा दुष्टांत
 दिला आहे. मृगजळ जसे भासते परंतु खरे नसते
 तशीच ही माया व तिने निर्माण केलेले विश्व
 क्षणभंगुर आहे. वाळवंटात सूर्यकिरणामुळे वाळू चमकते
 व त्या ठिकाणी पाणी असल्याचा भास होता. विश्व
 हा तसाच न टिकणारा भास आहे.

मरु - वाळवंट , मरीचिका - मृगजळ (मायावी)

May 2016

Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
						1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31					